

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Kommunikatsioonijuhtimise eriala

Stella Täht

Kehalise kasvatuse ainekava muutuse kommunikatsiooni analüüs
Praktiline kommunikatsiooniprojekt.

Magistritöö

Juhendaja: Triin Vihalemm, PhD

Tartu 2017

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	3
1. Teoreetiline ja empiiriline raamistik. Laste liikumisvaegus ja kehalise kasvatuse roll probleemi lahendamisel.....	5
1.1. Kehalise kasvatuse uue ainekava loomise protsess.....	7
2. Liikumisõpetuse ainekava kui kehalise kasvatuse praktikaid koordineeriv agent.....	10
2.1. Õpilaste kehalise harimise praegune praktika Eesti üldhariduskoolides.....	12
2.1.1. Kehtiva riikliku ainekava puudused	12
2.1.2. Kehalise kasvatusega seotud peamised probleemid	15
2.2. Kehalise kasvatuse õpetamispraktikaid kujundav sotsio-materiaalne võrgustik.....	18
2.3. Ainekava muutus praktikateooriast lähtuvalt.....	19
2.4. Uue ainekava rakendatavust soodustavad tegurid	21
2.5. Kaasamise hea tava	23
3. Uurimise eesmärk, uurimisküsimused ja meetodika	26
3.1. Meetodika.....	26
4. Tulemused	30
4.1. Liikumisfoorumi eelne ja järgne küsitlus ning kohapealsed rühmatööd	30
4.2. Rakendaja vaade: kehalise kasvatuse õpetajate arvamused intervjuudest	39
4.3. Eksperti vaade: intervjuu ainekava muutuse eestvedajaga	41
4.4. Artiklid ja sotsiaalmeedia arutelud.....	43
4.4.1. Arvamusartiklid	43
4.4.2. Sotsiaalmeedia diskussioonid.....	46
4.5. Erinevate kommunikatsiooniviiside tõhusus kaasamise seisukohalt	50
5. Järeldused ja soovitused.....	53
5.1. Kommunikatsiooniplaan	55
5.2. Refleksioon	58
Kokkuvõte.....	60
Summary	62
Kasutatud kirjandus.....	64
LISAD	67
Lisa 1. Liikumisfoorumi kokkuvõtted.....	67
Lisa 2. Liikumisfoorumi kava. Osalusvaatlus Liikumisfoorumil	83
Lisa 3. Artiklite kommentaarid.....	85
Lisa 4. Töö autori poolt ainekava muutuse kommunikatsioonil kasutatud sõnumid ja nende väljatöötamiseks kasutatud materjalid fookusgrupi uuringust.....	87
Lisa 5. Intervjuu Tervise Arengu Instituudi eksperti Leila Ojaga.....	89
Lisa 6. Intervjuu kehalise kasvatuse õpetaja Pille Juusiga.....	93
Lisa 7. Intervjuu Viljandi gümnaasiumi kehalise kasvatuse õpetajatega.....	99
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks.....	112

Sissejuhatus

Eesti õpilased liiguvad väga vähe. Maailma Terviseorganisatsiooni soovitusel peaksid noored iga päev vähemalt tund aega aktiivselt liikuma, Eesti õpilastest täidab selle soovituse alla viiendiku (Mooses, Mäestu, Kull jt, 2015). Selleks, et koolides ettenähtud kehalise kasvatus tunnid toetaksid lastes püsiva liikumisharjumuse kujunemist, on asutud Tartu Ülikooli sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi eestvedamisel ning Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel kehalise kasvatus ainekava uuendama. Eesmärk on alates 2018. aastast muuta kehaline kasvatus nii vormilt kui ka sisult liikumisõpetuseks.

Mina asusin kehalise kasvatus ainekava arendamise protsessi 2016. aasta oktoobris, mil mind kutsuti projekti kommunikatsioonispetsialistiks. Tartu Ülikooli sporditeaduste ja füsioteraapia instituut sõlmis minuga lepingu, mis kestab ainekava dokumendi vormistamiseni ehk novembrikuuni 2017. Kui mina ainekava arendajate meeskonnaga liitusin, siis oli täiendavalt korraldatud seminare huvipooltega, tehtud fookusgrupi uuring kehalise kasvatus õpetajatega ja loodud esialgne liikumisõpetuse kontseptsiooni dokument.

Minu rolliks sai erinevate osapoolte kaasamine kommunikatsiooniprotsessi, et saada võimalikult täpne sisend, sh ootuste kirjeldus ainekava uuendamiseks. Selleks viisin esmalt läbi intervjuud kehalise kasvatus õpetajatega ja Tervise Arengu Instituudi eksperdiga ning aitasin korraldada üle-Eestilist Liikumisfoorumit, millele koostas ka eel- ja järelküsitle. Saadud tulemuste põhjal andsin soovitusi meediasõnumite loomiseks ja aitasin koostada artikleid ning viitasin olulistele aspektidele, mida tasub uude ainekavasse sisse kirjutada. Seega on minul olnud osa ainekava arendamist mõtestada ja kommunikeerida, mis tähendab, et mul on olnud protsessi kujundav roll. Ainekava arenduse protsess läheb edasi õpetajaid ja koolijuhte veelgi enam kaasates ning minu magistritöö analüüs on selles osas oluliste soovitustega.

Spetsiaalselt magistritöö tarbeks analüüsisin ainekava muutust praktikateooriast lähtuvalt, koostas kaasaatud sihtrühmade tüpoloogia nendepoolse tagasiside järgi ja tõin sellest tulenevalt välja erinevate kommunikatsioonis kasutatud võtete tugevused ja nõrkused.

Käesoleva magistritöö eesmärk on analüüsida kehalise kasvatus ainekava muutuse olemust sotsiaalsete praktikate teooria seisukohalt, millele tuginevalt analüüsida huvipoolte kogemust ja kommunikatsiooni tõhusust perioodil november 2016 kuni aprill 2017 ning anda soovitusi kaasava kommunikatsiooni korraldamiseks.

Töö lähtub eeldusest, et ainekava muutuse kommunikatsiooni eesmärk ei ole valmis kontseptsiooni turundamine, vaid kommunikatsiooni kaudu tagasiside saamine, loomaks võimalikult hästi rakendatav ainekava.

Magistritöö uurimisobjekt on ainekava muutuse kommunikatsioon. Uuringute järgi on senise ainekava peamine puudus selle väga lai tõlgendatavus, mis ei suuna kehalise kasvatuse õpetajate praktikaid ühes – lastes püsivat liikumisharjumust tekitavas suunas. Seepärast on töös ainekava käsitletud kui ühte olulist koolides toimuvat laste kehalise kasvatuse praktikat kujundavat tegurit, arvestades, et lisaks sellele on veel mitmeid teisi tegureid, millest sõltub, kuivõrd kehalise kasvatuse tunnid liikumisharjumusi kujundavad.

Ainekava peaks olema koostatud selliselt, et see oleks võimalikult elulähedane ehk rakendatav, arvestades ka teisi tegureid. Protsessi kommunikatsiooni eesmärk on saada huvirühmadelt võimalikult adekvaatset tagasisidet just ainekava rakendavust soodustavate ja takistavate asjaolude kohta. Ainekava reformimise juures on erinevatele huvirühmadele suunatud kommunikatsioon eriti olulise tähtsusega, sest halvimal juhul võib vastuolude korral jääda uue ainekava rakendamise protsess toppama.

Huvirühmade kommunikatsiooni analüüsis on jälgitud niihästi nende argumente ning argumentide muutust kui ka seda, mis tüüpi huvirühmad on osalenud erinevate kommunikatsioonitegevuste rakendamisel.

Töö empiiriline materjal pärineb mitmest allikast: õpetajate fookusgruppide teisene analüüs, intervjuud Tallinna ja Viljandi koolide kehalise kasvatuse õpetajatega ning Tervise Arengu Instituudi eksperdiga, osalusvaatlus üle-Eestisel Liikumisfoorumil, Liikumisfoorumi eel- ja järelküsitlus, artiklite ja sotsiaalmeedia postituste analüüs.

Analüüsi põhjal on loodud soovitusel edasiseks kommunikatsiooniks, mida hakkab koos ainekava arendajatega kasutama TÜ sporditeaduste instituudis ainekava uuendamise suunal tööd jätkates. Samas võiks minu magistritööst olla kasu ka teistel (ainekava) muutuste kommunikatsiooni planeerivatel inimestel, kes saavad praktilise kogemuse põhjal loodud soovitusi oma töös kasutada.

Minu magistritöö lähtub haridus- ja kommunikatsiooniuringutes uudest sotsiaalsete praktikate teooriast. Kasutatud on Vihalemm, Keller ja Kiisel 2015 toodud tüpoloogiat koalitsioonipartnerite kohta. Magistritöö jaguneb viieks osaks, millest esimeses peatükis keskendutakse teoreetiliste ning empiiriliste lähtekohtade selgitamisele; teises kehalise kasvatuse ainekava muutusele; kolmandas püstitatakse uurimisküsimused, selgitatakse töö eesmärki ja on lahti kirjutatud meetodika; neljandas esitletakse saadud tulemusi ning viiendas keskendutakse järeldustele ja diskussioonile.

1. Teoreetiline ja empiiriline raamistik. Laste liikumisvaegus ja kehalise kasvatuse roll probleemi lahendamisel.

Lapsed ja noored peaksid iga päev liikuma vähemalt 60 minutit (WHO, 2010). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise 2014. aastal läbi viidud uuring näitas, et 11-15-aastatest kooliõpilastest on ainult 16,4% igapäevaselt piisava kehalise aktiivsusega (Aasvee ja Rahno, 2015). Liikumisaktiivsuse uuring 2-11-aastaste Eesti laste seas tõi välja, et piisava igapäevase kehalise aktiivsusega olid vaid 26,8% poistest ja 13% tüdrukutest (Konstabel, Veidebaum, Verbestel jt, 2014). Eesti Haigekassa koolitervishoiu aruannete kohaselt on ülekaalus kooliõpilaste osakaal võrreldes 2005. aastaga kasvanud 2014. aastaks 1,7 korda (Eesti Haigekassa, 2013).

2014. aastal kaardistati TerVe projekti raames tehtud üleriigilises uuringus 6. klassi õpilaste hinnangud kehalise kasvatuse õpetajatele. Kogutud andmed näitasid, et ainult 5% õpilastele on kehalise kasvatuse õpetaja eeskujuks spordis, kehalises aktiivsuses või kelle soovitusi õpilased kuulavad. Samas lapsevanemad olid selles osas eeskujuks 20% ja treenerid 28% õpilastest. Uuringu järgi leidis iga teine 14-aastane õpilane, et kehalise kasvatuse õpetajad ei räägi piisavalt sportimise vajalikkusest ning spordiüritusi ei korraldata koolides tunniväliselt piisavalt (Eesti Teadusagentuur, 2014). Tehtud uuring toob välja probleemi, et kehalise kasvatuse õpetajad ei ole õpilastele eeskujuks ja õpetajate roll ei täida eesmärki suunata õpilasi liikumisharrastusega tegelema, mis peaks viima liikumisharjumuse tekkimiseni. Sellest lähtuvalt tasub üle vaadata riiklik ainekava, mis saab abistada õpetajaid selle eesmärgi täitmisel.

Kehalise kasvatuse kaasajastamine liikumisõpetuseks on üks oluline osa Eesti laste kehalise aktiivsuse tõstmisest ja elukestva liikumisharjumuse kujundamisest. Kehalise kasvatuse kaasajastamise vajadus on samuti välja toodud riiklikes dokumentides: Eesti Vabariigi valitsuse tegevusprogrammis aastatel 2015-2019 (Valitsusliidu tegevuskava, 2015), Eesti spordipoliitika põhialustes aastani 2030 (Eesti spordipoliitika põhialused, 2015) ning 2014. aastal toimunud Eesti Spordikongressi kokkuvõttes (EOK ... , 2014).

“Riiklik õppekava peaks olema kõige olulisem suunanäitaja ja regulaator koolimaastikul, mis teeb võimalikuks kõigi sellega seotud inimeste vajaduste ja huvide rahuldamise ja rikastamise. Põhimõtteliselt peaks õppekava toetama oma tööd hoolega tegeva õpetaja püüdlusi õpetada lapsi parimal mõeldaval viisil. Mis tähendab, et õpetaja ja õpilase (ja sellekaudu ka laspevanema) huvid peaksid olema ühed ja needsamad. Selle näiliselt lihtsa suhte teeb keeruliseks õppimise loomuomane paradoks: laps ei ole üldjuhul

teadlik oma tegelikust huvist: ta ei tea, kas ta tahaks seda või teist õppida, sest ta ei ole seda veel õppinud. Lapsevanem on üldreeglina parim kasvataja siis, kui laps on veel väike, vajab täiskasvanu hoolt ja õpib tundma alles oma kultuuri tuumstruktuure - lihtsaid ettekujutusi maailmast, heast ja halvast, lubatavast ja keelatud. Lapse kasvades võib tema tegelikes huvides olla see, et kasutataks vastava ettevalmistuse saanud inimese - õpetaja – abi.” (Ruus, 2005) Sellest lähtuvalt saab kehalise kasvatus riiklik ainekava aidata õpetajaid suunata lapsi rohkem liikuma ja liikumise vastu huvi tundma, kuni liikumisharjumuse tekkimiseni.

“See, mis on ühine kõikide ühiskondade kõigi aegade õppekavadele, sõltumata sellest, kas õppekava kirjeldamiseks on mingi teaduslik mudel või mitte, on vajadus luua seos antud ühiskonna järjepidevust kindlustava kultuuri, ühiselu kaasaegse korralduse ja nende ühiskonnaliikmete vahel, kel kas oma nooruse tõttu või mingil muul põhjusel puuduvad vajalikud oskused selles ühiskonnas elamiseks ja toimimiseks. Seega on õppekava (või tema mingi prototüübi või analoogi) ülesandeks luua sild kultuuri, ühiskonna ja areneva isiksuse vahel. Selle ülesande täitmise eelduseks on omakorda õpetamise-õppimise kui omaette tegevuse ja õpilase-õpetaja rollide väljaeraldumine ja selleks kohase institutsiooni asutamine. Järelikult selleks, et mõista, mida kujutab endast õppekava ja esitada pädevaid seletusi selle kohta, miks ta on just selline, nagu ta on, peaksime suutma avada selle õppekava seoseid antud kultuuriga (kulturooloogiline aspekt) ja ühiskonnaga, kirjeldama selle ühiskonna soovitatavat isiksusetüüpi (sotsioloogiline aspekt) ja õppekavas ilmnevat arusaamu õppimisest ja õpetamisest ning õpetaja-õpilase soovitatavatest rollidest (pedagoogilis-psühholoogiline aspekt). Peaksime kindlasti küsima, kuidas võeti vastu õppekava puudutavad otsused (politoloogiline aspekt), kellel on võimalik antud õppekava alusel õppida ja kellele see juurdepääs on tõkestatud (poliitilis-sotsioloogiline aspekt).” (Ruus, 2005) Kehalise kasvatus õppekava üks oluline osa on sotsioloogilise aspekti mõistetus, mille kaudu kirjeldatakse eesmärgi püüelda tervete, normaalses kaalus ja piisavas mahus liikuvate noorte poole. Samuti on oluline pedagoogilis-psühholoogiline aspekt, mis peaks aitama efektiivsemalt paika panna kehalise kasvatus õpetaja rolli eeskujuna ja suunajana õpilasele liikumisharrastusega tegemiseks. Kehalise kasvatus uue ainekava arendamise protsessis on aga oluline arvestada ka poliitilist aspekti, sest selle kaudu määratakse muuhulgas, kellel on võimalik õppekava alusel õppida. Suurema eesmärgina peaks ainekaval olema täidetud kulturooloogiline aspekt, mis avab õppekava seoseid ühiskonnaga. Ühiskonna aspektist lähtuvalt sõnastati Liikumisfoorumil (vt Lisa 2) tabavalt uue ainekava laiem eesmärk: “Terve ja liikuv inimene on lojaalne riigikodanik”.

1.1. Kehalise kasvatuse uue ainekava loomise protsess

Antud teemast lähtuvalt on problemaatiline käitumine laste vähene liikumine ja ülekaalulisuse kasv. Koolides ja eelkõige kehalise kasvatuse tundides on suur potentsiaal seda problemaatilist käitumist vähendada ning tekitada lastes elukestev liikumisharjumus. Laste ja noorte kehalise kasvatuse praktika pole aga ainult õpetajate mure, vaid kogu ühiskonna probleem, kuna noorte liikumine ja tervis määravad Eesti tuleviku.

Pärast Eesti taasiseseisvumist võeti õppekavad vastu 2002. ja 2011. aastal. Üldine õppekavade riiklik arusaam on selline, et õppekavade suurem reform tehakse iga kümne aasta järel. Samas lähtutakse eesmärgist, et õppekava on elav dokument, mis peab ajaga kaasas käima, seega vajadusel seda vahepeal muudetakse. Nii uuendatigi 2011. aastal vastuvõetud kehalise kasvatuse õppekava juba 2014. aastal ning nüüd on uuesti reformimise protsess käimas. Samuti püüti kehalise kasvatuse ainekava uuendada ka 2006. aastal, mil ainekava koostamise vastutus oli Tartu Ülikooli käes, kuid see ainekava ei rakendunud. Seejärel moodustati ainekava uuendamiseks töörühm, kuhu kuulusid REKK, TLÜ ja TÜ, kuid ka siis ei rakendunud ainekava poliitiliste otsuste tõttu.

2015. aastal tutvustas Tartu Ülikooli Liikumislabor nii Sotsiaalministeeriumis kui ka Haridus- ja Teadusministeeriumis Liikumisprogrammi, mille üks osa oli kehalise kasvatuse kvaliteedi tõstmine. See viis lõpuks uue ainekava koostamisele, mille Haridus- ja Teadusministeerium Tartu Ülikoolilt tellis. 2016. aastal kirjutati alusdokument uue ainekava põhjenduste ja suundadega ning 2017. aasta on pühendunud uue ainekava koostamisele.

Enne seda, kui mina ainekava uuendamise protsessiga 2016. aasta oktoobris liitusin, oli tehtud ettevalmistavaid tegevusi ainekava uuendamiseks. 2016. jaanuaris olid alanud koosolekud ja seminarid erinevate osapooltega, et rääkida läbi vajadused ning võtta uue ainekava suunad. Nende seminaride põhjal valmis ka esialgne dokument - liikumisõpetuse kontseptsioon. Täpsemalt olen ainekava arendamise senise protsessi märkinud joonisele 1, kus sinise taustaga on enne minu protsessiga liitumist tehtud tegevused ja roheline taustaga minu osalusel tehtud tegevused. Punasega on märgitud eesmärk, kuhu peavad erinevad tegevused viima. Samas jääb roheline ka punase vahele veel mitmeid tegevusi, mida olen planeerinud edasises kommunikatsiooniplaanis (vt Tabel 6).

Joonis 1. Ainekava muutuse tegevuskava senine protsess.

Joonis on koostatud autori poolt.

Minu ülesanne on ainekava uuendamise protsessis olnud soodustada kommunikatiivsete vahenditega huvirühmade kaasamist. Samas pole olnud minu eesmärk mitte näilik kaasamine, vaid muutustest puudutatud osapoolte sisuline vahendamine, et ainekava muutjad saaksid õigel ajal kätte otsuste tegemiseks ja kava muutuste planeerimiseks olulise ning relevantse info.

Muutustega kaasneb alati ka vastupanu ja kommunikatsiooni intensiivistumine ning kommunikatsioonijuhtimise eesmärgiks on muutuse lõppeesmärgist lähtuvalt infovahetust suunata ning tasakaalustada. Need, kes kõige kõvemalt häält teevad, et pruugi olla sugugi kõige rohkem puudutatud osapooled, seega peab osapoolte sõnumeid ning nende tausta oskama mõtestada. Erinevate osapoolte antud tagasiside rakendamise võimalused on erinevad ja samuti on neil erinev roll muutuse hilisemal rakendumisel.

Minu ülesanne kommunikatsioonispetsialistina on aidata huvipoolte infovahetust modereerida, kasutades selleks sobivat sisulist raamistamist, tehes vormi- ja kanalivalkuid. Ma olen seda poole aasta jooksul teinud reaajas ning magistr töö eesmärk on tehtud tagantjärele, et kommunikatsioonitegevusi analüüsida ja nii iseendale kui teistele tulevaks pooleks aastaks tegevussoovitusi anda. Samas pakub see juhtum tööriistu, mis võivad olla

rakendatavad ka muudes valdkondades kaasava ja huvipooli vahendava kommunikatsiooni juhtimise jaoks.

Tuleb mõnda, et keeruline on olla kahes rollis – ise osaleja protsessis ning teiselt poolt analüüsida ennast ja tegevusi. Samas on andnud protsessis osalemine võimaluse mõista kehtiva ainekava kitsaskohti paremini kui kõrvaltvaataja pilk. Ainekava nõrkuste ja tugevuste analüüsile pööran tähelepanu just seepärast, et tõlgendada erinevate huvipoolte antud tagasiside funktsiooni ainekavamuutuse lõppeesmärgi suhtes: kui ainekava muutuse eesmärk on toetada laste liikumisharjumuse kujunemist, siis mida osapoolte poolt toodud argumendid tähendavad selle eesmärgi realiseerumise seisukohalt. Selleks, et analüüsida kommunikatsiooni, on vaja esmalt kriitiliselt mõtestada, kuidas ainekava üldse saab muuta kehalise kasvatuses õpetamist üle Eesti süsteemsemaks ja liikumisharjumuse tekitamisele fookuseeritumaks. Seda ongi järgnevates peatükkides tehtud magistritöö tarbeks koostatud autoripoolse originaalloominguna.

2. Liikumisõpetuse ainekava kui kehalise kasvatuselise praktikaid koordineeriv agent

Eestis on kehalise kasvatuselise kaudu võimalik jõuda põhimõtteliselt kõikide lasteni ja seda pika perioodi jooksul, kui kujunevad nende harjumused ja tõekspidamised. Seega on ka oluline, milline roll on kehalisel kasvatusel laste liikumisharjumuste kujunemisel. Näiteks Rootsis tehti kehalise kasvatuselise reform 2011. aastal, kusjuures ettevalmistused reformiks algasid 2009. aastal. Reform tehti põhjusel, et ainekavas oli sihte ja eesmärke õpilastele püstitatud liiga palju ning oli vaja teha lihtsamini loetav ainekava. Sealjuures ei loodud täiesti uut ainekava, vaid eelmine ainekava tehti ümber. Ainekava arendusel said kaasa rääkida kooliministeeriumi esindajad, spordiliidud ja -ühingud, õpetajad, õpilased, lapsevanemad ja kõik teemast huvitatud, samuti ka keeleeksperdid. Muutuse aluseks said hindamissüsteemi muutus ja õpetajate tööle eesmärgi seadmine lapsed liikuma panna, õpilaste individuaalse arengu jälgimine ning füüsiline ja vaimne tervis tervikuna (Hedblom, 2016).

Kehalise kasvatuselise tund võiks olla ainulaadne liikumise edendaja sellepõhjust, et kehalisest kasvatuselise saavad osa kõik lapsed. Seega on kehalisel kasvatusel suur potentsiaal panna lapsed liikuma ning seda potentsiaali peab ära kasutama. Eestis on kehalise kasvatuselise õpetamise viisid väga varieeruvad (Pihu, Aksen ja Pruks, 2016). Praegune ainekava küll ei takista liikumisharjumuse teket, ent ainekava võimaldab liiga erinevaid käsitusi. Kehalise kasvatuselise head sooritamist seostatakse sageli õpilaste spordisaavutustega ning liikumisharjumuse kujundamine pole peamine eesmärk (Pihu jt, 2016). Kohati on tendents lausa vastupidine – õpilaste soov liikuda muutub kehalise kasvatuselise tunnis veelgi väiksemaks (Keller ja Uibu, 2015).

Ainekava muutuse analüüsis olen rakendanud sotsiaalsete praktikate teooriat, mille seostamine praktilise kommunikatsioonijuhtimisega on TÜ kommunikatsioonijuhtimise õppekava ainulaadne komponent (vt ka Vihalemm jt, 2015). Sotsiaalsete praktikate teooriat on käesoleva juhtumi puhul kohane rakendada, kuna ekspertintervjuude järgi (Oja, 2016) on praeguse ainekava puudus selle erinev tõlgendatavus. Uue ainekava loomise peamine eesmärk on kehalise kasvatuselise õpetamise viiside ja arusaamade ehk praktika ühtlustamine ja suunamine ühisele eesmärgile – lastes ja noortes püsiva liikumisharjumuse loomiseks. Sotsiaalsete praktikate teoorias tähendab praktika rutiinset jagatud käitumisviisi, mis koosneb omavahel seotud elementidest: kehalise ja vaimse tegevuse vormidest, asjadest ja nende kasutamisest, taustateadmistest arusaamadena, oskusteabest, emotsioonidest ning motivatsioonilistest teadmistest (Reckwitz, 2002: 249).

Neid elemente lõimib sotsiaalne interaktsioon: kuidas inimesed kohtuvad, mida nad koos teevad, millest räägivad ja milliseid kommunikatsioonikanaleid kasutavad (Vihalemm jt, 2015: 53-55).

Praktikad koosnevad nii tegemistest kui ka ütlemistest, seepärast peab praktika analüüs koosnema nii praktilistest tegevustest kui ka nende tegevuste representatsioonist (Schatzki, 2013). Sellest lähtuvalt on ainekava uuendamiseks oluline lisaks kehalise kasvatuses õpetajate praktilistele tegevustele analüüsida ka nende representatsiooni enda ja kolleegide tegevusest.

Sotsiaalne praktika saab olla kas tervikpraktika või liitpraktika, mis omakorda jaguneb hajusateks alampraktikateks. Tervikpraktika on koordineeritud, reeglstatud ja äratuntav. Tervikpraktika on näiteks autojuhtimine. Pidevalt autojuhtimise kiirust valides kombineerivad autojuhid aktiivselt elemente, millest kiiruse valimise praktika koosneb, taastootes seeläbi praktikat tervikuna (Roždestvenski, 2013: 7). Liitpraktika on tervikpraktikate ühendus, mis võib olla üsna hajus (Schatzki, 2013). Näiteks söömine on liitpraktika, mis on organiseeritud paljude erinevate, teinekord isegi kokkusobimatute identiteetide poolt: kokaraamatud, toidutööstus, farmid, telekokad, toidupood, dieedipidajad, arstid jpt (Warde, 2013).

Praegune kehalise kasvatuses õpetamine on liitpraktika, sest õpetamine jaguneb hajusateks alampraktikateks. Kehtiv kehalise kasvatuses ainekava võimaldab väga erinevalt õpetada, sealhulgas on erinevad nii õpetamise viisid kui ka eesmärgid. Õpetajatel on palju vabadust luua ise oma praktilised tunnid vastavalt võimalustele ja soovidele. Seevastu püütakse uue ainekavaga jõuda kehalise kasvatuses õpetamiseni, mis moodustaks tervikpraktika. 2014. aastal viimati uuendatud ainekavaga pole suudetud luua üle riigi ühtselt reeglstatud ja koordineeritud süsteemi, kus on arusaadavalt kirjas, kuidas teatud tulemusteni jõuda. Kirjas on küll eesmärgid, ent mitte teekond nendeni. Samuti on eesmärgid liiga harali ega pole seatud ühte kindlat prioriteeti. Uue ainekava kehtestamisega peaksid õpetajad saama konkreetsemad suunised, kuidas ja miks õpetada ning kuidas jõuda püsiva iseseisva liikumisharjumuse kujundamiseni. Peamine küsimus on siinjuures, kui palju selle eesmärgini jõudmisel standardiseerida ja kui palju jätta õpetajatele tõlgendamisvabadust. Oluline on vältida kehtiva ainekava probleemi, mil õpetajatel on liiga palju vabadust. Samas peab õpetajatele alles jääma teatav toimimisvabadus, kuidas kõige paremini eesmärgini jõuda.

Defineerin kehalise kasvatuses ainekava uuendamise olemuse praktikateooria kontekstis. Praktikate kesksed eesmärgid sotsiaalse muutuse saavutamiseks võivad olla praktikate ümberkujundamine, asendamine, katkestamine või praktikatevaheliste suhete muutmine (Vihalemm jt, 2015: 54).

Kehalise kasvatus seisukohalt tähendaks praktika asendamine seda, kui koolides tehakse otsus, et kehalise kasvatus tunnid asendatakse treeningutega. Kehalise kasvatus praktika katkestamine tähendaks aga seda, kui kehalise kasvatus tunnid otsustatakse koolides täielikult ära jätta ning ainekavast välja võtta. Praktikatevaheliste suhete muutumise korral hakkaksid kehalise kasvatus tunnid ja treeningud koos toimuma.

Kehalise kasvatus ainekava uuendamine on praktikateooria seisukohalt praktika ümberkujundamine. Praktika ümberkujundamisel on eesmärk luua nii õpetajatele kui ka õpilastele uusi kompetentse ning kehalise kasvatus tunnile ühiskonnas laiemat tähendust elukestva liikumisharjumuse kujundajana. Praktika muutust selgitan lähemalt ülejärgmises peatükis.

Indiviidi nähtav käitumine on praktika kui sooritus, kuid sotsiaalne praktika on kui ühik ehk kollektiivne tegevusmuster (Spurling, McMeekin, Shove, Southerton ja Welch, 2013). Praktikad kui kollektiivset tegevusmustrit kujundab, säilitab ja sunnib muutuma erinevate ühiskonnakorraldust ja inimeste käitumist suunavate sotsi-materiaalaste tegurite omavaheline vastastikmõju. Analüüsil on Vihalemm jt (2015) soovitanud välja joonistada muudetavat praktikad mõjutav sotsio-materiaalne võrgustik.

Sellepärast olen käesolevas töös visandanud võrgustiku teguritest, mis kehalise kasvatus õpetajate (Juus, 2016; Jürisson, Reinup ja Jürisson, 2016), õpilaste (Keller ja Uibu, 2015) ning teadlaste (Mooses, Mäestu ja Kull, 2015) hinnangul kaasmõjutavad kehalise kasvatus tundide andmise ja neis osalemise praktikaid koolides (vt Joonis2). Uue ainekava rakendamist hakkavad need tegurid koostoimes mõjutama, seega on juba ainekava enda koostamisel mõistlik nende mõjuga arvestada.

2.1. Õpilaste kehalise harimise praegune praktika Eesti üldhariduskoolides

Praegu kehtiv ainekava on koordineerinud õpetamist spordialade ja normeeritud tulemuste põhise, kuid selline õpetamine pole tekitanud lastes püsivaid liikumisharjumusi. Õpilaste kehaliseks harimiseks on valitud meetmed, mida püütakse rakendada kõigile õpilastele üheselt, arvestamata õpilaste individuaalsete erisustega.

2.1.1. Kehtiva riikliku ainekava puudused

Kehtiva kehalise kasvatus ainekava koordineeriv roll on nõrk. Sisuliselt saab iga kool ainekava eri viisil rakendada ja üle-riiklik koordineeritud süsteem puudub. Selle järeltuse võtab

hästi kokku üks Liikumsifoorumi osaleja: *“Ainekava ise on hästi koostatud ning sisaldab vajalikke punkte, murekoht on pigem selles, kuidas seda koolides rakendatakse ning puudulikud tingimused.”* (Liikumisfoorum 2016a) See on koolijuhi vastutus, et tema juhitud koolis täidetakse riiklikku ainekava ja õpilased saavutavad kavas ettenähtud pädevused.

Ainekavas on palju infot, mille peab õppeastmetes selgeks õpetama, ent vähe seletusi, kuidas seda teha. Kõige enam jääb ainekavas puudu selgitustest, miks on vaja midagi teha ja miks midagi tehakse niimoodi, nagu tehakse. Teoreetiline pool ainekavas on nõrk. Selle mõtte võtab hästi kokku üks Liikumsifoorumi osaleja: *“Teoreetilise õppe puudumine füüsilise liikumise vajalikkusest. Millal, miks ja mis mahus teha jõuharjutusi, venitusi, aeroobset treeningut. Füüsilise vormi taseme seos vaimse tervisega - liikumine on depressiooni ennetav ning raviv. Palju keskendutakse kergejõustiku ning võimlemise elementidele, kuigi vaja oleks õpetada elementaarset igapäevast kehahooldust (lihtsamad igapäevased harjutused keharaskusega või vabade raskustega, venitused).”* (Liikumisfoorum 2016a)

Ainekavas ei ole ka selgeks tehtud ega läbi kirjutatud füüsilise vormi seoseid vaimse tervisega. See on ainekava oluline puudus, mis vajab likvideerimist, et elukestvat liikumisharjumust hakataks rohkem väärtustama ja inimese heaoluga seostama. Sama aspekti toob välja Liikumisfoorum osaleja: *“Eesmärgiks pole seatud elukestev armastus liikumise vastu ja selleks vajalikud teadmised.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Kehalise kasvatuse tundides tegeletakse vähe kehaliste võimete üldise arendamisega. Vahesel määral pööratakse rõhku liikumisele ja rohkem pööratakse tähelepanu normide täitmisele ja tulemuste saavutamisele. Seda probleemi nimetab Liikumisfoorum osaleja: *“Tunnid on kohati ühekülgse ja lapsi mitte arendavad - täidetakse ettenähtud norme, mitte ei harita lapsi füüsilise liikumise vajalikkuse osas.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Kui ainekavas on ette nähtud 75-80% ulatuses kindlate spordialadega tegelemist, siis võib öelda, et praegune ainekava on liigselt spordialade keskne. Siinkohal on oluline välja tuua, et kui EOK veebilehel on nimetatud kokku 54 spordiala, siis kooliõppesse on neist valitud ainult 7 põhiala. Sealjuures pole ainekavas lahti kirjutatud, miks täpselt just need alad on teiste seast välja valitud, mida toob välja ka Liikumisfoorum osaleja: *“Liiga spordialade keskne, liigne tulemustele orienteeritus, liigne hindamisele orienteeritus, liiga palju “alasid” kogu ainekava kohustuslikus korras läbimiseks.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Samuti võib ainekava rakendamine jääda õpetajate võimekuse või soovi taha. Samas toovad õpetajad ise välja, et mida nõrgem on ainekava koordineeriv roll, seda rohkem mugandusi ja mööndusi saavad õpetajad teha. Nii nimetab Liikumisfoorum osaleja: *“Õpetajad ei loe kehtivat ainekava, vaid kasutavad nõukaaegseid tegevusi.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Hindamine on tekitanud poleemikat mitmel tasandil, alustades küsimusega, kas üldse peaks kehalist kasvatust ja loovaineid hindama ja kui peaks, siis millisel kujul. On õpetajaid, kes pooldavad numbrilist või tähelist hindamist, teised aga on arvestusliku-mittearvestusliku süsteemi poolt ning kolmandad peavad kõige olulisemaks õpilaste enda tagasisidet ja monitooringut tehtule. Erinevat hindamist rõhutab samuti Liikumisfoorumi osaleja: *“Hindamine - õpetajatel see liiga erinev - kes hindab ikka veel tulemusi mingite kriteeriumite põhjal...mitte indiviidi arengut jne.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Veel üks osa, millele pole ainekavas piisavalt tähelepanu pööratud ja mis on samuti seotud õpilaste individuaalse arenguga, on erivajadustega õpilastega tegelemine. Kehalise kasvatuse tundides jäävad erivajadustega ja väiksema füüsilise võimekusega õpilased sageli kõrvale, sest õpetajatel puudub kompetents ja ka kohustus neile eriprogramme teha. Sama probleemi toob välja Liikumisfoorumi osaleja: *“Individuaalne tagasiside õpilasele pole alati tagatud, erivajaduste ja madalama füüsilise võimekusega noored jäävad kõrvale.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Erivajadustega õpilased ja haigestumised viivad ainekava ühe suure puuduseni, milleks on tunnist vabastuste kirjutamise korrapäratus. Lapsevanemate poolt vabastustõendite kirjutamine on kahtlase väärtusega, sest tekib küsimus, millest täpsemalt soovitakse oma laps vabastada – kas liikumisest üldiselt või teatud tegevusest tunnis? Kui teatud tegevusest, siis pole lapsevanemad üldiselt pädevad andma hinnanguid, mil määral peaks laps olema tegevustest vabastatud. Seega peaks jääma arstide kompetentsiks määrata, milliseid harjutusi saab õpilane kaasa teha ja milliseid mitte. Vabastuste kirjutamise teema toob selgelt esile ka Liikumisfoorumi osaleja: *“Vabastused kehalisest. Vaja oleks kindlalt paika panna, et kes tohib vabastada ja kuidas vabastused vormistatakse. Teen ettepaneku, et lapsevanem või arst ei tohi kehalisest vabastada vaid tohivad vabastada mõningatest kehalistest harjutustest. Enamik tegevusi enamike haiguste järgselt ju ei ole keelatud.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Ainekava peaks väga selgelt välja tooma nii õpilasele, õpetajale kui ka lapsevanemale, millised on need teadmised ja oskused, mis on vajalikud, et iseseisvalt liikumist harrastada. Kehtivas kehalise kasvatuse ainekavas aga selline osa puudub. Seetõttu ei teki õpilastel ka seoseid, kus ja milleks nad kehalise kasvatuse tunnis omandatud oskuseid ja teadmiseid veel saavad rakendada. Seoste tekkimine on aga elukestva liikumisharjumuse üks alustest.

2.1.2. Kehalise kasvatuses seotud peamised probleemid

Kui eelmises peatükis analüüsisin ainekava puudusi, siis selles peatükis keskendun peamistele probleemidele ainekava rakendamisel. Kehalise kasvatuses seoses on üles kerkinud mitmeid probleeme, mida on püütud varasemalt 2003., 2008. ja 2013. aastal Kultuuriministeeriumi tellimusel tehtud uuringutes välja tuua, kuid laia üle-Eestilise uuringuga pole probleeme kaardistatud. Kuigi hõlmav uuring kehalise kasvatuses kohta puudub, siis saab erinevatele allikatele viidates (fookusgrupid, intervjuud, eksperdid) välja tuua mitmeid probleeme ainekava rakendamisel. Nimetatud probleemid näitavad, et ainekava on rakendatud spordialade omandamise suunal, kuid sealjuures pole tähelepanu pööratud elukestva liikumisharjumuse tekitamisele. Kehtiv ainekava võimaldab tegeleda konkreetsete spordialadega, ent kehalist kasvatust ei seostata suurema eesmärgiga saada liikumisest rõõmu tundvaks inimeseks.

Tervise Arengu Instituudi ekspert Leila Oja leiab, et Eestis pole tehtud piisavaid alusuuringuid, millest järeldada, mis on ainekavas valesti. Ta toob välja mõned oletused seniste uuringute pealt: puudub lõdvestuse ja vahelduse pakkumine, puuduvad teadmised enesesuunamiseks ja kontrolliks õpilastel. Samuti ta leiab, et suur põhjus, miks kehalise kasvatuses õpetamise tase on koolides väga erinev, seisneb selles, et õpetajate töö puudub järelkontroll.

“Arvamusi ja oletusi ning tegureid võib olla väga erinevaid, kuid millised need tegelikult on, me ei tea. Sest sellised alusuuringud puuduvad. Eesmärk ei ole olla ainult kehaliselt aktiivne, vaid eesmärk on see, et õpilane oleks oma keha tundev teadlik inimene, kes oskab iseendaga hakkama saada. Kehaline kasvatus peaks olema ka lõdvestav ja vaheldust pakkuv tegevus igapäevaelus. /---/ Me teame, et kehalise kasvatuses õpe on vilets, aga mis osa sellest õpetusest? Sellist pilti meil pusles pole. Kaugelt vaadates näeme, et laud on sassis, ent seal on kindlasti väga kasulikke materjale. Mis on see, mis on ainekavas valesti? Ma oletan, et ei tööta õpetajate täiendkoolitus ja ei tööta õpetaja professionaalsuse küsimused. Õpetust enda keha tundmiseks ei ole. Mida õpetaja tõmbleb, kui keegi teda ei kontrolli. Õpetaja on täpselt nii mugav, nagu tal lastakse olla.” (Oja, 2016) Minu arvates tuleks õpetajate töö monitoorimine kirjutada uude ainekavasse (vt Tabel 2) sisse niisamuti nagu õpilaste kehaliste võimete monitoorimine. Need mõlemad punktid annaksid edaspidi aluse ka ainekava toimimise hindamiseks, sest nendest monitooringutest tulevad välja kohad, mis ainekavas ei toimi.

Järelkontrolli puudumist on nimetanud ka õpetajad ise, sest kui nende tööd ei kontrollita, siis nad saavadki viia tunde läbi vastavalt võimalustele ja vabadustele. *“Ainekava*

on olnud sellise sisuga, et ega ta ei julgusta ega ka sunni tegema õpetajat midagi teistmoodi. Ja samas see ka ei karista, kui õpetajad teevad midagi teisiti. Üleüldiselt jõuame laiema küsimuseni, et kui ma ka teen oma tööd hästi, siis sellest ei muutu mitte midagi. Ikka saan samasuguse palga kätte.” (Jürisson, Reinup ja Jürisson, 2016)

Positiivne on see, kui õpetajad oskavad oma tegevusse kriitiliselt suhtuda. Samas kohati tundub, et pigem kõrvutatakse ennast teiste õpetajatega stiilis “meie teeme hästi, aga nemad teevad halvasti”. See võib viidata sellele, et teiste tegevust osatakse ja tahetakse rohkem analüüsida ja kritiseerida kui enda oma. Nii nimetab üks kehalise kasvatuse õpetaja probleeme õpetajatega: *“Õpetajatel on erinev tase spordialade õpetamisel, samuti omad lemmikud ja ka alad, millega pigem ei tegelda.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Teine õpetaja analüüsib probleemi sügavamalt: *“Eelkõige peaksime meie, õpetajad, oma tegevust analüüsima. Koolis ei saa olla treener, vaid eelkõige nõrgema kehalise ettevalmistusega ja kesisema liikumisaktiivsusega õpilaste toetaja ning võimeka õpilase innustaja, spordiklubisse või spordikooli suunaja. Ennekõike tervis ja rõõm liikumisest mitte kõrged sportlikud saavutused. Ainekava võib olla väga kaasaegne ja uuenduslik, kuid rakendub see ikkagi läbi õpetaja. Kahjuks on meil veel ikka “veeretam palli saali” tüüpi õpetajaid.”* (Liikumisfoorum 2016a) Siinkohal defineerib kehalise kasvatuse õpetaja ise väga hästi õpetajate rolli koolis. Olen samuti arvamusel, et ainekava iseenesest ei saa muuta kehalise kasvatuse õpetamise praktikat üleriigiliselt täielikult ühtseks, kuna ainekava rakendavad erinevad õpetajad. Siiski leian, et ainekavasse (vt Tabel 2) saab sisse kirjutada konkreetsemaid punkte, õpetusi ja selgitusi, et õpetamine oleks ühtsem ja eesmärgipärasem.

Kehalise kasvatuse kuvand sõltub paljus ka sellest, mida vanemad põlvkonnad kehalise kasvatuse tundidest räägivad. Kui lapsevanemad on saanud tunnist kehva kogemused, siis sageli kannavad nad need kogemused üle oma lastele, süvenemata, millised on laste liikumistunnid. Seda probleemi täheldab kehalise kasvatuse õpetaja Pille Juus: *“Ja kurb on see, et lastevanematel on oma kehalise kasvatuse tunnist halbu mälestusi, mida kantakse edasi. Ei saa võtta sellist suhtumist, et kui minul on halvasti läinud, siis läheb mu lastel ka halvasti.”* (Juus, 2016)

Õppeainest kehva kuvandi tekkimine mõjub halvasti, sest sellisel viisil ei tekita kehaline kasvatus õpilastes liikumisharjumusi, vaid pigem vähendab liikumissoovi. Samuti on murekohaks ja motivatsiooni võimalikuks vähendajaks liiga suured klassid ja gruppide liitmised, mille puhul saavad õpilased individuaalselt liialt vähe tähelepanu. Suurte gruppide puhul ei jagu kõigile õpilastele ka spordivahendeid ega piisavalt ruumi liikumiseks, nii toob välja üks kehalise kasvatuse õpetaja: *“Koolid on liiga suured, kõigile ei ole tingimusi alati*

tundide läbiviimiseks, vahendite nappus, tund on liiga lühike ja pesemisvõimalused jätavad kooliti soovida.” (Liikumisfoorum 2016a)

Infrastruktuur tundub justkui taustsüsteem, kuid selles võib peituda väga olulise tähtsusega probleeme, mis mõjutavad samuti praktikat. Nii toodi mitmes küsitluse vastuses välja, et pesemisvõimalused on kooliti kehvad. Seda muret ei tasu alahinnata, kuna peab arvestama, et sageli peavad õpilased pärast kehalise kasvatus tundi minema teistesse tundidesse ja kui pesemisvõimalused pole piisavad, siis võivad õpilased mõelda, et nad ei soovigi liikumistunnis higistama hakata, et pärast ebameeldiv olla ei oleks.

Mõned koolid ei pruugi liikumist väärtustadagi. Koolipoolsest käitumisest toodi probleemseks välja, kuidas kehalise kasvatus tunni arvelt tehakse teisi, justkui olulisemana näivaid tegevusi. Kui aga kogu kooli juhtkonna suhtumine on selline, et füüsilise tegevuse asemel saab teisi tegevusi teha, siis selles peegelduvad kooli otsused ja nii ei saa ka õpilased liikumisest lugu pidada. Üks kehalise kasvatus õpetaja avaldas muret: *“Koolikoormust vähendatakse kehalise kasvatus tundide arvelt.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Kehalise kasvatus ainekava ja probleemidega käsikäes käiv murekoht on hindamine. Kas hindamisega seotult või mitteseotult aga on vaja pöörata tähelepanu õpilaste võimete monitoorimisele. Hinne iseseisvalt ei anna infot, see-eest kehaliste võimete testid monitooringuna annaksid asjaliku ülevaate, millisel tasemel õpilane liigub ja milline on tema füüsiline tervis. Hindamise osas tegi üks kehalise kasvatus õpetaja ettepaneku: *“Hindamine peaks lähtuma lapse kehaliste võimete individuaalsest arengut, võiksid olla kasutusel lapse kehalise arengu kaardid. Võimed ei parane kui ei toimu süstemaatilist harjutamist, selleni oleks vaja jõuda.”* (Liikumisfoorum 2016a)

Kehalise kasvatus õpetajate poolt tunnetatud probleemid seoses liikumisharjumuse kujundamisega kehalise kasvatus tundide kaudu olen koondanud tabelisse 1, kasutades allikatena ekspertintervjuusid (Juus, 2016; Jürisson jt, 2016) kui ka fookusgruppi (Pihu jt, 2016).

Tabel 1. Kehalise kasvatus õpetajate probleemid seoses ainekava muutusega

Õpetajate põhimured	Küsimused, millele ainekava muutuse käigus tuleb vastus leida
Hindamine	1. Mille järgi lapsi liikumistunnis hinnata? 2. Kui õpilasi kindlate normide järgi ei hinnata, siis kust tulevad (tipp)sportlased?

Vahendid ja ruumid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kust saadakse vajalikud vahendid ja ruumid/keskkond liikumistunni läbiviimiseks? 2. Kuidas teha liikumistund huvitavaks ja kasulikuks piiratud vahendite ja tingimustega?
Mõjutajad	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuidas suurendada õpetajate ja kodu vahelist koostööd? Kuidas muuta lapse ja kodu suhtumist liikumistundi? 2. Kui õpetajatelt nõutakse uues süsteemis rohkem, kas siis suureneb ka õpetajate palk? 3. Kuidas panna kooli juhtkond liikumistunde väärtustama?
Erivajadused	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuidas tegeleda erivajadustega lastega (sh ülekaalulised lapsed, käitumishäiretega lapsed, terviseprobleemidega lapsed)? 2. Kuidas vähendada õpilaste vabastuse küsimist liikumistundidest? 3. Kuidas saab suurele õpilaste rühmale läheneda individuaalselt?
Muutused	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kas liikumistunni muutmiseks ainult räägitakse, nagu ka varem on räägitud, või muutused realiseeruvad päriselt? 2. Mis saab koolidevahelistest võistlustest, kui kehalise kasvatusesüsteem muutub? 3. Mis saab nendest põhialadest, mida lapsed peavad oskama? 4. Kas liikumistundide arvu saab ainekavas suurendada?

Allikad: Pihu jt, 2016; Juus, 2016; Jürisson jt, 2016.

Õpetajatel on seoses ainekava uuendamisega mitmeid küsimusi, kuid samas on ka õpetajate ja õpetamisega muresid. Kõige kaalukam probleem on asjaolu, et kehalise kasvatuses õpetajate tase on üleriigiliselt erinev. Seega tekib küsimus, kuidas arendada õpetajate oskused uuele süsteemile vastavaks, sealjuures tagades, et õpetajate tase oleks ühtlane. Samuti on kehalise kasvatuses õpetamine koolides erinev, mis tõstatab küsimuse, kuidas kontrollida, mida täpselt õpetajad liikumistundides teevad (Pihu jt, 2016).

Erinevatest ainekavast ja muudest kaasmõjutavatest teguritest annab ülevaate järgmine peatükk, kus on kujutatud tervikuna kehalise kasvatuses (liit)praktikat kujundav sotsio-materiaalne võrgustik.

2.2. Kehalise kasvatuses õpetamispraktikaid kujundav sotsio-materiaalne võrgustik

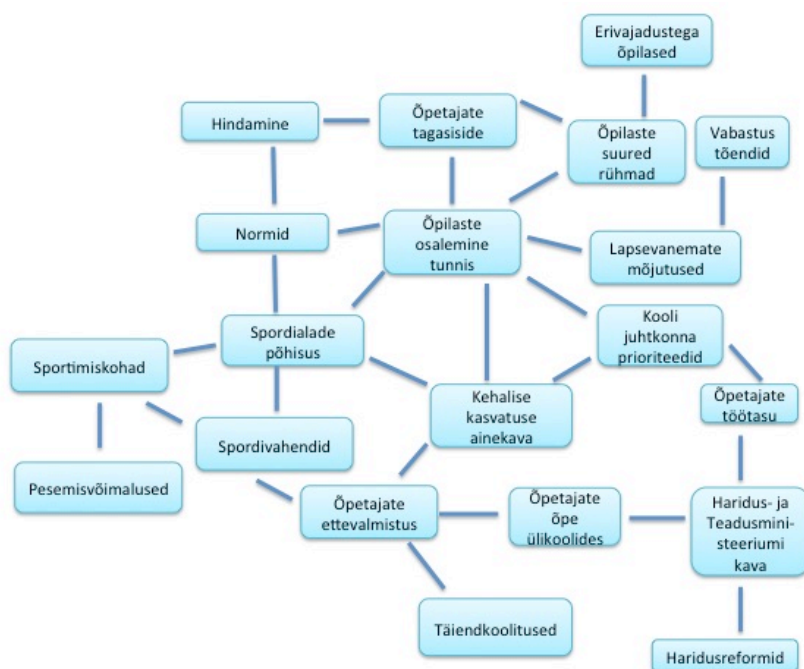
Sotsio-materiaalne võrgustik on süsteem, milles põimuvad omavahel seotud tähendused, inimsuhted, dokumendid, formaalsed reeglid, füüsilised objektid ja materiaalne ruum ning keskkond (Vihalemm jt, 2015: 56).

Muutuste tegemisel on esimeseks sammuks sotsio-materiaalses võrgustikus institutsioonide, reeglite, materiaalsete võimaluste jmt identifitseerimine. Teine samm on potentsiaalse muutuse programmi territooriumi äramärgimine, mis paneb paika kõige tähtsamad

sõlmpunktid ja võtmeisikud muutuse saavutamiseks. Muutuste tulemused kestavad kauem, mida olulisemad sotsio-materiaalse võrgustiku sõlmpunktid on muutusesse kaasatud (Vihalemm jt, 2015: 56).

Kehalise kasvatusõpetamise praktikad mõjutavad paljud tegurid, mille saab kokku võtta sotsio-materiaalse võrgustikuna. Olen võrgustiku koostanud enda kogemuse, ekspertintervjuude, Liikumisfoorumi ja fookusgrupi analüüsi põhjal (vt Lisa 1, 2, 5, 6, 7).

Joonisel on välja toodud olulised aspektid, millest üks on kehalise kasvatusõpetamise ainekava. Detailide paljususe kinnitab asjaolu, et üksnes ainekava muutmine ei aita kogu praktikad muuta, kui teised tegurid jäävad samaks. See tähendab, et muutus peab olema kompleksne. Küll aga saab ainekava muuta nii, et see arvestaks maksimaalselt neid tegureid, mis mõjutavad kehalise kasvatusõpetamist.

Joonis 2. Kehalise kasvatusõpetamise praktika sotsio-materiaalne võrgustik.

Joonis on koostatud autori poolt. Allikad: Vihalemm jt, 2015; Juus 2016; Jürisson jt, 2016; Pihu jt, 2016.

2.3. Ainekava muutus praktikateooriast lähtuvalt

Tabelis 2 on välja toodud konkreetsed punktid, mis muutub planeeritavas ainekavas võrreldes kehtiva ainekavaga. Tabel on autori originaallooming, aga tabelis kasutatud info

pärineb Pihu, Akseni ja Pruksi (2016) õpetajatega läbiviidud fookusgrupist ning vestlustest uue ainekava projektijuhi Maret Pihuga.

Uue ainekava eesmärk on praktika ühtlustamine, toetamaks elukestvat liikumisharjumust. Teemapunktidenä on kirjas peamised elemendid, millele on muutus uues ainekavas suunatud: hindamine, õpilaste arengu monitoorimine, spordialade põhisis, erivajadustega õpilastega tegelemine, teoreetiline õpe, vabastustõendid, abistavad materjalid õpetajatele, õppeaine nimetus ja liikumisharjumuse kujundamine.

Tabel 2. Kehtiva ja uue ainekava suundade võrdlus

Teema	Kehtiv ainekava	Uus ainekava
Hindamine	Normipõhine hindamine	Kujundav hindamine
Õpilaste arengu monitoorimine	Kindel süsteem puudub	Testid õpilaste arengu monitoorimiseks
Spordialade põhisis	Spordialade keskne; 75-80% tuleb läbida kindlad spordialad, koolidel 20-25% võimalik valida ülejäänud alad	Konkreetsetest spordialadest loobumine ja liikumispädevuste väljaarendamine
Erivajadusega õpilased	Sooritavad kontrollharjutuste lihtsustatud variante või raviarsti määratud harjutusi	Eri programmid erivajadustega õpilastele
Teoreetiline õpe	Minimaalne	Teoreetilisele õppele hakatakse rohkem rõhku panema
Vabastustõendid	Lubatakse ka lapsevanemate tõendeid, lisaks arstitõenditele	Vabastatud õpilased saavad vabastuse konkreetsest keelatud tegevusest, aga mitte kogu tunnist
Abistavad materjalid õpetajatele	Peamiselt spordialade põhised	Põhjalikumad lahtikirjutused ja näidisharjutused liikumisharjumuse kujundamiseks
Õppeaine nimetus	Kehaline kasvatus	Liikumisõpetus
Liikumisharjumuse kujundamine	Õpilasi innustatakse olema terve ja kandma hoolt töövõime suurendamise eest	Füüsilise ja vaimse tervise seostamine; elukestva liikumisharjumuse loomine

Tabel on koostatud autori poolt. Allikas: Pihu jt, 2016.

Uue ainekava sisu on praegu ainekava arendajatel lahtikirjutamisel. Lõplik ainekava dokument peab olema valmis 2017. aasta novembrikuu lõpuks. Tabeli paremas veerus olevad muutused on ainekava arendusseminaridel läbi räägitud ja kirjeldatud suundades on kokku lepitud, kuid täpne lahtikirjutus ja õppeaine nimi otsustatakse protsessi käigus.

2.4. Uue ainekava rakendatavust soodustavad tegurid

Uue ainekava rakendatavust soodustavad mitmed tegurid, mis väljenduvad ka õpetajate ootustes uuele ainekavale. Võrreldes kehtiva ainekavaga peab toimuma sisuline muutus, mitte ainult nimemuutus. Uue ainekava struktuur ja sisu peavad olema arusaadavad nii õpetajatele kui ka õpilastele ning andma eelmisest ainekavast rohkem selgitusi tegevuste vajalikkuse kohta. Samuti on vaja ainekavasse lisada näitlikustavaid materjale, mis soodustavad uue ainekava rakendamist.

Olulised tegurid, tänu millele muutuks uus ainekava tõhusaks kehalise kasvatuse kui elukestva liikumisharjumuse kujundajaks on elukestva tervisliku liikumise tähtsustamine, liikumise integreerimine teistesse õppeainetesse, muudatused hindamissüsteemis, õpilaste individuaalse arengu monitoorimine, õpetamine väiksemates gruppides, vabastuste süstematiseerimine, üleriigiliste koordineerivate nõuete kehtestamine, õpilaste teadlikkuse tõstmine liikumise olulisusest, õpetajate arengu motiveerimine ning erivajadustega õpilastega arvestamine.

Uuele ainekavale on loodud eeldus, et ainekavas peab enim esile tulema eesmärk elukestva liikumisharjumuse tekkimiseks. Elukestev liikumisharjumus ja huvi liikumise vastu saavad tekkida, kui liikumine on õpilaste jaoks meeldiv tegevus. See tähendab, et kehvad hinded ega hinnangud ei tohi õpilastes tekitada ebameeldivustunnet. Seda enam, kui need hinded on tekkinud soorituse esimese ja ainsa proovimise eest ega anna kuidagi hinnangut õpilase arengule. Seepärast on vaja laiendada liikumisvorme ja -võimalusi ning tulla välja väga kitsalt määratletud spordialade põhisusest. Liikumise funktsionaalseid oskusi saab õpetada spordialade kaudu, kuid ainekavas peabki muutuma põhimõte – spordialad ei ole mitte eesmärk omaette, vaid vahend liikumispädevuste omandamiseks.

Hindamisel on tarvis arvesse võtta inimese individuaalset arengut, mitte hinnata geneetilist koodi üheainsa tulemuse põhjal. Sealjuures tuleb arvestada õpilase tervislikke näitajaid, kaasa arvatud erivajadusi. Erivajadustega ja haigestunud õpilaste puhul peab muutuma tunnist vabastamise kord – spetsialisti (arsti) poolt peavad olema paika pandud harjutused, mida õpilane ei saa ja mida ta saab sooritada. Õpetajatel on lihtsam arvestada õpilaste individuaalsete oskuste ja vajadustega, kui õppegrupid on väiksemad.

Õpilaste arengunormatiivid on vaja seada vanusegrupe ja arengu iseärasusi silmas pidades. Näiteks tõi üks õpetaja intervjuus välja, et alati ei saa õpilastelt oodata ainult kasvavas joones paremaid tulemusi, kuna teismeeas kasvukõver seda ei soosi (Juus, 2016). Kõiki nüansse silmas pidades on vaja arengunormatiivid paika panna koos spetsialistidega, kelleks on õpetajad, arstid, füsioterapeudid ja võimalusel ka psühholoogid.

Peab tekkima üleriigiline süsteem, et õpetajad lähtuksid samadest eesmärkidest ja kasutaksid eesmärkideni jõudmiseks samu põhimõtteid. Ainekava laialivalgusus peab kaduma. Samas peaksid liikumisega seotud ülesanded laienema ka teistesse õppeainetesse, et toimuks lõimumine õppeainete vahel. Niisamuti nagu õpilased, peavad ka õpetajad olema motiveeritud arenguks – veel enam, kuna õpetajad motiveerivad õpilasi, siis peab muutus algama õpetajatest. Liikumisfoorumil öeldi välja mitmeid ideid, mis võiksid uues ainekavas rakenduda. Esmalt toodi välja, et **erivajadustega õpilastele** peaks kehtima **arvestuslik hindamine** (Lisa 2). Senises ainekavas on erivajadustega laste rakendamine tunnis neile vastaval tasemel jäänud tagaplaanile ja samuti pole kokku lepitud nende hindamises. Arvestusliku hindamissüsteemi juures peetakse siiski oluliseks, et erivajadustega õpilased oleksid enda võimetele kohaselt maksimaalselt rakendatud, kuid neid ei karistataks hinnetega ja normidega, mida nad mõistetataval põhjustel ei suuda täita.

Väga oluliseks peeti **kehaliste võimete monitoorimist** üle-riigiliselt, mida pole siiani ühtse süsteemina tehtud ja seetõttu pole õpilaste kehalistest võimetest ega füüsilisest võimekusest täielikku ülevaadet (Lisa 2). Monitoorimise ühe võimalusena nimetati Cooperi testi, kuid aruteludest käis läbi ka teisi tervise testimise variante. Kokkuvõttes peeti oluliseks, et kehaliste võimete monitoorimine peaks andma vastuse õpilase füüsisest ning seejärel on oluline õpetajate pädevus vastavalt õpilase tasemele soovitada treeningut, millega tegeleda. Kõrgem eesmärk oleks luua üle-Eestiline andmebaas õpilaste tervisest ja üldvõimetest, mille järgi teha järeldusi arenguprogrammide arendamiseks.

Kuigi võistlustel osalemise osas on kehalise kasvatuses õpetajatel erinevaid arvamusi, siis enam jäi kõlama arvamus, et **võistluste ja võistluslikkuse osakaalu** peaks uue ainekava järgi **vähendada**. Õpetajad usuvad, et võistluslikkuse vähendamine suurendab õpilastes liikumiserõhmu. Samuti usutakse, et kehalisse kasvatusse **mängulisuse toomine** loob juurde huvi liikumise vastu (Lisa 2).

Õpetajad mõistsid, et ainult kehalise kasvatuses õppeaines muudatuste tegemine on ainult üks väike osa koolisüsteemist, seega hinnatakse kõrgelt **kehalise kasvatuses lõimimist teiste õppeainetega** (Lisa 2). Niimoodi võiksid matemaatika ülesanded reaalsest elust ja seotud kehalise kasvatuses tunniga, näiteks staadioni pindala või kuulide kaalu kohta, mitte abstraktsete nähtuste kohta.

Lisaks koolisisesele koostööle võiks toimida **koostöö ka kehalise kasvatuses õpetajate ja spordiklubide vahel**, suunates õpilasi trennidesse (Lisa 2). Samuti võiksid spordiklubide treenerid anda külalistunde kehalise kasvatuses raames.

Arutelude käigus tuli välja õpetajate mure, kuidas mitmetes koolides keelatakse õpilastel vahetundide ajal joosta. Samas tunnevad kehalise kasvatuses õpetajad, et **vahetundidesse** peaks just **lisama rohkem liikumist** ja võimalusel suunama õpilasi õue liikuma. Liikumisfoorumil toodi esile Vääna-Jõesuu kooli näide, kus lapsed liiguvadki vahetundide ajal väljas ning sellist praktikat võiks rakendada üle-riigiliselt (Lisa 2).

Selleks, et osapoolte ideed ei jääks ainult mõttetasandile, oli vaja ainekava arenduse protsessis kaasata inimesi rääkima. Ideede analüüsi käigus tõsteti kõnekamad mõtted esile ja viidi sisse uue ainekava kirjeldusse.

2.5. Kaasamise hea tava

Kehalise kasvatuses ainekava arendusse oli oluline kaasata erinevaid siht- ja sidusrühmi, et osapooled oleksid muutusega kursis ja saaksid protsessi käigus kaasa rääkida ja et nende mõtted oleksid uues ainekavas arvesse võetud.

Kaasamine on see, kui teeme otsuseid ja viime neid ellu teistega koos ja teistega arvestades (Kaasamise käsiraamat, 2009: 4).

Kaasamine otsuste tegemisse loob võimaluse saada paremaid tulemusi ja vältida vigu. „Parem“ võib siin tähendada erinevaid asju: informeeritumat, paremini prognoositud mõjudega, realistlikumat, efektiivsemat, paremini mõistetavat ja enam toetatud, kiiremini ellu rakendatavat otsust (Kaasamise käsiraamat, 2009: 7).

Kehalise kasvatuses ainekava uuendamise arutelluse erinevate osapoolte kaasamise eesmärkideks said siht- ja sidusrühmade informeerimine ainekava reformeerimisest ja otsusteni jõudmise protsessist; siht- ja sidusrühmade arvamuse küsimine ja kuulamine ning mõtetega arvestamine uue ainekava kujundamisel, et kokkuvõttes luua realistlikum, efektiivsem ja kiiremini ellu rakendatav uus ainekava.

Koalitsiooni loomine viib sageli tulemusteni, mida pole üksinda võimalik saavutada. Tulemuse efektiivsus ongi põhjus, miks tasub koalitsiooni loomisele aega panustada. Sihtühma ja sidusrühmade piirid jäävad teinekord ebaselgeks, seepärast on efektiivsem kaardistada olulised rühmad ja nende võimalused ning ressursid. Koalitsiooni loomisel on koostöö aluseks arusaamine, kellel on millised õigused ja võimalused teatud muutusi ellu viia (Vihalemm jt, 2015: 53-75).

Ainekava reformimise siht- ja sidusrühmade piirid olid kohati kattuvad ja ebaselged, seepärast lõime koalitsiooni. Koos ainekava arendajatega määrasime koalitsioonipartneriteks:

1. Kehalise kasvatuses õpetajad;
2. Ametnikud ja eksperdid;

3. Avalikkus (sh lapsevanemad);
4. Sportlased ja füsioterapeudid.

Koalitsiooni loomine on tavaliselt orienteeritud muutust juhtiva organisatsiooni mõjuvõimu suurendamisele. Selle eelduseks on koalitsioonipartnerite ühised eesmärgid ja tegevuskava ühine suund (Vihalemm jt, 2015: 53-76).

Koalitsioonipartnereid kaasates tegime esmalt selgeks ühise suuna koostada võimalikult efektiivne kehalise kasvatus ainekava, mis suurendaks õpilaste huvi liikumise vastu ja looks eeldused elukestva liikumisharjumuse tekkimiseks. See eesmärk oli piisavalt selge ja hoomatav ning kõigi koalitsioonipartnerite ühine huvi.

Koalitsioonipartnerite tüpoloogia:

1. Teadmuspartnerid – analüüsivad probleemi praktika põhjuseid.
2. Pragmatilised partnerid – saavad muuta regulatsioone või modifitseerida ressursse, millest praktika sõltub. Nad ei võta osa koalitsiooni kogunemistest, niisiis nad ei ole väga mõjutatavad.
3. Ideoloogilised partnerid – võivad saada kasumit ühisest planeerimisest ja on huvitatud juhtimisega ühinemisest. Sageli vabaühendused, kellel pole üksinda võimu.
4. Innovatsioonipartnerid – kujutlevad soovitud praktikat ja mõtlevad, kus näha innovatsiooni.

(Vihalemm jt, 2015: 53-79)

Koalitsioonipartnerite seas domineeris kolme tüüpi huvipooli, kes figureerisid kehalise kasvatus ainekava muutmise juures: innovatsioonipartnerid (küsisid, kuidas teha teisiti?), ideoloogilised partnerid (soovivad, et lastel tekiks kehalise kasvatus tundide kaudu liikumishuvi ja et omandataks üldised füüsilised oskused ning lapsed liiguksid regulaarselt) ja pragmatilised partnerid (küsisid, millal minna uuele ainekavale üle, kuidas veenda vanemaid). Selgete joontega teadmuspartnereid ei olnud, pigem analüüsisid kõik koalitsioonipartnerid probleemi praktika põhjuseid taustainfona.

Kaasamine kaasamise hea tava mõistes seisneb otsuste kujundamisel huvirühmade ja avalikkuse informeerimises ja nendega konsulteerimises. Informeerimine seisneb huvirühmadele ja avalikkusele tasakaalustatud ja objektiivse informatsiooni edastamises, mis võimaldab mõista otsuse tegemise eesmärki ja lahendusvõimalusi. /---/ Kaasamist rakendatakse selliste (poliitika)algatuste väljatöötamisel, millel on arvestatav mõju huvirühmadele või mis mõjutavad kogu ühiskonda (Kaasamise hea tava, 2014).

Kehalise kasvatus ainekava reformimise edukuse üheks oluliseks mõõdikuks sai osapoolte kaasamine. Tähtis oli tegeleda peamise sihtrühma ehk kehalise kasvatus õpetajatega. Samas

peeti kaasamisel oluliseks ka avalikkusele informatsiooni edastamist, võttes eriliselt fookusesse lapsevanemad, kes mõjutavad laste suhtumist õppeainetesse osalt rohkemgi kui kaasõpilased või õpetajad. Ühe suurema huvirühmana peeti veel oluliseks kaasata spordiga seotud inimesi, kes on kooli kehalise kasvatuses teemadel iseseisvalt sõna võtnud ja kelle põhimureks on kujunenud hirm, et sporditegemine kaob koolidest ära. Laiemas plaanis mõjutab kehalise kasvatuses ainekava rakendamine kogu Eesti ühiskonda ja eestlaste füüsilist tervist, seega kaasamine oli igati põhjendatud.

Kui on vaja saada tagasisidet seaduseelnõule või ettepanekule, siis soovitatakse võimalike meetoditena küsitlusi, fookusgrupe, online-foorumeid, (kirjalikke) konsultatsioone, töörühmasid ja konverentse (Kaasamise meetodi valimine, 2017). Neid soovitusi arvesse võttes viisin koalitsiooni kaasamiseks läbi online küsitlused, fookusgrupi intervjuud, korraldasin arutelusid töörühmades ja sain ekspertidega konsultatsioonides kokku. Samuti võib Liikumisfoorumi nimetada konverentsiks, mida korraldasime ainekava uuenduse kommunikeerimiseks.

3. Uurimise eesmärk, uurimisküsimused ja metoodika

Uurimise eesmärgiks on a) analüüsida ainekavamuutuse olemust sotsiaalsete praktikate teooria seisukohalt, b) sellele tuginevalt analüüsida huvipoolte kogemust ja neid kaasava kommunikatsiooni tõhusust (perioodil november 2016 kuni aprill 2017) ning c) anda üldisemaid soovitusi kaasava kommunikatsiooni korraldamiseks. Analüüs ja soovitused lähtuvad üldisest eesmärgist muuta uus ainekava kehalise kasvatuses õpetajate jaoks hästi rakendatavaks, nii et see toetaks võimalikult tõhusalt eesmärki kujundada kehalise kasvatuses tundide kaudu noortes püsivaid liikumisharjumusi.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas praegune ja uus ainekava erinevad kehalise kasvatuses õpetamist kui sotsiaalset praktikat koordineerivate agentidena lähtudes eesmärgist kujundada noorte püsivaid liikumisharjumusi?
2. Millised on kehalise kasvatuses õpetajate ja ainekava muutmisega seotud spetsialistide poolt väljatoodud probleemid kehtiva ainekava puhul ja neist johtuvalt – uue ainekava muutuste eesmärgid?
3. Milliseid huvipooli saab eristada kehalise kasvatuses ainekava muutuse avaliku kommunikatsiooni protsessis?
4. Kuidas on kehalise kasvatuses ainekava muutuse kommunikatsioon täitnud eesmärki kaasata erinevaid huvipooli?
5. Millised on olnud erinevat tüüpi huvipoolte peamised argumendid ainekava muutmise kommunikatsiooniprotsessi etappidel?
6. Millised on lähtuvalt kehalise kasvatuses ainekava muutuste kommunikatsiooni kogemusest soovitused sotsiaalsete praktikate muutuse kommunikatsioonis huvipoolte tõhusamaks kaasamiseks?

3.1. Metoodika

Erinevatele uurimisküsimustele vastamisel on rakendatud järgmist metoodikat:

1. Küsimuste 1-2 puhul on kasutatud infoallikatena dokumendianalüüsi ja ekspertintervjuusid ning analüüsi tõlgenduslikuks raamistikuks on autori koostatud kehalise kasvatuses praktika sotsio-materiaalne võrgustik ja teisalt ainekava peamiste elementide võrdlus.
2. Küsimuse 3 puhul on kasutatud autori loodud huvipoolte tüpoloogiat ja infoallikatena intervjuusid, foorumide postitusi ja küsitluste vabasid vastuseid.

3. Küsimuse 4-6 puhul on kasutatud samuti infoallikaid ja autori poolt loodud tabelit koalitsioonipartnerite määramisest.

Vastavalt koalitsioonipartnerite tüpoloogiale määrasin kehalise kasvatus ainekava uuendamise koalitsioonipartnerid järgnevalt:

Tabel 3. Erinevat tüüpi koalitsioonipartnerid kehalise kasvatus ainekava muutmise kommunikatsioonis

Eri tüüpi partneritele suunatud kommunikatsioonitegevused	Innovatsioonipartnerid	Ideoloogilised partnerid	Pragmaatilisid partnerid
Uuringud (intervjuud)	Kehalise kasvatus õpetajad		
Ekspertide arvamused		Tervise Arengu Instituudi ekspert	
Meediadiskussioon (sh kommentaarid ja FB)	Kehalise kasvatus õpetajad		EOK, sportlased, füsioterapeudid
Liikumisfoorum	Kehalise kasvatus õpetajad, koolide ja ülikoolide esindajad	Spordialaliitude esindajad	EOK, ministeeriumide esindajad, Maavalitsused, Lastevanemate Liit, Koolispordiliit

Tabel on koostatud autori poolt. Allikas: Vihalemm jt, 2015.

Edasi kirjeldan kommunikatsioonitegevusi, mis olid käesoleva töö puhul nii autori enda praktilise kommunikatsiooniprotsessi suunamise kui ka uuringu tegemise vahendid ühteaegu.

Liikumisfoorum kaasas nii kehalise kasvatus õpetajaid, ministeeriumide esindajaid, Tartu ja Tallinna ülikoolide esindajaid, EOK-d, Tantsuhariduse Liitu kui ka Soomes ja Rootsis kehalise kasvatus reformi läbi viinud inimesi. Liikumisfoorumil osales 92 inimest. Lisaks soovisime Liikumisfoorumile kutsuda õpilasi, et ka nende arvamus oleks esindatud, kuid minu mitmed pöördumised Eesti Õpilasesinduste Liidu poole jäid vastuseta.

Liikumisfoorumi kava oli planeeritud ja läbiviidud selliselt, et informeerida foorumil osalejaid ainekava muudatuse suundadest, anda infot lähiriikides tehtud sarnastest uuendustest, tuua positiivseid näiteid Eestis toimuvatest liikumisharjumusi edendavatest kehalise kasvatus tundidest ja aktiivsetest vahetundidest ning kaasata foorumil osalejaid ainekava suundade üle arutlema ja ettepanekuid tegema (vt Lisa 2).

Mina aitasin ainekava arenduse projektijuhil Liikumisfoorumi kava planeerida, foorumile kutsutavate organisatsioonide ja inimeste nimekirja koostada, kutsed osapooltele laiali saata, osalejatele infot jagada, foorumi rühmatööde töökorraldust organiseerida ning foorumi toimumise kohta pressiteadet toimetada ja selle meediakanalitele saata.

Lisaks viisin enne ja pärast Liikumisfoorumit läbi anonüümse küsitluse online-ankeetidega Google Forms keskkonnas. Eelküsitlusele vastas 44 inimest ja järelküsitlusele vastas 43 inimest. Samuti tegin Liikumisfoorumil osalusvaatluse. Saadud tulemusi analüüsisin kontentanalüüsiga.

Liikumisfoorumil viisin läbi ka ühiskonna-teemalist arutelu. Diskussioonis osales viis inimest, kes kõik mõtlesid aktiivselt kaasa ja olid valmis kohapeal arutlema. Algselt võeti endale mõtlemisaega, et ise mõtted sel teemal selgeks saada ning paberile panna ja seejärel selgitati oma mõttearendusi ka teistele.

Kasutajauuringud kaasasid kehalise kasvatuses õpetajaid nii fookusgruppides kui ka eraldiseisvates intervjuudes.

Fookusgrupi intervjuu viisin läbi Viljandi gümnaasiumi kehalise kasvatuses õpetajatega, kelleks olid Kristiina Jürisson, Ain Jürisson ja Katrin Reinup. Individuaalse intervjuu viisin läbi Tallinna 21. Kooli kehalise kasvatuses õpetaja Pille Juusiga. Mõlemad intervjuud kestsid keskmiselt 120 minutit. Intervjuude vastused võtsin kokku kvalitatiivse temaatilises tekstianalüüsi meetodil. Kõigilt intervjuueeritavatelt sain kirjaliku loa nende tsitaate nimeliselt magistritöös kasutada. Lisaks tegin teisese analüüsi kehalise kasvatuses ainekava uuendamise projektijuhil Maret Pihu 2016. aastal õpetajatega läbi viidud fookusgrupi analüüsile.

Ekspertide arvamustest vestlesin Tervise Arengu Instituudi eksperdi Leila Ojaga. Intervjuu Leila Ojaga kestis 55 minutit ja keskendus tema kogemusele ainekava uuendamises. Leila Ojalt sain kirjaliku loa tema nimelisi tsitaate magistritöös kasutada.

Leila Oja on olnud Tartu Ülikoolis kehalise kasvatuses didaktika lektor, uurinud lasteaiaaegsete laste kehalist aktiivsust ning kehalist ja vaimset võimekust üleminekul lasteaiast kooli. 2003-2006. aastal oli ta põhikooli ja gümnaasiumi kehalise kasvatuses riikliku ainekava väljaarendamise juht, tehes selles valdkonnas palju tööd ära, kuid poliitiliste muutuste tõttu TÜ-s väljatöötatud ainekava ei rakendunud. Samas oli ta ka 2008. aastal vastuvõetud Koolieelse lasteasutuse liikumisõpetuse õppekava üks autoritest. Nüüd on Leila Oja Tervise Arengu Instituudi teadur, kelle uurimissuunad on peamiselt seotud noorte ja täiskasvanute tervise ja elustiiliga ning kaitseväge võimekusega.

Meediategevustest jälgisin kehalise kasvatuses ainekava uuendamise teemadel ilmunud artikleid ning artiklite juurde kirjutatud online-kommentaare. Oluline on siinkohal esile tõsta, et

esimene kehalise kasvatuse ainekava muutuse kohta ilmunud artikkel on kirjutatud minu ja ainekava arenduse projektijuhi koostöös. Edasine meediahuvi tekkis suuresti mainitud artikli põhjal. Kui ajakirjanikud pöördusid edaspidi ainekava projektijuhi poole sooviga ainekava uuendamisest artikkel kirjutada, siis andsin soovitusi sisulisteks punktideks ning toimetasin artikleid nii sisuliselt kui ka keeleliselt. Magistritöös võtsin analüüsimiseks kolm esimest kehalise kasvatuse arendamise kohta ilmunud artiklit.

Samuti võtsin vaatluse alla **sotsiaalmeedia**, tuues enda spordispetsialistidest tulvil Facebooki uudisvoost välja kolme endise sportlase ning praeguse spordivaldkonna arendaja postitused ja kommentaarid kehalise kasvatuse ainekava uuendamise teemadel. Protsessis hoidsin ainekava uuendamise projektijuhti pidevalt kursis, kui sotsiaalmeedias tõstatati ainekava kohta küsimusi ning suunasin projektijuhti samuti sõna võtma, sealjuures aidates koostada argumenteeritud vastuseid.

4. Tulemused

Tulemuste kogumine Liikumisfoorumi osalusvaatluse ja küsitluste, ekspertide arvamuste küsimise, kasutajauuringute ja meediategevuste analüüsi kaudu andis laiapõhjalise ülevaate erinevate huvipoolte arvamuse kohta nii kehtivast kehalise kasvatuse ainekavast kui ka ainekava võimalikest uuendussuundadest.

Nii intervjuude kui ka Liikumisfoorumi eel- ja järelküsitluse küsimusi koostades keskendusin arenduskohtadele, milles ainekava uuendamise projektijuht kahtles ja millele soovis saada konkreetsemat suunda. Küsitluste vastused võeti omakorda arutlusele Liikumisfoorumil ja nii avatud küsimuste ajal kui ka foorumi rühmaarutelude esitlustes öeldi välja oma aramus. Seega mõjutasid intervjuude ja küsitluste vastused otseselt ainekava arendust, kuna välja öeldud arvamuste põhjal täiendati uue ainekava sisu.

4.1. Liikumisfoorumi eelne ja järgne küsitlus ning kohapealsed rühmatööd

Liikumisfoorumi päevakava oli tihe, mistõttu jõuti ettekannete vahel ja järel küsida paar küsimust, ent pikemaks aruteluks aega ei jäänud. Arutelu aeg anti pärast ettekandeid, kui osalejad jaotati teemarühmadesse vastavalt Liikumisfoorumi eel kirja pandud eelistustele. Kõik rühmad said omavahel teemat arutada ning seejärel mõtteid auditooriumi ees esitleda.

Kehaliste võimete monitooringu grupis mitmekesistati senist arutelu õpetajate funktsiooniga monitooringutes ja rõhutati vajalikkust teha õpetajatele ühtsed juhendid, juhendamised ja koolitused monitooringu läbiviimisest. Samuti mõeldi monitooringuga õpetajatele lisa ajakulu tekkimise peale ja selle lahenduseks pakuti, et õpetajad võiksid testide tulemused kohe monitooringu ajal nutitahvliks sisestada (Lisa 2).

Võistluste grupp tõi välja võistlustel käimise vajalikkuse uudse aspekti – see aitab kaasa õpilaste sotsialiseerumisele (Lisa 2). Väljatoodud põhjus oli juba kaalukam kui vajadus koolide vahel võistelda. Samas hüüti välja ka asjaolu, et Helsingis on koolidevahelised võistlused keelatud, mis jättis endiselt õhku küsimuse, kuidas uues ainekavas võistlemist käsitleda.

Hindamise grupis pooldati Eestisse tähelise hindamise ületoomist sarnaselt Rootsi näitele, aga sealjuures rõhutati, et ka lastevanematele on vaja uus süsteem selgeks teha. Lapsevanemad peavad saama tagasisidet, kuidas ja mille eest nende lapsi hinnatakse. Arvestuslikku hindamist pooldati lisaks erivajadustega õpilaste puhul ka gümnaasiumis valikainetel. Ühtsete seisukohtadeni hindamise teemal kogu auditooriumis ei jõutud, aga mõtted said välja käidud tulise arutelu käigus. Kõige enam poleemikat tekitas asjaolu, et Rootsis on

erivajadustega lastele ainult kaks hindamistaset: rahuldav ja hea. Tõstatus küsimus, miks erivajadustega lapsed ei saa harjutusi väga heale hindele sooritada. Äärmuslikemast mõtetest öeldi välja, et õpilaste soorituse ajal peaks hindama hoopis pulssi ja taastumist ning veel ühe mõttena jäi kõlama, et eriti tublidele õpilastele võiks olla A+ hinne. Kõige kaalukam mõte öeldi üleriigilise süsteemi tekkimise kohta, et hindamissüsteem võiks olla seotud treeningpäevikuga ning ideaalis võiks olla tegu üleriigilise elektroonilise süsteemiga, mille andmed lähevad ka perearstile (Lisa 2).

Ühiskonna teemagruppe oli mitu, kuna antud teemaaruteludest soovis rohkem inimesi osa võtta. Nendes teemagruppides esines kõige vähem põhimõttelisi mõtteerisusi ja rohkem tegeleti eesmärkide sõnastamisega, millist inimest on ühiskonnale vaja ja kuidas saab kehaline kasvatus aidata sellised inimesed kujundada. Terve inimene sai definitsiooni, et tervel inimesel on valmisolek tööks ja kaitseks. Riigi tasandil defineeriti *“Terve ja liikuv inimene on lojaalne riigikodanik.”* (Lisa 2)

Liikumisfoorumi küsitlustes toodi välja juba eelpool mainitud probleeme, ent lisati juurde ka mitmeid küsimusi ja ettepanekuid. Ainekava puuduste tagamaad avades kirjutati kaheksal korral, et ainekava iseenesest on koostatud suuremate puudusteta, kuid koolides on kehvad tingimused ainekava rakendamiseks (aeg, vahendid, ruumid).

Kehalise kasvatusprobleemide juures kirjutati mitmeid sarnaseid vastuseid nagu ainekava puuduste juures: koolide kehvad ja ebavõrdsed tingimused, spordialade kesksus, õpitulemuste üldsõnalisus ja hindamissüsteem. Nii eel- kui ka järelküsitlustes jäid põhiliste probleemidena kõlama, et kehalise kasvatusõppeaine ei tekita lastes liikumisharjumusi, pigem isegi vähendab liikumissoovi; õpetajad on vähe motiveeritud; liiga kergekäeliselt kirjutatakse vabastusi; tunde on tunniplaanis vähe; kehaline kasvatus pole lastevanemate seas väärtustatud; ühes tunnis on koos liiga suured klassid. (Liikumisfoorum 2016a)

Liikumisfoorumi eelne ja järgne küsimustik kaasasid vastajaid mitte ainult probleeme välja tooma, vaid ka lahendusi pakkuma ja ettepanekuid tegema. Küsimustikud täitsid eesmärgi, kuna seni kõlamata ettepanekuid tehti mitmeid.

Liikumisfoorumi-eelses küsimustikus tehti ettepanekuid nendele teemadele, mis on ainekava uuendamise raames olnud arutlusel, aga mida pole sellisel kujul veel välja öeldud. Üks ettepanek tõi välja ujumistunni kohustuslikkuse vajadust. *“Ujumistund peaks olema ainekavas kohustuslik - keskmiselt saavad lapsed põhikooli jooksul ujuda 10-24 tundi, aga ujumisoskuse omandamiseks kulub keskmiselt 40 tundi.”* (Liikumisfoorum 2016a) Ujumine on üks konkreetne ala, mis on seotud olulise oskusega ja vees ellujäämisega, niisiis on tegu asjaliku ettepanekuga, kuna piisav ujumistundide arv tagab eluks vajaliku ujumisoskuse.

Järgmine ettepanek tõi välja kehahoolduse õpetamise vajaduse. *“Vaja oleks õpetada igapäevast elementaarset kehahooldust.”* (Liikumisfoorum 2016a) Kehahoolduse õpetamise kohta puuduvad ainekavas viited, seega on välja toodud asjakohane tähelepanek.

Hindamise osas tehti kaks ettepanekut: *“Valikaine ja IÕK hindamine peaks olema arvestuslik, mitte numbriline. Kooliastme lõpus võiks olla "5" tulemused põhialade kontrollharjutustes, et hindamine vabariigi ulatuses oleks ühtne.”* ja *“Hindamisel võiksid olla kasutusel lapse kehalise arengu kaardid.”* (Liikumisfoorum 2016a) Ainekava arenduse juures on just hindamise teema saanud suurema tähelepanu ja kuna ainekava arendajad pole veel hindamise osas lõplikku otsust teinud, siis on iga ettepanek kaalukas.

Üks vastaja pani küsimuse alla õpetajate pädevuse spordialasid õpetada ning tegi ettepaneku viia osa tundidest läbi hoopis spordiklubides, kaasates erinevate spordialade treenereid. *“See on küll hea, kui tundides saab tegeleda erinevate spordialadega, kuid kui neid alasid õpetab üks ja sama õpetaja, kes ei ole kõigil neil aladel spetsialist, on keeruline oodata, et õpilased sellel spordialal tõelisi teadmisi omandavad. Uuringud aga näitavad, et kui umbes 12-ks eluaastaks ei tunne laps ennast mingil spordialal osavana, on suur risk, et ta hakkab kõrvale hoidma kehalise kasvatuses tundidest ja hiljem ka liikumisharrastusest. Seega võiks kehalise kasvatusse korraldusse kaasata enam erinevate spordialade treenereid ning osa tunde viia läbi lähikonnas asuvates klubides.”* (Liikumisfoorum 2016a) Kui uuest ainekavast kaob spordialade põhisisus ära, siis väheneb ka mure kindlate spordialade õpetamisega, kuna õpetajad saavad liikumispädevuste arendamiseks ja õpetamiseks valida need spordialad, milles nad on pädevamad.

Kaks konkreetset ettepanekut tehti kehalise kasvatuses tunnist vabastuste kirjutamise teemal, sest õpetajatel on kehtiva süsteemi juures väga keeruline vabastatud õpilastega midagi teha. Esimeses kommentaaris toodi välja, et vabastusi kirjutatakse kergekäeliselt ja vabastuste vormistamine on vaja paika panna. *“Vaja oleks kindlalt paika panna, et kes tohib vabastada ja kuidas vabastused vormistatakse. Teen ettepaneku, et lapsevanem või arst ei tohi kehalisest vabastada, vaid tohivad vabastada ainult mõningatest kehalistest harjutustest.”* (Liikumisfoorum 2016a) Sarnane mõttearutlus tekkis ka Liikumisfoorumil, et lapsi ei tohi vabastada liikumisest üldiselt, vaid ainult teatud harjutustest.

Teine kommentaar vabastuste kohta käis pigem tipptasemel sporti tegevate õpilaste, mitte vigastatud õpilaste kohta. See kommentaar tõi välja vabastuste kirjutamise teise tahu, kui kehalisest kasvatuses vabastatakse noori, kes teevad palju trenni. *“Palun konkreetset ära keelata see osa, kus erinevad treenerid või ka lapsevanemad püüavad trenniskäivat last kehalisest vabastada. Põhikoolis peaks see olema keelatud. Selles vanuses ei saa olla veel nii*

tippsportlane, et ei saaks kehalises käia. Ja kui ongi tippsportlane, siis mingit lisakoormust kehaline talle küll ei tekita.” (Liikumisfoorum 2016a) Sarnane mure tuli välja ka intervjuudest, milles toodi välja, et tiptasemel spordiga tegelevad õpilased võivad küll ühte spordiala tänu trennile väga hästi osata, kuid liikumises on nii palju erinevaid tahke, millest jäädakse vabastuste tõttu ilma.

Kehalise kasvatuse uue ainekava ootuste juures leidsid ka ettepanekuid, mis tõid välja uuemat lähenemist. Neist esimene pidas oluliseks õppeaine kohustuslikuks eksamiaineks muutmist: *“Kehaline kasvatus kohustuslikuks eksamiaineks nii põhikoolis kui ka gümnaasiumis.”* (Liikumisfoorum 2016a) Selline ettepanek kõlas esmakordselt, kuid kehaliste võimete monitoorimise idee liigub eksamiga samas suunas, vahe on vaid tulemuste hindamises monitooringu puhul ei ole plaanis tulemusi hinnata, kuid eksam tingiks hindamise.

Monitooringuga läks rohkem kokku järgnev ettepanek: *“Kooliastme lõpus täita vanusele vastav küsimustik - analüüs (mitte hindeline tasemetöö), mis kajastab läbitud teadmisi, liikumisharjumust, hinnangut oma kehalistele võimetele ja eesmärkide püstitamist edaspidiseks.”* (Liikumisfoorum 2016a) Sellesse ettepanekusse oli õpilase enda analüüsi ja hinnangut sisse toodud rohkem, kui ainekava arendajad on siiani monitooringuid planeerinud.

Liikumisfoorumi-järgses küsitluses anti vastuseid, kuidas peaks olema õpilaste võimekus ja areng monitooritud. See küsimus oli samuti oluline ainekava arendajatele, et uues ainekavas kehaliste võimete monitooring lahti kirjutada. Selle küsimuse all said vastajad ise välja pakkuda monitooringutele ja testidele lahendusi: *klassi lõpus teatud baasoskuste testid erinevates spordialades; individuaalsed testid, kasutades õpilase nutiseadmeid; õpilaste eneseanalüüsid; iga kooliastme lõpus lihtsad testid, mis määravad ära hindamistaseme; õpilase liikumispäevik; normatiivide seostamine kehamassiindeksiga; ülevaade olulistest kehalistest võimetest; jooksutestid, et saada tagasiside kiiruse ja vastupidavuse kohta; sügiste ja kevadiste tulemuste võrdluse vahe; Eurofit testid.* (Liikumisfoorum 2016b) Kõik ettepanekud olid väga oodatud ja kõige tõenäolisemalt rakendatakse uues ainekavas kooliastmete lõpus kehalisi võimeid monitoorivaid teste.

Järgmine ettepanek nimetas vajadust tuua liikumistund igapäevasesse tunniplaani: *“Igal päeval 1 tund kehalist kasvatust (liikumisõpetust).”* (Liikumisfoorum 2016a) Tegu oli liikumise seisukohalt ideaalelu ettepanekuga, kuid reaalselt ei mahu liikumisõpetus igapäevasesse tunniplaani.

Reaalsem oleks rakendada spordipäevade ettepanekut: *“Võiksid olla mingid nädalavahetuste spordipäevad, millel osalemine arvesse läheb. Kui on olemas kohustuslike tundide kuunorm (nt 20 tundi kuus) ja õpilane ei ole haige olnud, peab ta selle normi ulatuses*

kehalise kasvatus tundides, treeningutel ja spordipäevadel osalema.” (Liikumisfoorum 2016a)

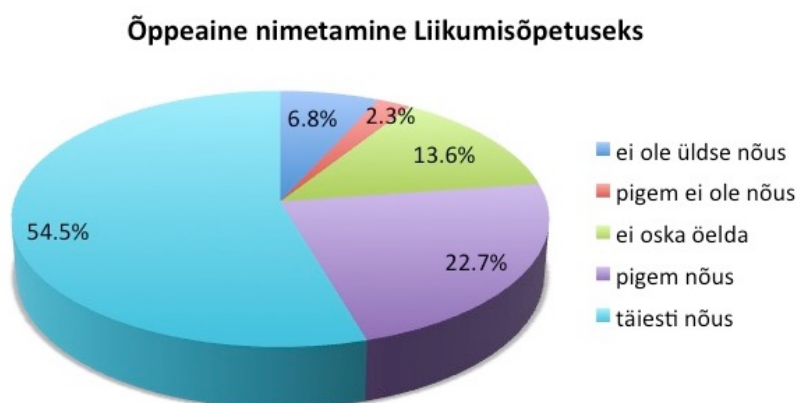
Kui kasutada nädalavahetusi, siis oleks võimalik leida koolivälist lisaaega liikumisõpetuse tundide järeletegemiseks.

Kui spordipäevade mõtet edasi arendada, siis sellega sobib ettepanek: “*Viia kehalist kasvatust koolimajast välja - kaasata kogukonnad, näiteks õpetajad, perekond liikumisse.*” (Liikumisfoorum 2016a) Nii võiksidki spordipäevadesse olla kaasatud ka perekonnad ja kogukonnad, kes omakorda motiveerivad teineteist rohkem liikuma.

Õpetamist puudutavatest ettepanekutest nimetati: “*Teooria tunde sisse panna ning teha õpetajatele selles vallas rohkem koolitusi.*” (Liikumisfoorum 2016a) Ainekava arendajad on teooria enamat sissetoomist samuti rõhutanud, kuid selles ettepanekus on omakorda juurde rõhutatud õpetajate koolituse teooria vallas.

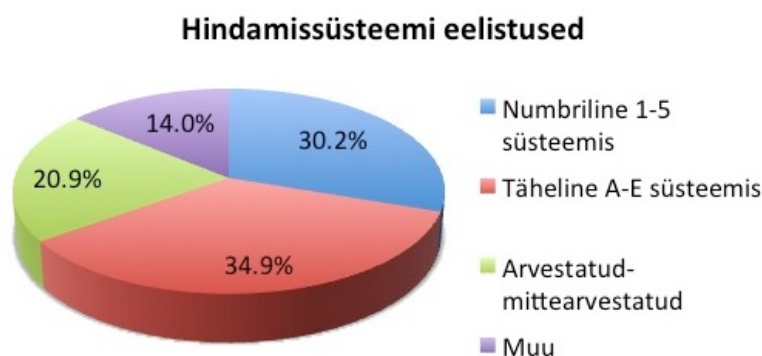
Praktiline ettepanek tõi välja seada õpilaste gruppidele ülempiir: “*Grupi suuruse ülempiiriks 16 õpilast.*” (Liikumisfoorum 2016a) Õpilaste rohkust tunnis tõid miinusena välja ka intervjuudes osalenud õpetajad, kuid siinkohal toodi esmakordselt välja konkreetne arv, et õpilaste ülempiir peaks olema 16 inimest.

Ainekava arendajate soovil sai küsimustikesse lisatud konkreetsemaid küsimusi ainekava kohta, et arendajad oskaksid võtta seisukoha, kuidas uude ainekavasse teemapunkte sisse kirjutada. Niisiis esitasin küsimuse, kas pooldate kehalise kasvatus aine muutmist Liikumisõpetuseks sellisel viisil, et aine muutub laiapõhjalisemaks liikumisharidust andvaks aineks ning on selgelt välja toodud teadmised ja oskused, milleni iga kooliastme lõpuks õpilasel on vaja jõuda. Enamik vastajatest nõustus aine nimetamisega Liikumisõpetuseks.

Joonis 2. Õppeaine nimetamine Liikumisõpetuseks.

Liikumisfoorumi järgses küsimustikus esitasin küsimuse hindamissüsteemi eelistuste kohta. Hindamise süsteem on vaja ühtviisi ära otsustada liikumistunni jaoks, kuid teiste (loov)ainete õpetajad on andnud märku, et liikumisõpetuse uus ainekava saab olema neile teerajajaks ning ühtlasi kaalutakse nendes õppeainetes hindamissüsteemi muutust. Küsimustiku vastustes eelistati kõige enam A-E süsteemis tähelist hindamist ja seejärel 1-5 süsteemis numbrilist hindamist.

Joonis 3. Hindamise eelistused.

Küsimustikus soovisin ka teada, millist **muutust oodatakse kehalise kasvatus** **kaasajastamisest**. Suuresti kattusid ootused reaalse tegevustega, mille suunas kirjutatakse uut ainekava. Ideoloogilisematest mõtetest kirjutati õpilaste suunal: *“Liikumistund motiveerib õpilasi”*; *“Õpilaste teadlikkus liikumise olulisusest suureneb”*; *“Õpilane hakkab mõtestama, mida ja miks ta teeb ning seab isiklikke eesmärgid”*. (Liikumisfoorum 2016b) Nimetatud eesmärgid on kahtlemata uue ainekava peamised eesmärgid ja tõuked, miks üldse ainekava uuendatakse. Samas toodi välja ka õpetajatega seotud aspekte: *“Uus ainekava motiveerib ka õpetajaid arenema”* ja *“Kehalise kasvatus õpetaja imago paraneb”*. (Liikumisfoorum 2016b) Uue ainekavaga püütakse õpetajate arengut soodustada ja motiveerida abistavate materjalide väljakirjutamisega. Õpetajate imago parandamist pole küll otseselt ainekavasse sisse kirjutatud, kuid imago peaks paranema, kui õpetajad on motiveeritud ja teevad oma tööd rõõmuga. Samuti aitavad õpetajate tööle kaasa pühendumise soodustamine ja koolitused, mida nimetati samuti ootustena: *“Õpetajaid koolitatakse, et muutusi sisse viia”* ja *“Õpetajad jälgivad õpilaste arengut individuaalselt”*. (Liikumisfoorum 2016b)

Ainekava arendamisest lähtuvalt toodi ootustena välja: *“Hindamist muudetakse”*; *“Õppeaine nimetatakse ümber liikumisõpetuseks”*; *“Õppeainest kaotatakse spordialade põhisus”*; *“Arvestatakse erivajadustega õpilastega”*. (Liikumisfoorum 2016b) Sarnased punktid on uues ainekavas olemas. Lisaks kirjutati, et vabastustõendid peaksid olema

keelustatud. Uues ainekavas küll planeeritakse reguleerida vabastustõendite väljastamist, kuid mitte neid täielikult ära kaotada. Samuti nimetati ootusena võistluste eristamist liikumistunnist: *“Kehalist kasvatust ja võistlustel käimist hakatakse eraldi käsitlema.”* (Liikumisfoorum 2016b) Ainekava arendajad on teadlikud murest, et seni on kehaline kasvatus olnud üsna tihedalt seotud (koolidevaheliste) võistluste ettevalmistusega, kuid täpselt on veel paika panemata, kuidas uues ainekavas võistlustel käimist tavatunnis osalemisest eraldatakse.

Ootusena toodi välja ka olulist asjaolu, et nõuded kehtestataks üleriigiliselt. Selle tingimuse täidab uue ainekava üleriigiline kehtestamine. Muudest ootustest kirjutati: *“Algklassides suurendatakse liikumise mahtu”* ja *“Liikumistund lõimub teiste õppeainetega”*. (Liikumisfoorum 2016b) Need muutused ei olene enam niivõrd ainekavast, kui kogu koolisüsteemist, tunniplaanide koostamisest ja ka teiste õppeainete kavade loomisest.

Materiaalsest poolest nimetati ootustena: *“Saadakse rahalist tuge vajalike tugisüsteemide tekitamiseks”* ja *“Aktiivsusmonitorid võetakse kasutusele”*. (Liikumisfoorum 2016b) Viimane ettepanek võib küll ka tähendada, et õpilastel on endal aktiivsusmonitorid, kuid ühele või teisele poolele tähendab aktiivsusmonitoride ostmise igal juhul materiaalsel kulu. Ühe lisaettepanekuna kirjutati, et õpilasi võiks premeerida liikumisharrastussündmustest osavõtmise eest.

Küsisin, kuivõrd rahule jäädi Liikumisfoorumil võimalusega osaleda aruteludes, oma arvamus välja öelda ja küsimustele vastused saada. Suurem osa vastajatest, 26 inimest kasutas võimalusi. 10 inimest märkas võimalusi, ent ei soovinud sõna võtta, ning 6 inimest arvas, et võimalusi ei olnud piisavalt.

Joonis 4. Kaasamine Liikumisfoorumil.

Liikumisfoorumi-järgses küsitluses uurisin, millised teemad panid foorumil kõige rohkem kaasa mõtlema. Kõige enam nimetati Rootsi näidet kehalise kasvatusa ainekava uuendamise kohta, mis pani kaasa mõtlema. Rootsi koolis Eestist pärit kehalise kasvatusa

õpetaja tegi tõepoolest kaasahaarava ettekande, mis tekitas juba Liikumisfoorumil kohapeal vilgast arutelu.

Üks Liikumisfoorumil osalenu lausus: *“Näib et Rootsi on väga sarnase asja juba läbi viinud oma süsteemis, tuleks lihtsalt sealt rohkem võtta juhendumiseks. Ning hästi tugevalt tuleks näidata ja esile tõsta edukaid praktikaid nagu seda oli Viljandi ja Vääna-Jõesuu. Teineteise toetamine selliste muutuste sisseviimisel.”* (Liikumisfoorum 2016b) Rootsi näide ongi saanud ainekava arendajatele teerajajaks, kuid üks-ühele ei soovita uude ainekavasse Rootsi muutuse punkte sisse võtta, kuna ainekava arendatakse eelkõige Eesti koolisüsteemi spetsiifikast lähtuvalt.

Rootsi näite järel nimetati kümme korda Soome näidet, mis pani samuti kaasa mõtlema. Üks vastaja tõi välja: *“Kõige põnevam oli soomlaste move süsteem ehk siis kehalise seisundi mittehindeline mõõtmine.”* (Liikumisfoorum 2016b) Ta nimetas Soome koolides rakendatud kehaliste võimete monitooringut, mida planeeritakse ka Eesti koolidesse süstematiseeritult tuua just samal Soome näitel.

Eesti ettekannetest nimetati kõige rohkem Merike Kulli ja Maret Pihu ning Vääna-Jõesuu koolidirektori ettekandeid. Samas ühtegi konkreetset näidet või esiletõstmist nendest ettekannetest ei mainitud.

Lisaks toodi küsimustikus kahel korral välja, et rühmaaruteludeks ja mõtlemiseks jäi liiga vähe aega. Neist üks kommentaar oli kirjutatud nii: *“Programm oli liiga tihe, erilist mõttepausi ei saanud teha.”* (Liikumisfoorum 2016b) Liikumisfoorumi programmi koostades oli juba näha, et aruteludeks jääb üsna vähe aega, kuid programmi koostades püüdsime maksimaalselt võimaliku aja võtta arutlemiseks. Edaspidiste seminaride jaoks tegin vastavalt foorumile antud tagasisidele ettepaneku arutelude jaoks jätta kohe rohkem aega.

Ühe olulisema küsimusena Liikumisfoorumi-järgses küsimustikus uurisin, kas soovitakse ka edaspidi olla ainekava arendusprotsessis kaasatud.

Joonis 5. Edasine kaasatus.

Nendele, kes vastasid “jah, soovin olla kaasatud”, oli lisaküsimus, kuidas nad soovivad olla kaasatud. Kõige rohkem vastati, et ollakse valmis töörühmas ja/või aruteludes osalema. Teise vastusena kirjutati kõige enam, et ollakse valmis arvamust avaldama või praktikuna nõu andma, sealjuures täpsustamata, millises vormis seda soovitakse teha. Lisaks arvati, et ollakse valmis osalema pilootprojektis või järgmisel Liikumisfoorumil ning samuti võiks kommenteerida ainekava dokumenti. Passiivsema vastusena kirjutati, et soovitakse saada kirju ainekava arendusprotsessist. (Liikumisfoorum 2016b) Küsitluse tulemusi vaadates oleks võinud selle küsimuse juures olla lisaküsimus, miks üht- või teistmoodi kirjutatakse. Hea on küll teada, et veidi üle poolte vastanutest soovivad ka edaspidi olla ainekava protsessi kaasatud, kuid praegu jääb teadmata, miks vastas võrdlemisi suur protsent inimestest “ei oska öelda” või miks kolm inimest ei soovi olla protsessi kaasatud.

Liikumisfoorumi funktsiooniks oli kõige enam innovatiivsete ideede vahendamine. Sealjuures oli ideede vahendamise aluseks ideoloogilise põhimõttega nõustumine, et kehalise kasvatuse ainekava arendamise põhieesmärk on õpilastes elukestva liikumisharjumuse tekitamine. Paljus kõlasid Liikumisfoorumi aruteludes ideed, mis on juba uue ainekava arendamisse sisse võetud, kuid millest kõik osalejad polnud veel kuulnud.

Samas ei piirdunud ideed ainult vahendamisega, vaid mitmeid mõtteid arendati ka edasi. Eriti innovaatiliseks ja mõtlemapanevaks pidasid Liikumisfoorumil osalejad nii Rootsi kui ka Soome näidet, kus on uued ainekava põhimõtted ja hindamissüsteemid juba tööle pandud. Need näited arendasid osalejates mõtet, et ka Eestis võiks olla tähteline hindamine numbrilise hindamise asemel. Samuti arutleti erivajadustega õpilaste hindamise üle, kas neile peaks panema arvestuslik-mittearvestuslik hinde või tuleks neid just hinnata laiema skaalaga. Soome näitest arendati veel ideed teha ka Eestis kohustuslikuks õpilaste kehaliste võimete monitooringu testid. Seda ideed arutati edasi, sest monitoorimise võimalusi on mitmeid ja sealjuures ei ole tarvis testide tulemusi hinnata, vaid nendest tulemustest võiks hoopis kujundada üleriigilise andmebaasi.

Pragmaatilisest küsimusest tõusid esile rahalised vahendid, kehalise kasvatuse tundide arv tunniplaanis, vabastustõendite väljastamine ja võistlustel käimine.

4.2. Rakendaja vaade: kehalise kasvatuse õpetajate arvamused intervjuudest

Kasutajauuringute eesmärk oli välja selgitada, millised on kehalise kasvatuse õpetajate arvates probleemid kehtiva ainekava puhul ning millised peaksid olema uue ainekava muutuste eesmärgid.

Kui Liikumisfoorum andis ka kvantitatiivseid vastuseid, siis kasutajauuringute vastused olid kõik kvalitatiivsed. Kasutajauuringud andsid võimaluse süvitsi probleeme lahata ning ettepanekuid põhjalikumalt lahti seletada (vt Lisa 8).

Tabel 4. Kehalise kasvatuse õpetajate intervjuude kokkuvõte

	Intervjuu 1	Intervjuu 2
Hindamine	Individuaalsest õpilasest lähtuv ja õpilase arengut hindav	Individuaalne lähenemine ja nii kirjalik kui ka suuline tagasiside perioodi lõpus Õpilane püstitab kursuse alguses eesmärgid, teeb enda kohta eelhindamise, paneb kirja, kuhu tahab jõuda ning kursuse lõpus analüüsib, kuhu ta jõudis ja mida tahab veel arendada
Õpilaste arengu monitoorimine	Kujundava hindamise kaudu	Füüsilise võimekuse testid
Spordialad	Spordialade põhisisus peaks asenduma viiside ja oskustega, kuidas liikuda Spordialade valimine vastavalt kooli võimalustele ja vahenditele	Õpilane peab leidma endale ala, millega ta tahab tegeleda, mitte leidma ala, millega ta tegeleda ei taha Spordialade protsentuaalsus peaks ainekavast kaduma (75% ulatuses vaja tegeleda selle ja sellega)
Erivajadustega õpilased	Õpetajad peavad mõtlema erivajadustega lastele eriprogrammi	Erineva raskusastmega harjutused erivajadustega õpilastele Erivajadustega õpilased peavad ka leidma võimaluse, kus oma edu ja arengut märgata
Teoreetiline õpe	Teoreetilist õpet saab tuua sisse näiteks kodustes ülesannetes – anda õpilastele uurida küsimuste vastuseid	Lisaks oskustele on tunnist vaja saada ka teadmised

	nutivahenditest	
Vabastustõendid	Õpetajatel puudub kompetents ise eriharjutusi vigastatud õpilasele välja mõelda, kuid õpetaja saab panna õpilased neid harjutusi tegema, kui spetsialist on harjutused ette andnud	Vabastustõendite juurde peab spetsialist (arst) kirjutama, mida õpilane tohib teha, mitte ainult, mida ei tohi teha
Abistavad materjalid õpetajatele	Digikeskkond, kuhu on koondunud kõik õpetamist toetavad materjalid Õpetajate vahetus poiste ja tüdrukute kehalise kasvatus tundide vahel Õppeainetevaheliste seoste loomine õpetajate ühises seminaris	Õpetaja kompetentsimudeli loomine, mille kaudu saavad õpetajad end ise hinnata Õpetajate arenguestlused juhtkonnaga
Õppeaine nimetus	Nimemuutus peab käima koos sisulise muutusega	Muudame nime liikumisõpetuseks, et hiljem ei peaks muutma liigutamisõpetuseks
Liikumisharjumuse kujundamine	Noor peab aru saama, et liikumine on tema enda jaoks vajalik	Liikumisõpetusega on vaja toetada just neid, kes trennis ei käi ja kelle liikumist kodu ei toeta
Lastevanemate roll	Lapsevanemad ei tohiks oma lastele projekteerida kehva kogemust kehalise kasvatus tundidega	Lapsed suunatakse liikuma, kui lapsevanemad väärtustavad liikumist
Spordipäevad ja võistlemine	Spordipäevad ei tohi olla sunduslikud, vaid peaksid pakkuma valikuid	Võistlemine peab olema valikuline
Õpetamine ja õppekava	Algklassides ei tohiks kehalist kasvatust anda üldõpetaja Kui on trennilaps tunnis, siis võiks teda rakendada ja panna ta tundi andma	Õppekava peab olema niisugune, et õpetaja saaks aru, kuhu ta tahab õpilase välja juhtida ja miks ta midagi tunnis teeb Õppekava võiks julgustada küsida õpilastelt nõu ja teha nendega koostööd Iga kooliastme pädevusena võiks kirjas olla ka enesejuhtimise tase

Tabel on koostatud autori poolt. Allikad: Juus, 2016; Jürisson jt, 2016.

Kehalise kasvatuse suurima probleemi leidis Tallinna 21. Kooli kehalise kasvatuse õpetaja Pille Juus institutsionaalselt tasandilt: *“Kehalise kasvatuse suurim mure on see, et ta on kukkunud kolme suure institutsiooni vahele – Eestis ei ole ühtegi keskset institutsiooni, mis vastutaks laste tervise ja kehalise kasvatuse eest ühtselt. On Kultuuriministeerium, EOK ning Haridus- ja Teadusministeerium, ja samas ka Sotsiaalministeerium.”* (Juus, 2016)

Samuti esitas ta küsimuse, kuidas saaks panna haridus- ja sotsiaalsüsteemi koos toimima niimoodi, et ka õpetajad ja perearstid koostööd teeksid.

Viljandi gümnaasiumi kehalise kasvatuse õpetajad arutlesid rohkem ka kehalise kasvatuse õpetaja rolli üle ja leidsid, et õpetaja on suunaja: *“Ma ütlen õpilastele alati, et ma olen õpetaja, mitte treener. Mina ei pea teid treenima, vaid õpetama. Mina annan õnge ja sina pärast kooli lähed õngega ja püüad ise kala kinni.”* (Jürisson jt, 2016)

Üks Viljandi gümnaasiumi õpetajates rõhutab kooli juhtkonna toetuse tähtsust: *“Kõrvalt olen tajunud seda, miks teistmoodi ei tehta, on kooli juhtkonna hoiak. Kui juhtkond tahab näha tulemust ja numbrit ja koolidevahelistel võistlustel käimist. Kooli juhtkonnani peaks ka jõudma teistsugune suhtumine.”* (Jürisson jt, 2016)

Samuti mainis õpetaja, et ei kooli juhtkond ega keegi teine kontrolli õpetajate tööd. Lisaks pole ka ainekavas määratud kontrollimehhanisme: *“Ainekava on olnud sellise sisuga, et ega ta ei julgusta ega ka sunni tegema õpetajat midagi teistmoodi. Ja samas see ka ei karista, kui õpetajad teevad midagi teisiti. Üleüldiselt jõuame laiema küsimuseni, et kui ma ka teen oma tööd hästi, siis sellest ei muutu mitte midagi. Ikka saan samasuguse palga kätte.”* (Jürisson jt, 2016)

4.3. Eksperdi vaade: intervjuu ainekava muutuse eestvedajaga

Tervise Arengu Instituudi eksperdiga tehtud intervjuu roll oli tuua välja kriitilisi kohti uue ainekava arendamise protsessist. Ta on olnud ise varem ainekava reformimise juures ja seetõttu teab hästi, kuhu võib ainekava rakendamise protsess takerduda. Samuti teab ta nendest uuringutest, mida on varem Eestis tehtud ja seepärast on tal alust öelda, et laiapõhjaliseks muudatuseks on uuringuid tehtud liiga vähe. *“Kogu selle aluseks, mida me tahame muuta, peab olema alusuuring, mis hindab asja üheselt. Aga meil puuduvad objektiivsed alusuuringud, mis on argumendiks ja väiteks ka nendele õpetajatele, kes arvavad, et kõik on suurepärases korras.”* (Oja, 2016)

Leila Oja intervjuu erines teistest uuringute tulemustest kõige enam, kuna tema vastused andsid teistsugust infot. Kui Liikumisfoorumi küsitlustes ja kehalise kasvatuse õpetajatega

intervjuudes tehti enamjaolt sarnaseid ettepanekuid ja räägiti sarnastest probleemidest, siis Leila Oja esitles probleeme teise nurga alt ja ütles kriitilisemalt välja seisukohti riiklike institutsioonide töö kohta. *“Kehalise kasvatus tagasihoidlik renomee koolis on puhtalt Haridus- ja Teadusministeeriumi hoiakute tulemus. HTM-il pole juba aastaid huvi, kuidas ja millistes tingimustes töötavad meie kehalise kasvatus õpetajad, milline on õpilaste tase ja milline on järeelvalve tööle.”* (Oja, 2016)

Samuti pidas ta vajalikuks kahelda, kas ainekava arendajate suund nimetada kehaline kasvatus ümber liikumisõpetuseks on pädev ja põhjendatud lahendus. *“Spordipedagoogilisest vaatevinklist on lasteaias liikumisõpetus, mis olemuselt sobib täiesti oma konteksti – õpetus liikumise tasemel ja vilumuste tasemel. Kuidas palli põrgatada jne. Kui koolis ei anta juurde teadmist, iseseisva liikumise teadmist, mis võiks olla laiem, siis...see on võib-olla minu jaoks selline semantiline tähendus, aga minu jaoks on liikumisõpetus kitsam ja kehaline kasvatus laiema tähendusega.”* (Oja, 2016)

Samas tõi Leila Oja välja ka mõne õpetajatega tehtud intervjuudes ja Liikumisfoorumil kõlanud mõtte, mis võib tähendada, et mure nende kitsaskohtadega on eriti suur. Nii näiteks tõi ta esile vabastustõendite kergekäelise väljakirjutamise. *“Sellist olukorda, kus õpilane on kehalisest kasvatus vabastatud septembrist maini, ei tohi olla. Õpetaja võiks aktsepteerida sellist perearsti väljastatud tõendit, kus on kirjas “välistatud ja kaasavad tegevused” ehk välistatud on need ja need tegevused ning lubatud on need ja need tegevused.”* (Oja, 2016)

Samuti andsid Leila Oja vastused kinnitust, et põhiidee ainekava eesmärkidest on tema jaoks sama nagu teistele koalitsioonipartneritele. *“Noor peaks olema terve ja peaks teadma, mida ta peab tegema, kui tal on mingi terviseprobleem või kui ta tahab iseseisvalt harjutama minna. Õpilastesse on vaja anda juurde motivatsiooni liikumiseks ja tuua elulisi näiteid juurde – näiteks võrkpalli on suvel rannas sõpradega lahe mängida. Õelda, miks mingi tegevus on kasulik oskuse tasemel – tunnen oma keha ja iseennast, mul on käte ja jalgade koordinatsioon. Praktiline põhjendus peab olema juures.”* (Oja, 2016)

Teistest enam tõi Leila Oja esile mõtte, et sarnaselt muudele õppeainetele koolis on vaja ka kehalises kasvatuses anda õpilastele koduseid ülesandeid. Eelkõige just neile, kes trennides ei käi ja kellele jääb kehalise tunnist koolis iganädalaseks liikumisharjutamiseks väheks. *“Õpilastele on vaja aega ka iseseisvaks harjutamiseks ja anda koduseid ülesandeid. Regulaarsus on tähtis ja see teadmine tuleb õpilasteni viia. Koduseid töid on vaja anda just neile, kes trennides ei käi.”* (Oja, 2016)

Leila Oja peamised seisukohad kehalise kasvatus kohta saab kokku võtta järgmiselt: kehalise kasvatus ainekava muutmise aluseks peaks olema laiapõhjalisem uuring;

vabastustõendeid ei tohiks kergekäeliselt lubada; õpetajate tegevust on vaja riiklikult monitoorida; kehalises kasvatuses peab ka õpilastele andma koduseid töid; õpilastele on vaja tuua vajalike oskuste kohta praktilisi näiteid; õpetajaid on tarvis vajadusel järele aidata ning õppeaine nimetus pigem ei peaks muutuma liikumisõpetuseks.

4.4. Artiklid ja sotsiaalmeedia arutelud

Meediakajastuste eesmärk oli avalikkust teavitada kehalise kasvatuses ainekava muutusest, hoides positiivset tonaalsust ning rõhutades laste liikumisaktiivsuse tõstmise fookust. Avalikkuse seast võtsime põhilisemaks sihtgrupiks lapsevanemad, kellele muutuse vajalikkust ja uue ainekava põhimõtteid avada.

4.4.1. Arvamusartiklid

Artikli “Mille eest kehalises kasvatuses üldse hindeid pannakse?” kirjutas Maret Pihu, kuid mina toimetasin artiklit ning tegin sisulisi ettepanekuid (vt Lisa 4). Artikli eesmärk oli arutleda kehalise kasvatuses tunnis hindamise teemal, sest õpilasi demotiveerivat hindamist peetakse üheks suureks põhjuseks, miks lastel pole liikumisrõõmu ega täiendavat huvi liikumisharrastuse vastu. Ühtlasi kinnitas artikkel süsteemi muutuse vajalikkust avalikkusele, sealhulgas lapsevanematele. Artikli autor tõi sisse ka Rootsi ja Soome näiteid, mis lisasid usaldusväärset ja kinnitasid, et ainekava uuendamisel tegutsetakse lähiriikide positiivse eeskujul näitel (Pihu, 2016).

Artikli alla laekus kokku 13 kommentaari. Ainekava uuendamise esimese artikli alla ilmus kõige rohkem kommentaare, ent samas võrreldes muude artiklitega oli kommentaare võrdlemisi vähe. Artikli (Pihu, 2016) kommentaarides oli fookuses hindamise teema nagu ka artiklis. Kommentaaride sisu aga tõi välja vastakaid arvamusi – osad pooldasid hindamist ja teised jällegi mitte. Kõige kõnekam oli kommentaar, mis tõstatas küsimuse, miks peab hindamine olema karistamise ja premeerimise vahend. Sarnane diskussioon hindamise teemal tekkis ka Liikumisfoorumil (vt Lisa 2).

Üks kommenteerijatest vaidles vastu kehalise kasvatuses õpetajate arvamusele, et tippsportlased peaksid ka liikumistundidest osa võtma. Ta avaldas vastupidist arvamust: *“Vabariigi meister akrobaatikas ei peaks teistega tunnis võidu sangpommi tõstma”*. Hiljem täiendas sama kommenteerija oma argumente hindamise teemal, kuidas hinded ei ole parimaks motivaatoriks. Samas ta rõhutas, et kui ilma hindamiseta ei saa, siis tuleb hinnata ka lapse üldist

arengut ja tahtmist kaasa teha.

Järgmine kommenteerija tõi välja, et kui teistes õppeainetes pannakse hindeid, siis on vaja hindeid panna ka kehalises kasvatuses, sest see pole teistest ainetest väheolulisem. Ta avaldas arvamust, et ainult hinded saavad noori liigutama panna: *“Ainus viis tänapäeva hõlpühiskonna noori end liigutama panna ongi hinded”*. Temaga nõustus kommenteerija, kes kirjutas lühidalt: *“Igasugune tegevus toimub tulemuse saavutamiseks”*.

Nende kommenteerijate oponent arvas jällegi, et hindamise peaks ära võtma kõigilt õppeainetelt, kus on vaja füüsilisi või vaimseid oskusi. Sama võrdlust tõi sisse veel üks kommenteerija, kes kirjutas, kuidas viisi mitte pidavatele õpilastele pannakse muusikaõpetuses kehvad hinded, aga neid ei tohiks tegelikult sel kombel hinnata. Tema kommentaarile tuli vastukaja: *“Kust üldse tuleb mõte, et hinded on premeerimise ja karistamise vahend?”*. Ühtlasi arvas sama kommenteerija, et kui inimene ei pea viisi, siis ta ei laulagi eeskujulikult. Seepeale viitas muusikaõpetusega võrdluse toonu, et laps ei tohiks end halvasti tunda kaasasündinud viisipidamatuse pärast ja selle pärast poleks vaja last karistada.

Artikli viimane kommentaar aga püstitas küsimuse, miks lastele üldse hindeid pannakse. *“Et lapsi nutma panna?”* Ja viimaks kirjutas resoluutselt: *“Ei hinnetele enne gümnaasiumi!”* Liikumise eesmärkide teemat tõi sisse kommenteerija, kes arvas, et iga klassi kaupa peaksid olema paika pandud eesmärgid, kui heas vormis peaks vastavas eas lapsed olema. Siiski pooldas kommenteerija ka hindamist, nende samade minimaalsete normide järgi, mis vastavale eale on kohased.

Kommentaaries oli kokkuvõtvalt hindamise teemal samavõrra poleemikat kui ka erinevate õpetajate ja koolijuhtide seas. Arvamuste paljusus näitab, et ei ole selgelt ühte varianti, mida soovitakse kindlasti eelistada. Artikkel toimis kaasajana eesmärgipäraselt, sest kommentaariumis tekkis aktiivne arutelu, mida võib pidada sisuliseks. Kaasati pragmaatilisi koalitsioonipartnereid ja lastevanemate sihtgruppi.

Teise artikli pealkirjaga “Kehalise kasvatuses ainekava uueneb põhjalikult” kirjutas ajakirjanik Mariel Gregor Maret Pihu edastatud info põhjal, mille osas andsin sisulisi soovitusi (vt Lisa 4). Artikkel andis selgitusi, millised uuendused viiakse kehalise kasvatuses tundidesse sisse ja miks seda tehakse. Põhiline artikli sõnum oli tõsiasi, et kehtiv ainekava on väga mahukas ja sealt ei tule välja, mida lapsed elukestvaks liikumisharrastuseks vajavad. Selles artiklis toodi samuti Rootsi ja Soome näiteid, et anda ainekava muutusele laiapõhjalisemat alust. Artikkel oli täis erinevaid näiteid, mis andsid edukalt edasi vajadust ainekava muuta (Gregor, 2016b).

Artikli juures ilmus kokku 4 kommentaari. Neist üks rõhutas kehalise kasvatuses

õpetajate rolli olulisust. Ta tõi välja: *“Ei noh, iseenesest tore algatus. Aga põhilise peab tegema hea ettevalmistuse saanud õpetaja. Kui ta ei oska leida õpilasele jõukohast tegevust ilma kedagi päris ära kägistamast ja sandistamast, siis lihtsalt nii on. Samas kehalist kasvatust ei saa ka päris naljategemiseks pöörata, sest nii ei täida asi oma eesmärki.”* Ta tõi näite, et need, kes kehalises kasvatuses niisama jalutavad, ei saa sõjaväes hakkama. Tegu oli õigete tähelepanekutega, mis tõid välja ka õpetaja rolli kehalises kasvatuses.

Järgmine kommentaar keskendus surfamisele ja tõi paralleeli, et füüsilise ettevalmistuseta pole surfilaua mitte midagi teha. Järelikult sai kommenteerija hästi aru artikli mõttest, et kehalises kasvatuses omandatavaid liikumispädevusi on järgnevas elus tarvis huvi pakkuvateks hobideks ja tegevusteks.

Sarnaselt eelnevale kommenteerijale ilmus veel üks ala põhine kommentaar, mis toetas vehklemise õpetamise sissetoomist ainekavasse. Ettepaneku põhjendus: *“Vehklemise eeliseks teiste alade ees on see, et see arendab tähelepanuvõimet, meelteteravust ning selles edukas olemine nõuab enamuses ainult tehnikat, mis on õpitav.”* Vehklemise plussid on igati arusaadavad ja kui koolides oleks vehklemise inventar, siis usun, et õpilased prooviksid ka vehklemist.

Kõige laiapõhjalisem kommentaar tõi selge ettepaneku uurida välja põhjus, miks on tänapäeva lapsed palju nõrgemad ning koostada seejärel sportlik õppeprogramm, taastamaks laste kehaline võimekus.

Selle artikli kommentaarides võtsid lisaks pragmaatilistele koalitsioonipartneritele sõna ka innovaatiline ja ideoloogiline partner. Kommentaarium täitis oma eesmärki inimeste arvamuse avaldamiseks ja temaatikasse puutuvate mõtete kirjapanemiseks.

Kolmanda artikli “Õpetajad teevad, mis suudavad, et kehka oleks lahe” kirjutas taas Mariel Gregor, kogudes seekord informatsiooni otse kehalise kasvatusõpetajatelt. See artikkel oli õige enam suunatud lapsevanematele, et neile näidata, kuidas ka vanemate roll on olulise tähtsusega ja kuidas õpetajad püüavad nende laste jaoks kehalise kasvatusetundi muuta huvitavamaks (Gregor, 2016a). Kolmest artiklist oli tegu kõige värvikamaga, kus oli esitatud õpetajate erinevaid arvamusi ja mõtteid. Erinevalt eelmistest artiklitest polnud selle artikli sisu ainekava arendajate suunatud ja sisu oli hehtilisem.

Artikkel sai ühe kommentaari. Kommenteerija tõi välja, miks kehaline kasvatus ei meeldi füüsiliselt vähem võimekatele õpilastele. *“Füüsiliselt vähem võimekate laste jaoks ei saa ta lahedaks enne kui lõpeb pidev võrdlus (ja sellega kaasnev alaväärsustunne) nendega kes oskavad ja suudavad.”* Kommenteerija tõi välja väga olulise aspekti, mida peavad esmatähtsaks ka ainekava arendajad uue dokumendi koostamisel.

4.4.2. Sotsiaalmeedia diskussioonid

Jälgin Facebookis kolme spordiga seotud inimese postitusi. Need inimesed on minu Facebooki sõbralistis ja niimoodi oli mul ligipääs nende postitustele. Nad kirjutasid Facebooki oma mõtteavaldused ainekava uuendamise kohta ajaleheartiklite peale, kust saadi peamine info ainekava muutuse kohta. Mõtteavalduste alla kirjutasid nende sõbralistis olevad arvukad spordiinimesed omakorda kommentaare. Postituste ja kommentaaride sisu oli kirjutatud peamiselt pragmaatiliste detailide tasandil. Ideoloogiliselt nõustusid nii postituste kirjutajad kui ka selle all kommenteerijad, et lapsed peaksid rohkem liikuma ja liikumisharjumuste teket on vaja soodustada. Põhjalikum arutelu tekkis hindamise teemal. Spordiinimesed olid ootuspäraselt mures, kas normide ja hindamise reformimisega muutub süsteem liiga lõdvaks ja õpilaste kehaline võimekus langeb veelgi. Selline suhtumine oli nende inimeste tausta teades arusaadav, kuna (endised) sportlased on harjunud pingutama konkreetsete tulemuste nimel ning püüdma kindlaid norme. Seepärast ei tulnud nende murede esiletoomine kommunikatsioonis üllatusi, vaid pigem võis eeldada, et taoliste teemadega on ainekava arendajatel vaja tegeleda.

Kõigepealt võttis sõna endine sportlane, kes polnud kehalise kasvatuses ainekava uuendamise kohta eelinfot saanud. Tema reageeris esimese temaatilise ajaleheartikli peale ja avaldas pahameelt, miks normid kaovad, tundes muret hindamise aluste kadumise ja laste kehalise aktiivsuse minimaliseerumise pärast. Samuti esitas ta oma postituses eksiarusaama, justkui hindamine kaoks liikumistundidest sootuks. Sellest postitusest said innustust mitmed endised sportlased, kes samuti liikumisõpetuse planeeritavat kava teadmata hakkasid kinni peamiselt oma eeldustest.

Üks kommenteerija viitas otseselt ainekava arendajatele, justkui ainekava arendaks inimesed, kes ei hooli inimeste tervisest. Selle kommentaari eeldus oli see, et hindamisnorme lastakse lõdvemaks ja sellega tehakse järgnevatele põlvkondadele karuteene. Siit tuli välja ainekava muutmise vastuargument hirmuna, et lapsed ei ole enam motiveeritud pingutama. Sellest kommentaarist kumas läbi teadmatus, millised on otsuste tagamaad. Kommenteerijat ei saa teadmatuses süüdistada, kuna ainekava arendajate kohta ei olnud infot avaldatud ega täpsemalt lahti seletatud muutuse otsuste protsessi.

Sama autori järgmisest kommentaarist tuli välja Eestis toimuva muutusega vähene kursisolemine ja välismaa kogemuse mõju suhtumisele. Kommenteerija viitas Kanadas toimuvale, kus noortel peavad kogu aeg kasvatajad kõrval olema ja iseseisvalt ei lasta neil midagi teha. Kommenteerija kõrvutas Eestis toimuvat muutust Kanada kogemusega ja külvas veelgi arusaamatust oma viimase lausega, justkui Eestis juurutatakse sarnast süsteemi.

Tegelikkuses on Eestis soov just vastupidises suunas liikuda, et noored saaksid ise elus hakkama.

Postitus sai kokku 32 kommentaari, millest 9 olid neutraalsed või teemat kõrvale juhtivad, 13 olid selgelt negatiivsed ja 10 kommentaari olid kas selgitavad või näiteid/ettepanekuid toovad. Ainult üks kommentaar oli selgelt positiivne. Ainus positiivne kommentaar tõi välja muutuse plusspoole, et õiglane on hinnata õpilaste individuaalset arengut ja oma tulemustest paremini tegemist. Kommenteerija tabas ära õige suuna, kuhu uus ainekava tahab jõuda, et õpilased ületaksid oma tulemusi ja saaksid individuaalsest arengust eduelamuse. Negatiivsed kommentaarid jagunesid järgnevasse teemagruppidesse: vastumeelsus hindamise kaotamise osas, mure laste tuleviku pärast, arvamus liikumistunni liigsest lihtsustumisest, eeldus mugavuse ületähtsustamisest. Neutraalsemad ja positiivsemad kommentaarid tõid näiteid, miks kehaline kasvatus ei peaks olema normide põhine ja liigselt range.

Kõigi kommentaaride seas toodi välja kaks ettepanekut. Esimene ettepaneku tegija arvas, et kõigepealt võiks muutuste tegemist alustada keemiatunnist ja seejärel vaadata, kas muudatused ainekavas toimivad. Ettepaneku tegija jättis lisamata, miks ei tohiks tema arvates kehalises kasvatuses esimesena muutust teha ja miks peaks muutuse tegema esimesena hoopis keemias.

Teine ettepanek soovitas jagada noored iga õppeaasta algul kehaliste katsete põhjal gruppidesse, nii et tekib kolm erineva tasemega gruppi. Ta arvas, et selline süsteem motiveeriks nõrgema tasemega grupi õpilasi rohkem pingutama ning kõik saavad tunnis koormust vastavalt oma võimetele.

Viimane ettepanek tuli pärast seda, kui ainekava uuendamise projektijuht sekkus oma kommentaariga vestlusesse. Kommentaari aitasin mina projektijuhil koostada ja selle sisu näitas üles soovi huvitatutega arutelu jätkata, kuid väljaspool Facebooki. See kommentaar aitas muuta kommenteerimist konstruktiivsemaks ja andis kommenteerijatele indikatsiooni, et nende mõtteavaldusi on märgatud. Lisaks kirjutas ainekava arendaja kõige sõnakamatele kommenteerijatele e-kirja, et vestlus sotsiaalmeedia kiirest infovoost eemale juhtida ning konkreetsetest ettepanekutest formaalsemalt rääkida. Kolmest isikust vaid üks oli valmis ka e-kirja teel arutlema, ent viimaks ei näinud temagi vajadust sotsiaalmeedia kommentaariumist eemale liikuda.

Teises postituses võttis sõna samuti endine sportlane, kes vaatas Liikumisfoorumi kokkuvõtte läbi. Kui ta oli eelmainitud postituse all kommentaari kirjutades pigem neutraalne ja veidi isegi negatiivne, siis pärast Liikumisfoorumi vaatamist oli näha mõtte muutumist. Ta viitas, et kuulas Liikumisfoorumi järgi ja sellega seoses mõtles, et ehk tasub kaotada hindamine

kehalisest kasvatuses. Ta pidas heaks mõtteks anda objektiivne tagasiside lapsevanematele tunnistusega kaasasoleva eraldi lehega, kus on täpsemalt testide põhjal kirjas lapse kehalised võimed ning kõrval võrdlus eakohase normiga.

Postituse kirjutaja mainis, justkui ta vaatas ära Liikumisfoorumi, kuid tema mõtteavaldusest oli veel näha eelmise postituse mõju, mille all ka tema sõna võttis, sest talle oli endiselt meelde jäänud hindamise ära kaotamine, kuigi sellest tugevalt Liikumisfoorumil juttu ei olnud. Samas ta oli paremini mõistnud individuaalse tagasiside andmist õpilastele ja info edastamist lapsevanematele.

Selle postituse alla kirjutati 29 kommentaari, millest positiivseid leidis 8 ja negatiivseid 5, ülejäänud olid selgitavad ja ettepanekuid tegevad.

Kahel mainitud postitusel oli üks ühine kommenteerija, endine tippспортlane, kelle jaoks jäi siiski arusaamatuks, miks on kehalise kasvatuses ainekava uuendamist vaja. Ta oli selgelt pingutamise poolt, mis viitab tippsportlase suhtumisele. Seepärast esitas ta küsimuse, kuidas peaks välja nägema areng ilma pingutamiseta. Sama kommenteerija võttis mitme kuu pärast ainekava muutuse teemal sõna Õpetajate Lehes ja avaldas juba arvamust ainekava muutmise poolt, seega tema puhul oli näha, kuidas esialgne vastumeelsus asendus süvenemise ja muutusest arusaamisega.

Kui esimeses postituses toodi USA-t ja Kanadat negatiivse näitena, siis teise postituse all oli USA näide positiivne. Kommenteerija tõi välja, kuidas USAs märgitakse õpilaste tagasiside lehele, millised konkreetsete oskused ja teadmised on õpilastel omandatud. See USA näide läks täpsemalt juba kokku Eestis planeeritava muudatusega ja õpilastele tagasiside andmisega.

Selle postituse all toodi välja rohkem ettepanekuid. Esimene ettepanek tõi välja koduste tööde andmise olulisuse ka kehalises kasvatuses. Antud ettepanek oli juba ainekava arendajatel arutlusel, kuid hea, et kommenteerija jõudis samale lainele.

Järgmine ettepanek tõstis esile jooga vajalikkust, kirjutades, et jooga võiks olla kohustuslik juba seepärast, et venitused koos hingamistehnikaga on õpilastele vaimule kasulik kooslus. Joogat ei ole küll ainekava arendajatel plaanis ainekavasse lülitada, aga venitamisele ja lõdvestumisele on plaanis rohkem rõhku pöörata.

Järgmine ettepanek rõhutas spordiala kui vahendi kuvandit liikumispädevuste omandamisel. Täpselt sama põhimõttega kirjutatakse uut ainekava, et spordialade kaudu saab selgeks liikumispädevused, seega kommentaar liikus reaalse plaaniga samas suunas.

Viimane ettepanek arendas spordialade põhisusest loobumise ideed veel edasi, avaldades arvamust, et õpilastele peaks õpetama isikliku treeningplaani koostamist, normaalset

toitumist, korrektset istumist ning liikumisele motiveerimist. Ainekava arendajad pole siiani otsustanud, mil määral saab treeningplaani koostamise õpilastele kehalise kasvatuses tundide raames selgeks teha, kuid igatahes on sarnased mõtted arendusest läbi käinud.

Kolmas postituse tegija jagas sporditeadlase Priit Kaasiku Novaatoris ilmunud artiklit. Kommentaaridest oli näha autori tõsiseltvõttu ja ühelt kommenteerijalt, spordiajakirjanikult isegi tunnustust. Ta kirjutas kõneka ettepaneku sõnastada eesmärk, miks liigutakse, ja jätta vahenditele vahendite ülesanne. Kommenteerija sõnastas sellega suuresti ära ainekava muutmise eesmärgi. Kusjuures sama kommenteerija oli esimese postituse juures veel väga kriitiline ja ühtlasi kuulus nende hulka, kellele ainekava arenduse projektijuht saatis lisaks e-kirja.

See postitus kogus 19 kommentaari, millest 3 olid positiivsed, 1 otseselt negatiivne ja 15 arutlevad, põhiliselt õpetajate versus lapsevanemate rolli üle. Ainus negatiivne kommentaar arvas, et olulisel teemal on kirjutatud ebaolulise sisuga artikkel.

Kommentaariumis tekkis arutelu teemal kodukasvatus versus koolikasvatus. Sinna alla kirjutas kommentaari endine poliitik ja rahvasportlane, kes väärtustas eelkõige kodust eeskujut. Ta tõi välja, kuidas liiga paljud lapsevanemad usuvad, et keegi teine kui nad ise peavad oma laste eest hoolitsema. Tema põhiline mõte seisnes selles, et lapsed peaksid saama kodust liikumisharjumuse. Ettepanekuna avaldas ta, et süsteemi kirumise asemel võiks võtta ühise liikumise looduses. Samale järeldusele on jõudnud ka ainekava arendajad ja samast teemast rääkisid õpetajad nii Liikumisfoorumil kui ka intervjuudes, et lastevanemate mõju õpilastele on väga olulise kaaluga.

Ükski kommenteerija ei pidanud kehalise kasvatuses õpetajaid vanemate eeskujut olulisemaks, ent tõi näiteid headest ja halbade õpetajatest. Peamiselt arvati, et mittemotiveeritud õpetajad ei tekita ka õpilastes motivatsiooni liikuda.

Kõiki kolme postitust ja kommentaare vaadates oli spordiajakirjanik ainus, kes tõi välja valmisoleku otse ainekava arendajatega rääkida. Ta arvas, et ainekavasid võibki disainima jääda, kuid lõpuks on see pelgalt formaalsus. Ikkagi inimesed rakendavad ainekava ja inimestes on peidus ka lahendused. Selline initsiatiiv oli tervitatav, kuid kui reaalselt kommenteerijaga e-kirja teel ühendust võtsime, siis ta kahjuks enam meie kirjale ei vastanud.

Ühtlasi vaatasin analüüsis ka neid, kes polnud küll kommentaarides sõna sekka öelnud, ent panid oma meeldimise teatud sõnavõttudele. Näiteks täheldasin, et Liikumisfoorumil käinud kergejõustikutreener ja kehalise kasvatuses õpetaja, kes foorumil vaikis, lüüsis meeldimise kommentaarile, mis tõi välja, et juurutatava süsteemiga saame veelgi nõrgemad lapsed.

Siinkohal oli näha, justkui treener pooldaks suhtumist, mis on pigem ainekava muutmise vastu, sest uuest ainekavast saadi aru nagu õpilaste jaoks oleks tegu kergema ainekavaga.

Kõiki kolme postitust ja nende kommentaare kokku võttes võib teha järelduse, et kirjutatud kommentaarid olid oluliselt mahukamad ja sisukamad kui tavaliselt sotsiaalmeedias. Kommentaariumis võtsid teiste seas sõna prominentsed isikud, kellest mõnega tehti hiljem samal teemal meediasse ka intervjuud (näiteks olümpiavõitja Erki Nool). Seega avalikkus peab neid antud teemal sobivateks kõneisikuteks. Seepärast on vaja edasises kommunikatsiooniplaneerimises rohkem rõhku panna prominentsete isikute kaasamisele.

4.5. Erinevate kommunikatsiooniviiside tõhusus kaasamise seisukohalt

Kokkuvõtteks võib öelda, et kõigil huvirühmadega kommunikeerimise viisidel ja vormidel oli oma roll ainekava muutmise kommunikatsioonis. Esiteks oli kõikidel kommunikatsiooniviisidel tähtis osa huvirühmade pingete maandamisel seoses kehalise kasvatusa ainekava uuendamisega. Teiseks sai kõigi kommunikatsiooniviiside ja –vormide kaudu koguda tagasisidet kehalise kasvatusa ainekava muutusele. Lisaks tehti nii Liikumisfoorumil, küsitlustes, intervjuudes kui ka (sotsiaal)meedias konstruktiivseid ettepanekuid.

Kommunikatsiooniviisid kaasamiseks andsid tagasisidet, et koalitsioonipartneritega liigutakse ühise eesmärgi suunas tekitada õpilastes kehalise kasvatusa tundide kaudu liikumishuvi ja liikumisrõõmu, suurema eesmärgina edendades elukestva liikumisharjumuse kujunemist.

Erinevatest kommunikatsiooniviisidest on kõige intensiivsem ja rohkem konstruktiivseid ettepanekuid andev intervjuu huvirühmade esindajatega, mida ka kaasamismeetoditest kõige sagedamini kasutatakse.

Ekspertintervjuu seevastu ei andnud niivõrd uusi ettepanekuid, vaid seadis küsimuse alla, kas just nüüd on kõige õigem aeg ainekava uuendamiseks või peaks sellele protsessile eelnema põhjalikumad üle-riiklikud uuringud. Ekspertidel, kes on olnud varasema protsessi juures, on väga tugev seotus ainesega ja oluline oleks saada mitme eksperdi vaade. Samas oleks pidanud eksperte kaasama kohe protsessi alguses, et rakendada koosloome meetodeid ja saada sisulist uut sisendit ainekavasse.

Liikumisfoorumi küsimused olid suunatud rohkem ettepanekutele, kuid andsid võimaluse ka seniste murekohtade avaldamiseks. Napisõnalisi ja väheütlevaid kommentaare oli

ainult mõni. Enamasti avaldati mõtteid põhjalikult. Vähem anti põhjenduseta kommentaare ja rohkem kirjutati probleemide juurde ka lahendusi, milleni peaks uus ainekava välja jõudma. Ettepanekud olid peamiselt rakenduslike detailide kohta, mitte niivõrd ideoloogilised. Tehti ka innovatiivse sisuga ettepanekuid, kuid rohkem puudutasid ettepanekud juba arutlusel olevate ainekava suundade sisulisemat lahtikirjutust ning detailidele tähelepanu pööramist.

Sotsiaalmeedias ja artiklites oli esmalt näha teadmatusest tingitud lahmimise tendentsi, kuid mida rohkem artikleid ja postitusi ainekava uuendamise kohta ilmus, seda muutuse sisust lähtuvamaks muutusid arutelud (sotsiaal)meedias. Aja möödudes pandi kommentaaridesse vähem emotsioone ja rohkem tehti juurde omapoolseid ettepanekuid.

Tabel 5. Koalitsioonipartnerid kehalise kasvatus ainekava uuendamise protsessis

Kommunikatsioonitegevused/ partnerite tüübid	Innovatsioonipartnerid	Ideoloogilised partnerid	Pragmaatilised partnerid
Liikumisfoorum	Kehalise kasvatus õpetajad, koolide ja ülikoolide esindajad said anda tagasisidet ainekava uuendamise suundadele, teha omapoolseid ettepanekuid ja avaldada soovi protsessis edaspidiseks osalemiseks.	Spordialaliitude esindajad said teha omapoolseid ettepanekuid ainekava uuendamiseks ja avaldada soovi protsessis osalemiseks.	EOK, ministriumide esindajad, Maavalitsused, Lastevanemate Liit, Koolispordiliit said anda tagasisidet ainekava uuendamise suundadele, teha omapoolseid ettepanekuid ja avaldada soovi protsessis edaspidiseks osalemiseks.
Uuringud (intervjuud)	Kehalise kasvatus õpetajad said rääkida oma kogemusest, probleemidest ja headest näidetest kehalise kasvatus tunnis, anda tagasisidet uuenevale ainekavale ning teha ettepanekuid probleemide lahendamiseks ja ainekava suundade kujundamiseks.		

Ekspertide arvamused		Tervise Arengu Instituudi ekspert sai anda hinnangu ainekava uuendusele, rääkida oma kogemusest ainekava arendamisel ja anda soovitusi, mida teha ja mida mitte teha ainekava reformimisel.	
Meediadiskussioonid(sh kommentaarid ja FB)	Kehalise kasvatuse õpetajad said rääkida, kuidas nemad kehalise kasvatuse tunde lähendamaks teevad ja liikumist noortele meeldivamaks muudavad. Samuti said nad avaldada arvamust, milline peaks nende arvates tulevikus välja nägema kehalise kasvatuse tund ja hindamine.		EOK, sportlased, füsioterapeudid said oma arvamust ainekava muudatuse kohta avaldada ja selle kaudu anda tagasisidet ainekava uuendamisele. Samuti said nad juurde rääkida, kuidas nemad näevad laste liikumise ja spordi arengut riigis.

Tabel on koostatud autori poolt.

5. Järeldused ja soovitused

Kehtiv kehalise kasvatus ainekava pole seadnud eesmärgiks arendada lastes ja noortes liikumisharjumusi. Uus ainekava erineb sotsiaalset praktikat koordineeriva agendina kehtivast ainekavast peamiselt just eesmärgi poolest kujundada noortes püsivaid liikumisharjumusi. Vastavalt seatud eesmärgile muutub ka ainekava sisu.

Uue ainekava sisu muutuse lähtekohtadeks on spordialade põhisusest loobumine, teoreetilise õppe sissetoomine, vabastustõendite reeglistamine, erivajadustega õpilastega arvestamine, õpilaste arengu monitoorimine ja hindamisaluste muutmine õpilasi motiveerivamaks. Need muudatused peaksid kaasa tooma noortes liikumishuvi suurenemise ja elukestvate liikumisharjumuste kujunemise.

Kehalise kasvatus ainekava muutuse avaliku kommunikatsiooni protsessis saab eristada järgnevaid huvipooli: kehalise kasvatus õpetajad, lapsevanemad, tervisespetsialistid, ministeeriumid ja maavalitsused, koolide ja ülikoolide esindajad, sportlased ja spordialaliitude esindajad.

Ainekava muutuse kommunikatsioonis kaasati erinevaid huvipooli nii teavituspotsessi kui ka ainekava arendamisse. Teavitusest said osa kõik eelpool nimetatud huvipooled. Ainekava arenduses said ettepanekuid teha õpetajad, ministeeriumid, koolide ja ülikoolide esindajad, tervisespetsialistid ja spordialaliitude esindajad.

Huvipooltest saab eristada innovatsioonipartnereid, ideoloogilisi partnereid ja pragmaatilisi partnereid. Ainekava kommunikatsiooniprotsessis keskendusid pragmaatiliste partnerite peamised sõnumid normidele ja hindamisele, ideoloogiliste partnerite sõnumid ainekava muutuse alustele ja vajadusele ning innovatsioonipartnerite sõnumid lahendamist vajavatele probleemidele.

Kaasamise protsessis oli näha, kuidas esimeste ainekava uuendamise teadete juures olid huvipooled pigem skeptilised, kuid teemat ja probleeme rohkem avades hakkasid huvipooled enam kaasa mõtlema ning sisulisi ettepanekuid tegema. Tänu kaasamisele tekkis ainekava uuendamisel uusi ideid ja teemaarendusi, millele projektimeeskond ise algselt ei mõelnudki, seega kaasamisega loodi tulevasele ainekavale lisaväärtust.

Lähtuvalt kehalise kasvatus ainekava muutuse kommunikatsiooni kogemusest saan soovitada sotsiaalsete praktikate muutuse kommunikatsioonis huvipoolte tõhusamaks kaasamiseks üleriigilise foorumi korraldamist, kuhu erinevad huvirühmad kokku kutsuda. Liikumisfoorumi korraldamise kogemuse järgi kaasab taoline üleriigiline foorum esmase

kommunikatsioonitegevusena olulised osapooled ja teemast huvitatud osapooltel on võimalik oma arvamust avaldada.

Kaasamisprotsessiga soovitan alustada enne foorumit, küsides eelinfona osalejate arvamusi ja mõtteid seoses praktikaga. Samuti soovitan uurida sotsiaalse praktika muutuse ootuste kohta. Kui eelinfo ja osalejate häälestus on teada, siis saab paremini foorumi kava ette valmistada. Pärast foorumit soovitan teha järelküsitluse, et saada osalejatelt värsket tagasisidet foorumil arutletu kohta, koguda foorumil tulnud ideid ning jälgida osalejate mõttemuutusi. Pärast suures grupis kokkusaamist ja tagasiside saamist soovitan korraldada väiksemaid seminare piirkonniti, sealjuures jätkates sarnast süsteemi, et enne seminari anda osalejatele mõtlemiseks paar küsimust ette ning pärast seminari koguda osalejate mõtteid. Sel viisil mõtlevad osalejad aktiivselt kaasa ja neilt on võimalik saada sisulisi asjalikke ettepanekuid.

Kui foorumil ja seminaridel käivad pigem praktikavaldkonna esindajad, siis avalikkuse teavitamiseks soovitan suunata kommunikatsiooni meedialugude kaudu, milleks sobivad efektiivselt nii pikemad artiklid, kus saab muutuse sisu täpsemalt lahti kirjutada, kui ka tele- ja raadiolood, kus peaksid praktika spetsialistid sõna võtma. Nii palju kui võimalik on vaja hoida kommunikatsiooni sotsiaalse praktika muutjate kontrolli all, et avalikkusega räägiksid kõneisikud, kes töötavad ühtse eesmärgi nimel. Samuti on tarvilik jälgida sotsiaalmeedia voogu, sest sotsiaalmeedias hakkavad sõna võtma need inimesed, kelle käest mujal pole arvamust küsitud ja seega võib sotsiaalmeedia kaudu välja tulla huvipooli, kellega pole algses kommunikatsiooni arvestatud.

Üldiste soovitusena sarnases situatsioonis olevale kommunikatsioonijuhile annaksin esmalt ülesande teha endale selgeks elluviidava muudatuse tagamaad ja käsuliinid. Edasises protsessis oleneb väga palju sellest, millisel tasemel on muudatuse vajadus ära otsustatud ja millised inimesed on teemast kõige adekvaatsemad rääkima ning infot edastama. Kommunikatsioonijuht peab püüdma hoida kogu kommunikatsiooniprotsessi enda kontrolli all. See tähendab, et kogu projektimeeskonnale peab olema selgeks tehtud, et igasuguse kommunikatsiooniedastuse vastaval teemal kooskõlastab kommunikatsioonijuht. Kui ajakirjanik helistab otse projektimeeskonnas olevale isikule, siis on vaja võtta hetk kommunikatsioonijuhiga sõnumite kooskõlastamiseks ja seejärel ütleb kõneisik sõnumid välja. Vastasel juhul võib mõtete kehv sõnastus kultiveerida segadust ja vale informatsiooni levikut. Kui ajakirjanikul on tekst valmis kirjutatud või loo valmis monteerinud, siis igal võimalusel peaks kommunikatsioonijuht teksti veelkord üle kontrollima, et välja öeldud sõnumid oleksid säilitanud õigsuse. Kindlasti tasub monitoorida ka sotsiaalmeedia, foorumite ja

meediaväljaannete kommentaariume, sest kui kommunikatsioonijuht jõuab õigel ajal sõna sekka öelda, siis see võib ära hoida palju poleemikat ja vale info levimist.

5.1. Kommunikatsiooniplaan

Magistritöös keskendus kommunikatsioonitegevuste analüüs perioodile november 2016 kuni aprill 2017, kuid minu töö Tartu Ülikooli sporditeaduste instituudis jätkub ainekava arendamise protsessis kuni novembrini 2017. Sellest lähtuvalt loon kommunikatsiooniplaani edasisteks tegevusteks pärast aprillikuud (vt ka Joonis1).

Tabel 6. Kommunikatsiooniplaan

Aeg	Kanal	Sihtgrupp	Teema
Mai 2017	Liikumislabori Facebook	Lehe jälgijad	Arendusseminarid, jooksvad postitused
5. mai 2017	Ainekava arendusseminar Tallinnas; seminari eel- ja järelküsitlused	Kehalise kasvatuse õpetajad	Uue ainekava õpiväljundid ja hindamisalused
9. mai 2017	Ainekava arendusseminar Tartus; seminari eel- ja järelküsitlused	Kehalise kasvatuse õpetajad	Uue ainekava õpiväljundid ja hindamisalused
19. mai 2017	Ainekava arendusseminar Viljandis; seminari eel- ja järelküsitlused	Kehalise kasvatuse õpetajad	Uue ainekava õpiväljundid ja hindamisalused
Juuni 2017	Liikumislabori Facebook	Lehe jälgijad	Seminar, jooksvad postitused
1.-15. juuni 2017	E-kirjad, telefonikõned	Maavalitsused, kehalise kasvatuse maakondlikud ainesektioonid	Maakondlikud kokkulepped, et tulla augustikuus igasse maakonda uuest ainekavast rääkima

15.-16. juuni 2017	Seminar; seminari eel- ja järelkõsitlused	Kehalise kasvatuse õpetajad	Uus ainekava, õpiväljundite tasemete lahtiseletamine
19. juuni 2017	Artikkel online'is ja paberlehtedes	Avalikkus, sh lapsevanemad ja õpilased	Seni toimunud ainekava arendusprotsess, uue ainekava hindamisaluste täpsem selgitus
Juuli 2017	Liikumislabori Facebook	Lehe jälgijad	Jooksvad postitused
Juuli (kuupäev täpsustamisel) 2017	Suveakadeemia	Kehalise kasvatuse õpetajad	Uue ainekava rakendamise lahtiseletamine
August 2017	Liikumislabori Facebook	Lehe jälgijad	Maakondlikud seminarid, jooksvad postitused
August 2017	Maakondlikud seminarid	Kehalise kasvatuse õpetajad	Tegevuskava esitlemine, kuidas uus ainekava õpetajateni jõuab
September 2017	Liikumislabori Facebook	Lehe jälgijad	Jooksvad postitused
September 2017	Teavituskiri	Koolijuhid	Uue ainekava sisu ja rakendamine koolides
September 2017	Artikkel online'is ja paberlehtedes	Avalikkus, sh lapsevanemad ja õpilased	Uue ainekava arendusprotsess
Oktoober 2017	Liikumislabori Facebook	Lehe jälgijad	Jooksvad postitused
November 2017	Artikkel online'is ja paberlehtedes	Avalikkus, sh koolijuhid ja õpetajad	Uue ainekava rakendusprotsess

November 2017	Liikumislabori Facebook	Lehe jälgijad	Uue ainekava rakendamine, jooksivad postitused
November 2017	Ringvaade	Avalikkus	Telelugu uuest ainekavast
November 2017	Vikerraadio	Avalikkus	Raadiolugu uuest ainekavast

Uue ainekava rakendamisel on kõige olusemad partnerid innovatsioonipartnerid, eelkõige õpetajad. Kommunikatsioonis on oluline pöörata tähelepanu kahele põhiküsimusele: kes on õpetajate jaoks olulised kõneisikud, kes suudavad õpetajatele liikumistunni reformi meelepäraseks muuta ning milliste sõnumitega on vaja õpetajatele läheneda, et reform oleks vastuvõetav.

Soovituslikud sõnumid tulevase liikumisõpetuse õpetajatele ainekava muutuse soodustamiseks:

- Liikumisõpetuse õpetaja staatus muutub ühiskonnas selgelt olulisemaks – ta ei ole enam ainult õpetaja, vaid inimese liikumisharjumuse arendaja, võib isegi öelda tervisesaadik.
- Liikumisõpetuse õpetaja staatus muutub ka koolis tähtsamaks, sest need õpetajad valmistavad füüsiliselt ette teadmishimulisi õpilasi.
- Muutus on vajalik, sest on vaja välja murda kehalise kasvatuses kui ebameeldiva õppeaine kuvandist, mis on tekkinud aastakümnete jooksul.
- Õpetajad arenevad ka ise liikumisõpetuse tunni raames.
- Õpetajate motivatsioon muudkui suureneb, kui õpilased saavad tunnist rohkem positiivseid elamusi.
- Õpetajad ei pea enam lisatunde tegema, kui õpilased ei puudu tundidest ja seega ei ole vaja tunde järele teha.
- Õpetajad ei satu enam konfliktidesse lapsevanemate ega kooli juhtkonnaga, kui nad ei pea selgitama, miks õpilane sai teatud hinde, vaid seletused on järjepidevalt süsteemi kirja pandud.
- Liikumisõpetuse tundide ja õpetajate tase koolides ühtlustub ja muutub kõrgemaks.

5.2. Refleksioon

Kui ma asusin Tartu Ülikooli sporditeaduste instituudis tööle kehalise kasvatuse ainekava arendamise projekti juures, siis oli teada eesmärk, et 2020. aastal hakatakse uut ainekava koolides rakendama. Protsessi käigus aga eesmärk muutus, kui Haridus- ja Teadusministeerium andis teada, et ainekava on soov hakata rakendama juba kaks aastat varem ehk 2018. aastast alates. Selline teadaanne kiirendas protsessi oluliselt. Esialgne kommunikatsiooniplaan oli tehtud eesmärgiga teavitada esmalt avalikkust, sealhulgas lapsevanemaid eesootavast muutusest kehalises kasvatuses. Seejärel oli plaan ette võtta koolijuhid ja õpetajad kui uue ainekava rakendajad. Kui algselt tundus, et meil on piisavalt aega olulisi sõnumeid erinevatele huvipooltele kommunikeerida, siis rakendamisprotsessi ettepoole tuues tuli mõelda, kuidas õpetajaid kiiremini protsessi kaasata. Arvan, et augusti- ja septembrikuine õpetajate ja koolijuhtide maakondlik teavitamine võibki mõnevõrra hiljaks jääda, kuid koolitöö spetsiifikat arvestades polnud enam võimalik plaane varasemaks tõsta.

Eestis muretsetakse noorte vähese liikumise pärast nii riiklikul kui ka individuaalsel tasandil, kuid erinevad institutsioonid ei tee mure lahendamiseks omavahel koostööd. Nii näiteks otsustati Tartu linnas, et järgmisest õppeaastast minnakse Tartu koolide kehalises kasvatuses üle arvestuslik-mittearvestuslik hindamisele. Sama teed soovib minna ka Viljandi. Samas on arvestatav osa Tartu ja Viljandi koolide kehalise kasvatuse õpetajatest ja koolijuhtidest teadlikud ainekava muutumisest riiklikul tasandil. Ainekava rakendajates tekib liiga palju segadust, kuidas on vaja uuest õppeaastast rakendada üht süsteemi, kuid uuest aastast juba teist, samuti on keeruline ainekava arendajatel aru saada, milline on linnade ja ministeeriumi suundade kattuvus. Veel enam tekitab küsimusi, kas Haridus- ja Teadusministeerium ei saa linnade otsuseid kuidagi pidurdada, arvestades, et üle-riigilised muutused on kohe nagnii tulemas.

Protsessis töötamise raskendavaks teguriks on veel olnud EOK presidendi sõnavõtt, milles ta märkis ära, et Eesti Olümpiakomitee plaanib koos kohalike omavalitsustega ettevõtmist, kus koolipäeva raames saavad koolis või kooli vahetus läheduses olevates rajatistes kokku laps ja atesteeritud treener. See on jälle näiteks, kuidas noorte füüsisest pärast muretsesvad ka Eesti Olümpiakomitee ja omavalitsused, kuid kehalise kasvatuse ainekava arendajatega koostööd ei tehta. Ainekava arendajad said sellisest mõttest teada alles artikli kaudu ning võtsid seejärel EOK-ga ühendust, et ideest rohkem teada saada. Kommunikatsioonis tuleb arvestada, et nii avalikkust, lapsevanemaid, õpilasi kui ka ainekava rakendajaid mõjutavad igasugused

sõnumid, mis meediasse jõuavad ja erinevatelt osapooltelt meediasse jõudvad ideed tekitavad segadust.

Lisaks on raskendavaks asjaoluks, et siiani ei ole lõpuni ära otsustatud õppeaine tulevane nimetus. Algselt oldi kindlad, et nimeks saab liikumisõpetus, kuid praegu on Haridus- ja Teadusministeerium öelnud, et nimemuutus vajab põhjalikumaid selgitusi ja sügavamaid põhjendusi. Kui aga pole kokku lepitud mõistetes, millest räägitakse, siis on keeruline kommunikatsioonis ühtset ja selget joont hoida.

Kokkuvõte

Magistritöö „Kehalise kasvatus ainekava muutuse kommunikatsiooni analüüs“ eesmärgiks oli avada kehalise kasvatus ainekava muutuse olemust sotsiaalsete praktikate teooria seisukohalt, millele tuginevalt analüüsida huvipoolte kogemust ja kommunikatsiooni tõhusust perioodil november 2016 kuni aprill 2017 ning anda soovitusi kaasava kommunikatsiooni korraldamiseks.

Magistritöö uurimisobjekt oli kehalise kasvatus ainekava muutuse kommunikatsioon. Töö lähtus eeldusest, et oluline on kommunikatsiooni kaudu kehtivale ainekavale tagasiside saamine, loomaks võimalikult hästi rakendatav uus ainekava.

Uuringute järgi oli senise ainekava peamine puudus selle väga lai tõlgendatavus, mis ei suunanud kehalise kasvatus õpetajate praktikaid ühes – lastes püsivat liikumisharjumust tekitavas suunas. Seepärast käsitleti töös ainekava kui ühte olulist kehalise kasvatus praktikat kujundavat tegurit. Samas võeti analüüsis arvesse, et lisaks ainekavale on veel mitmeid teisi tegureid, millest sõltub, kuivõrd kehalise kasvatus tunnid liikumisharjumusi kujundavad.

Huvirühmade kommunikatsioonianalüüsis jälgiti nii erinevate huvipoolte argumente kui ka argumentide muutust ja seda, millist tüüpi huvirühmad osalesid erinevate kommunikatsioonitegevuste teostamisel. Töös rakendati haridusuuringutes vähe kasutatud sotsiaalsete praktikate teooriat ning Vihalemm jt 2015 toodud tüpoloogiat koalitsioonipartnerite kohta.

Töö empiiriline materjal koguti mitmetest allikatest: õpetajate fookusgruppide teisest analüüsist, intervjuudest Tallinna ja Viljandi koolide kehalise kasvatus õpetajatega ning Tervise Arengu Instituudi eksperdiga, osalusvaatlusest üle-Eestilisel Liikumisfoorumil, Liikumisfoorumi eel- ja järelkõnele, meediaartiklitest ja sotsiaalmeedia postitustest.

Kehalise kasvatus ainekava muutuse avaliku kommunikatsiooni protsessis sai eristada järgnevaid huvipooli: kehalise kasvatus õpetajad, lapsevanemad, tervisespetsialistid, ministeeriumid ja maavalitsused, koolide ja ülikoolide esindajad, sportlased ja spordialaliitude esindajad. Ainekava muutuse kommunikatsioonis kaasati erinevaid huvipooli nii teavitusprotsessi kui ka ainekava arendamisse. Huvipooled sai kategoriseerida koalitsioonipartnerite tüpoloogia järgi innovatsioonipartneriteks, ideoloogilisteks partneriteks ja pragmaatilisteks partneriteks.

Uurimistulemustest selgus, et koalitsioonipartneritega liigutakse ühise eesmärgi suunas tekitada õpilastes kehalise kasvatus tundide kaudu liikumishuvi. Kõigist kaasamisvormidest tehti õpetajate intervjuudes kõige enam ettepanekuid. Ekspertintervjuu seevastu ei andnud rohkelt

uusi ettepanekuid, vaid seadis küsimuse alla, kas just nüüd on kõige õigem aeg ainekava uuendamiseks. Liikumisfoorumi küsimustike vastustes oli napisõnalisi kommentaare väga vähe ja enamasti avaldati mõtteid põhjalikult. Sotsiaalmeedias ja meediaartiklite kommentaarides oli esmalt märgata teadmatust ainekava muutuse sisu kohta, kuid mida rohkem artikleid ja postitusi ainekava uuendamise kohta ilmus, seda objektiivsemaks muutusid arutelud.

Ainekava kommunikatsiooniprotsessis keskendusid pragmaatiliste partnerite peamised sõnumid normidele ja hindamisele, ideoloogiliste partnerite sõnumid ainekava muutuse alustele ja vajadusele ning innovatsioonipartnerite sõnumid lahendamist vajavatele probleemidele.

Kommunikatsiooniprotsessis oli näha, kuidas esimeste ainekava uuendamise teadete juures olid huvipooled pigem skeptilised, kuid probleeme rohkem avades hakkasid huvipooled enam kaasa mõtlema ning sisulisi ettepanekuid tegema. Tänu kaasamisele tekkis ainekava uuendamisel uusi ideid ja teemaarendusi, seega kaasamisega loodi tulevasele ainekavale lisaväärtust.

Summary

The aim of the Master's thesis „Communication Analysis on Physical Education Curriculum Changes“ was to open the nature of physical education curriculum changes viewed from social practice theories. During the period November 2016 until April 2017 communication effectiveness and experiences of interested parties was analysed using social practice theories and recommendations were made on organising inclusive communication.

The Master's thesis research object was the communication on physical education curriculum changes. The thesis assumed that it is important to receive communication on the existing curriculum in order to create a highly useable new curriculum.

Research indicated that the current curriculum was open to very broad interpretations which did not direct physical education staff in the clear direction of increasing permanent activeness among children. The curriculum became an important factor influencing the practice of physical education. The analysis considered that in addition to the curriculum there were many other factors that influenced how physical education classes developed activeness.

Within the interest group communication analysis the arguments of different interest groups were observed as well as the changes to the arguments and which interest group types participated in the different communication activities. The paper used the social practice theory and the Vihalemm et al 2015 established coalition partner typology which are seldom used in education research.

Many sources were used for obtaining empirical material for the paper: teachers' focus groups from other analysis, interviews with physical education teachers in Tallinn and Viljandi as well as with experts of the National Institute for Health Development, participation observation of the pan-Estonian mobility forum, pre and post mobility forum questionnaires, media articles and social media posts.

The following interest groups could be established as participants in the public communication process on physical education curriculum changes: physical education teachers, parents, health specialists, ministries and county governments, school and university representatives, sportsmen and sport federation representatives. Different interest groups were involved in the curriculum change communication on the informative level as well as concerning curriculum development. Using the coalition partner typology the interest groups were categorised as innovation partners, ideological partners and pragmatic partners.

The research results indicated that coalition partners move towards the joint aim of using physical education classes to increase interest in students' activeness. Out of all the

involvement forms most proposals came from the teacher interviews. The expert interviews did not create numerous new proposals but more so raised the question of appropriate timing concerning curriculum renewal. Responses to the mobility forum questionnaires for the most part presented detailed thoughts – very few responses were with brief comments. Social media and media article comments initially showed ignorance on the curriculum change content but the more articles and posts appeared the more objective the discussions became.

The pragmatic partners' focus on the curriculum communication process mainly concerned norms and evaluations. The ideological partners' messages addressed the principles and needs for curriculum change whereas the message from innovation partners concerned problems requiring solutions.

The communication process showed how interest groups were more sceptical at the time of the initial announcements on curriculum renewal but as the problem was more opened interest groups started to think along and make concrete proposals. Thanks to inclusive communication new ideas and subject developments were made concerning curriculum renewal so that inclusion created additional value for the future curriculum.

Kasutatud kirjandus

1. Aasvee, K., Rahno, J., (2015). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. 2013/2014 õppeaasta. Tabelid. Hbse, Eesti/Estonia. Tervise Arengu Instituut.
https://intra.tai.ee//images/prints/documents/144776947825_HBSC_2014_kogumik.pdf
Kasutatud 27.05.2017
2. Eesti Haigekassa. (2013). Haiguste ennetamise projektide 2013. aasta tulemused.
https://www.haigekassa.ee/uploads/userfiles/2013_ennetamine_tulemused.pdf
Kasutatud 25.05.2017
3. Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030. (2015). Riigi Teataja III. Vastu võetud 18.02.2015. <https://www.riigiteataja.ee/akt/320022015002> Kasutatud 25.05.2017
4. Eesti Teadusagentuur. (2014). Tervise edenduse tulemuslikkus Eesti koolides. Käsikirjaline töödokument.
5. EOK kodulehekülg. (2014). Eesti Spordikongressi kokkuvõte. <http://www.eok.ee/viii-eesti-spordi-kongress> Kasutatud 27.05.2017
6. Gregor, M. (2016). Kehalise kasvatusa ainekava uueneb põhjalikult. Postimees, 9.12.2016.
http://sport.postimees.ee/3940435/kehalise-kasvatuse-ainekava-uueneb-pohjalikult?_ga=1.256257230.476055581.1468522206 Kasutatud 10.02.2017
7. Gregor, M. (2016). Õpetajad teevad, mis suudavad, et «kehka» oleks lahe. Postimees, 23.12.2016.
<http://sport.postimees.ee/3955663/opetajad-teevad-mis-suudavad-et-kehka-oleks-lahe>
Kasutatud 15.03.2017
8. Hedblom, H. (2016). Uus ainekava: paberilt reaalsusesse – Rootsi näide. Ettekanne IV Liikumisfoorumil. <http://www.uttv.ee/naita?id=25008#> Kasutatud 26.05.2017
9. Juus, P. (2016). Intervjuu. Tallinn, 21. Kool. 20.10. 2016.
10. Jürisson, K., Reinup, K., Jürisson, A. (2016). Intervjuu. Viljandi. Kesklinna kool. 21.10.2016.
11. Kaasamise hea tava. <https://riigikantselei.ee/et/kaasamise-hea-tava> Kasutatud 1.04.2017
12. Kaasamise käsiraamat.
<http://heakodanik.ee/sites/default/files/files/Kaasamise%20käsiraamat.pdf> Kasutatud 1.04.2017

13. Kaasamiseetodi valimine.
<http://ngo.ee/arhiiv/www.ngo.ee/orb.aw/class%3dfile/action%3dpreview/id%3d36820/Kaasamiseetodi%2bvalik.pdf> Kasutatud 2.04.2017
14. Kehalise kasvatus kehtiv ainekava. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>
Kasutatud 01.04.2017
15. Keller, M., Uibu, M. (2015). Laste liikumine: ülevaade õpetajate, juhtide ja lapsevanemate intervjuudest. Kasutatud 28.05.2017
16. Konstabel K, Veidebaum T, Verbestel V et al, (2014). Objectively measured physical activity in European children: the IDEFICS study. *Int J Obes* 38, S135–S143.
17. Liikumisõpetuse ainekava 2018. Käsikirjaline töödokument. TÜ Liikumislabor.
Kasutatud 20.05.2017
18. Mooses, K., Mäestu, J., Kull, M. jt. (2015). Laste liikumisuuring 2015.
<http://liikumislabor.ut.ee/kaaridustusuuring> Kasutatud 30.04.2017
19. Oja, L. (2016). Intervjuu. Tallinn, Tervise Arengu Instituut. 28.11.2016.
20. Pihu, M. (2016). Maret Pihu: mille eest lastele kehalises kasvatuses üldse hindeid pannakse. *Postimees*, 1.12.2016.
http://arvamus.postimees.ee/3929501/maret-pihu-mille-eest-lastele-kehalises-kasvatuses-ueldse-hindeid-pannakse?utm_source Kasutatud 15.03.2017
21. Pihu, M., Aksen, M., Pruks, P. (2016). Kehalise kasvatus õpetajate fookusgrupi intervjuude kokkuvõte. Käsikirjaline töödokument. TÜ Liikumislabor. Kasutatud 15.04.2017
22. Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices, *European Journal of Social Theory*, 5(2): 243-263.
23. Roždestvenski. G. (2013). Suvised piirkiiruse tõstmata jätmise kui liikluspraktikate muutmise vahend. Bakalaureusetöö. TÜ ühiskonnateaduste instituut.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/31306/rozdestvenski_grete.pdf?sequence=1&isAllowed=y Kasutatud 29.04.2017
24. Ruus, V-R. (2005). Õppekava on ühislooming ja –vastutus. raama.ee/?id=38&nr=35
Kasutatud 28.05.2017
25. Schatzki, T.R. (2013). The edge of change: On the emergence, persistence, and dissolution of practices. In E. Shove and N. Spurling (eds), *Sustainable practices: Social theory and climate change* (pp. 31–46). London, England: Routledge.
26. Spurling, N., McMeekin, A., Shove, E., Southerton, D. and Welch, D. (2013). Interventions in practice: Re-framing policy approaches to consumer behaviour.

Sustainable Practices Research Group Report. Retrieved from

<http://www.sprg.ac.uk/uploads/sprg-report-sept-2013.pdf>

27. Täht, S. (2016). Liikumisfoorumi eelse küsitluse kokkuvõte. Käsikirjaline töödokument. TÜ Liikumislabor. (Liikumisfoorum 2016a)
28. Täht, S. (2016). Liikumisfoorumi järgse küsitluse kokkuvõte. Käsikirjaline töödokument. TÜ Liikumislabor. (Liikumisfoorum 2016b)
29. Valitsusliidu tegevuskava aastateks 2015-2019. (2015).
<https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3030/6201/5006/231klisa.pdf> Kasutatud 27.05.2017
30. Vihalemm, T., Keller, M., Kiisel, M. (2015). From convention to social change.
31. Warde, A. (2013). What sort of a practice is eating? In E. Shove and N. Spurling (eds), *Sustainable practices: Social theory and climate change* (pp. 17–30). London, England: Routledge.
32. WHO. (2010). Global recommendations on physical activity for health. Publications of the World Health Organization.
http://whqlibdoc.who.int/publications/2010/9789241599979_eng.pdf Kasutatud 24.05.2017

LISAD

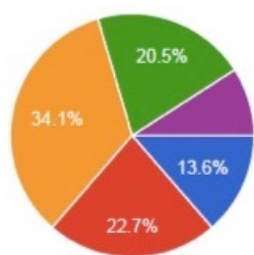
Lisa 1. Liikumisfoorumi kokkuvõtted

Sain Liikumisfoorumi eel- ja järelküsitlusele kokku 87 vastust.

Liikumisfoorumi-eelse küsitluse kokkuvõte

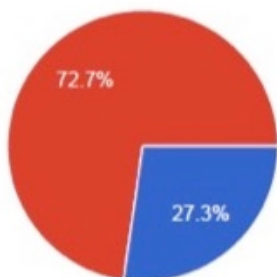
Kokku 44 küsitlusele vastajat.

Vanus

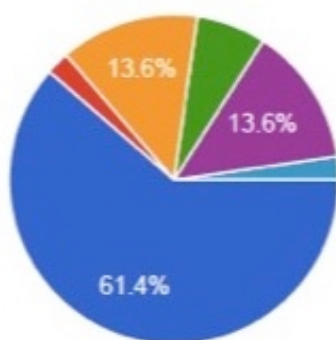
18-30	6	13.6%
31-40	10	22.7%
41-50	15	34.1%
51-60	9	20.5%
61-70	4	9.1%

Sugu

M	12	27.3%
N	32	72.7%

Amet

kehalise kasvatususe õpetaja/treener	27	61.4%
kooli direktor/huvijuht/õppealajuhataja	1	2.3%
ülikooli dotsent/teadur/lektor	6	13.6%
spordiliidu esindaja	3	6.8%
ametnik/ekspert/spetsialist	6	13.6%
muu	1	2.3%

Maakonnad:

Tartumaa - 11
Pärnumaa - 5
Harjumaa - 10
Võrumaa - 2
Raplamaa - 4
Lääne-Virumaa - 8
Viljandimaa - 4

Kehtiva riikliku ainekava tugevused

Sellest küsimusest joonistus välja erinevaid kehtiva ainekava tugevusi, mis on kategoriseeritud järgnevalt:

1. Kehalise kasvatususe õppeaine olemasolu ja kohustuslikkus koolides;
2. Mitmekülgsus, paindlikkus, võimalus ja vabadus läheneda õpilastele individuaalselt;
3. Laiapõhjalisus ja paljude spordialade põhisisus;
4. Kindlad normid, mille poole püüelda;
5. Praktiliste harjutuste sooritamise, põhiliste meeskonnamängude reeglite tundmine ja mängukogemus;
6. Kooliastmete erinevusega arvestav;
7. Normide puudumine, laste füüsilise võimekusega arvestamine;
8. Üldkehaliselt ettevalmistav, suund teadlikule treeningule;

9. Kehalise kasvatuse lõimingu võimalus teiste õppeainetega.

Kaks esimest kategooriat olid konkurentsilt kõige enam vastatud. Kõige populaarsem oli ainekava mitmekülsuse ja paindlikkuse vastus, mida kirjutati lausa 18 korral.

Kehalise kasvatuse olemasolu ja kohustuslikkust koolikavas kui fakti iseenesest mainiti 6 korda.

Spordialade põhisusest kirjutati, et ainekava laseb koolil valida spordialad, millega tegeleda, vastavalt võimalustele. Üks vastaja kirjutas: *“Hea on, et selles aines saab kokku puutuda mitme erineva spordialaga, keskmiselt 8 alaga. See tõstab tõenäosust, et õpilased leiavad endale sobivaima spordiala, millega kogu elu tegeleda.”* (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Lisaks veel kaks vastajat tõid välja, et ainekavas on piisavalt spordialasid, mille seast saavad õpilased endale meelisala leida. Samas on EOK veebilehel välja toodud 54 erinevat spordiala, mille seast kaheksa ala on ainult väga väike osa. Arvamus: *“Hõlmab enamike spordialade õpetamist; annab võimaluse teha valikuid spordialade õpetamises vastavalt piirkondlikule omapärale; loob võimaluse ainetevahelisteks seosteks.”* (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Spordialade põhisusele ja meeskonnamängude õppimisele vastukaaluks toodi kehtiva ainekava plussina välja just üldkehaliselt ettevalmistavat ainekava, mis arvestab kooliastmete erinevusega. Näiteks: *“Suund teadlikule treeningule (õpilane peaks olema teadlik, millise treeninguga mis kehaliseid võimeid ta arendab).”* (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Ainekava tugevuste all toodi vastuoluliselt välja ühtaegselt nii normide olemasolu kui ka normide puudumist.

Eraldi toodi veel välja konkreetset tantsu- ja ujumistundide vajalikkus.

Toon välja ka selle küsimuse vastuseks kirjutatud kõige negatiivsema kommentaari: *“Ükski õppe- ega ainekava ei takista Eestis kui ühes maailma liberaalsema hariduskorraldusega riigis õppimist ja selle toetamist õpetaja poolt (väldin sõna õpetamist, kuna see, kas üks inimene on võimeline teisele midagi õpetama on juba teaduslikust vaatevinklist küsitav, rääkimata siis juba muust). Eesti kehtiv KKAK ei takista seda enam. Küll aga võib ainekava olla idioodist õpetajale (tean, et see tekitab lugejas kõhulahtisust, aga pasa sees me paraku olemegi) takistuseks, sest ta püüab sealt enda eksistentsile ja meetoditele õigustust leida või siis näpuga järke ajada. Heal õpetajal ei ole vaja ainekava, ega õppekava.”* (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Kehtiva riikliku ainekava puudused

Sellest küsimusest joonistus välja erinevaid kehtiva ainekava puudusi, mis on kategoriseeritud järgnevalt:

1. Hindamine ja sellega seotud probleemid;
2. Teoreetilise õppe puudumine;

3. Puudub kehaliste võimete üldine arendamine ja füüsilise vormi; seostamine vaimse tervisega;
4. Spordialade põhisus;
5. Ainekava üldsõnalisus;
6. Kehalise kasvatuse tundide vähesus tunniplaanis;
7. Liigne jäikus, liikumisrõõmu võimaldamatus ja liikuma motiveerimise väike osakaal;
8. Erivajadustega ja väiksema füüsilise võimekusega õpilaste kõrvalejäämine.

Kõige enam kirjutati hindamissüsteemi puudustest ja spordialade põhisusest, millega on seotud ka teine, kolmas ja seitsmes kategooria, mis käsitlevad elukestva liikumisharrastuse kujunemiseks vähest õppeprotsessi.

Kolm korda kirjutati, et võimlemisele on ainekavas liiga suurt rõhku pandud.

Hindamise juures kirjutati, et hindamissüsteem on liiga jäik, raske on hinnata õpilaste maksimaalset võimekust ja keeruline hinnata õpilasi individuaalselt.

Ainekava puuduste tagamaad avades kirjutati kaheksal korral, et ainekava iseenesest on koostatud suuremate puudusteta, kuid koolides on kehvad tingimused ainekava rakendamiseks (aeg, vahendid, ruumid). Kahel korral nimetati puuduste põhjuseks konkreetselt rahapuudust.

"Ainekava ise on hästi koostatud ning sisaldab vajalikke punkte, murekoht on pigem selles, kuidas seda koolides rakendatakse ning puudulikud tingimused." (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Samuti võib ainekava rakendamine jääda õpetajate võimekuse või soovi taha. *"Õpetajad ei loe kehtivat ainekava, vaid kasutavad nõukaaegseid tegevusi."* (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Toodi välja ka mitu ettepanekut:

1. *Ujumistund peaks olema ainekavas kohustuslik - keskmiselt saavad lapsed põhikooli jooksul ujuda 10-24 tundi, aga ujumisoskuse omandamiseks kulub keskmiselt 40 tundi.*
2. *Vaja oleks õpetada igapäevast elementaarset kehahooldust*
3. *Valikaine ja IÕK hindamine peaks olema arvestuslik, mitte numbriline. Kooliastme lõpus võiks olla "5" tulemused põhialade kontrollharjutustes, et hindamine vabariigi ulatuses oleks ühtne.*
4. *Kindlasti on liiga palju erinevaid tantsulise liikumise ja rütmikaga seotud tegevusi. Olen 100% kindel, et neid kõiki asju nii väheste tundidega teha ei jõua ja ei tehta ka. Sama olen täheldanud ka teiste spordialade juures. Vähemalt 50% õppekavas kirjeldatust viskaks selle spordiala juurest välja ja teeks üldse selle täiesti ümber. Kui õpetaja üritab praegu olevaid orienteerumisoskusi õpetada, siis peaks kulutama vähemalt 2 aastat iga kehaalise tund, et need selgeks saaks. Nii enamik spordialadega. Soovitan need asjad üle vaadata ja realistlikuks teha.*
5. *Liikumistunni nimetust võiks muuta.*
6. *Hindamine peaks lähtuma lapse kehaliste võimete individuaalsest arengut, võiksid olla kasutusel lapse kehalise arengu kaardid.*

7. *See on küll hea, kui tundides saab tegeleda erinevate spordialadega, kuid kui neid alasi õpetab üks ja sama õpetaja, kes ei ole kõigil neil aladel spetsialist, on keeruline oodata, et õpilased sellel spordialal tõelisi teadmisi omandavad. Uuringud aga näitavad, et kui umbes 12-ks eluaastaks ei tunne laps ennast mingil spordialal osavana, on suur risk, et ta hakkab kõrvale hoidma kehalise kasvatuses tundidest ja hiljem ka liikumisharrastusest. Seega võiks kehalise kasvatusse korraldusse kaasata enam erinevate spordialade treenereid ning osa tunde viia läbi lähikonnas asuvates klubides. (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)*

Kehalise kasvatuses seotud peamised probleemid

Kehalise kasvatuses probleemide juures kirjutati mitmeid sarnaseid vastuseid nagu ainekava puuduste juures: tundide vähesus, koolide kehvad ja ebavõrdsed tingimused, spordialade kesksus, õpitulemuste üldsõnalisus ja hindamissüsteem.

Toon probleemide kategooriates välja need mured, mida puuduste hulgas nii konkreetselt ei mainitud:

1. Kehalise kasvatuses õppeaine ei tekita lastes liikumisharjumusi, pigem isegi vähendab liikumissoovi;
1. Õpetajate vähene palk ja vähene motiveeritus;
2. Liiga kergekäeline vabastuste kirjutamine;
3. Kehaline kasvatus pole lastevanemate seas väärtustatud;
4. Pesemisvõimalused jätavad soovida;
5. Liiga suured klassid ja gruppide liitmised.

Koolipoolsest käitumisest toodi probleemseks välja, kuidas kehalise kasvatuses tunni arvelt tehakse teisi, justkui olulisemana näivaid tegevusi.

Kui kehtiva ainekava plusside hulgas toodi kõige enam välja ainekava mitmekülsust ja vabadust, siis pälvis sama teema kohta ka probleemide hulgas: *"Koolidel on liiga suur valikuvabadus, mis lõppkokkuvõttes tähendabki seda, et midagi ei ole vaja selgeks saada"* ja *"Väga laiad raamid hindamiseks."* (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Kaks kehalise kasvatuses õpetajat oskasid kriitiliselt suhtuda ka õpetajate tööses: *"Õpetajatel on erinev tase spordialade õpetamisel, samuti omad lemmikud ja ka alad, millega pigem ei tegelda."*

"Eelkõige peaksime meie, õpetajad, oma tegevust analüüsima. Koolis ei saa olla treener, vaid eelkõige nõrgema kehalise ettevalmistusega ja kesisema liikumisaktiivsusega õpilaste toetaja - suunaja ning võimeka õpilase innustaja, spordiklubisse või spordikooli suunaja. Ennekoike tervis ja rõõm liikumisest mitte kõrge sportlikud saavutused. Ainekava võib olla väga kaasaegne ja uuenduslik, kuid rakendub see ikkagi läbi õpetaja. Kahjuks on meil veel ikka "veeretamist palli saali" tüüpi õpetajaid. Tulevaste õpetajate koolitus algab ülikoolidest. Kas ülikooli ainekavad toetavad kaasaegset õpikäsitlust?"

(Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Selle küsimuse juures kirjutati mõni ettepanek:

1. Liikumisõpetuse missioon võiks olla lastele-noortele maast madalast sisendada ja julgustada liikumist kui tervislikku eluviisi, põhiliikumisviisid ja vormid (kõndimine, jooksmine, orienteerumine, rattasõit, mänguoskus/pallimängud, ujumine) peaksid olema igapäeva elu osa ja osalt ka toimetuleku oskus. seda tuleks nende tundide vältel julgustada.

2. I ja II kooliastmes võiks olla tunde 3, kuna õpilaste liikumisaktiivsus on vähenenud.

1. Rohkem kehalise kasvatus tunde viia õues läbi. Kaasata füsioterapeute ja rühmatreenereid.

Talispordivarustus koolidele, muusikkeskused, ekraanid saalidesse jne. Meil ei ole tarvis leiutada midagi uut pigem vaadata üle peaaegu puudulik kehalise kasvatus metoodiline materjal, koondada töölehed EKKL-kodulehele, õppevideod lihastreeningu läbiviimiseks ja palju muid võimalusi kuidas õppeainet arendada.

2. Vaja oleks kindlalt paika panna, t kes tohib vabastada ja kuidas vabastused vormistatakse. Teen ettepaneku, et lapsevanem või arst ei tohi kehalisest vabastada vaid tohivad vabastada mõningatest kehalistest harjutustest.

3. Palun konkreetset ära keelata see osa, kus erinevad treenerid või ka lapsevanemad püüavad trenniskäivat last kehalisest vabastada. Põhikoolis peaks see olema keelatud. Selles vanuses ei saa olla veel nii tippsportlane, et ei saaks kehalises käia. Ja kui ongi tippsportlane, siis mingit lisakoormust kehaline talle küll ei tekita.

4. Võiks ikka olla mingisugusedki normid vms. Praegune süsteem ikka tekitab mugavust ja ninnu-nännutamist.

(Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Millist muutust oodatakse kehalise kasvatus kaasajastamisest

Muutuse küsimus puudutas otseselt Liikumisfoorumil osalejate ootusi uuendatud ainekavale. Ootused jagunesid järgnevatesse gruppidesse:

1. Elukestva tervisliku liikumise olulisuse tõus;
2. Liikumise integreerumine ka teistesse õppeainetesse;
3. Muudatused hindamissüsteemis, k.a. ühtse hindamissüsteemi loomine;
4. Arengu hindamine;
5. Õpetamine väiksemates gruppides;
6. Vabastuste ära kaotamine;
7. Sisuline muutus, mitte pelgalt nimemuutus.

Hindamise osas oli vastakaid arvamusi. Pooldati Rootsi süsteemi, kuid ka arvati, et hindamine võiks olla lihtsalt arvestuslik. Rohkem oldi ühel meelel, et hindamisel tuleks arvesse võtta personaalset arengut ja tehtud tööd.

Kuigi ainekava vabadust ja laiapõhjalisust toodi kehtiva ainekava plusside hulgas välja, siis ootuste juures kirjutati samuti, et uuel ainekavalt ootaks suuremat vabadust. Seni on vabaduse teema leidnud koha nii plusside, miinuste kui ka ettepanekute hulgas.

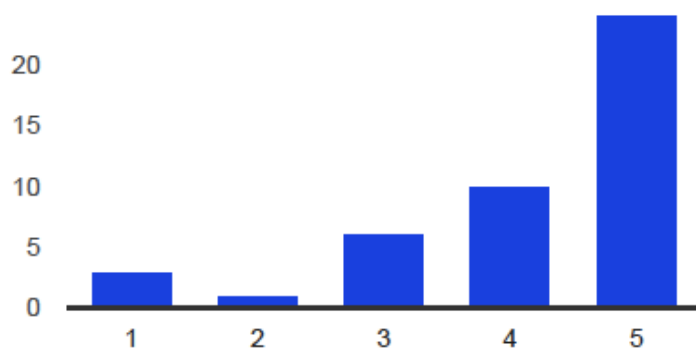
Ootustesse toodi sisse ka riigitasandit, kirjutades lootustest, et riigilt saadaks toetust koolide spordivõimaluste täiustamiseks ja noortesporti arendamiseks tasuta treeningute näol. Samuti oodatakse liikumise suuremat väärtustamist nii riigi kui ka kooli tasandil.

Selle küsimuse vastustes leidis ka ettepanekuid, mis varem veel polnud kõlanud:

1. *Kehaline kasvatus kohustuslikuks eksamiaineiks nii põhikoolis kui ka gümnaasiumis;*
 2. *Igal päeval 1 tund kehalist kasvatust (liikumisõpetust);*
 3. *Grupi suuruse ülempiiriks 16 õpilast;*
 4. *Kooliastme lõpus täita vanusele vastav küsimustik - analüüs (mitte hindeline tasemetöö), mis kajastab läbitud teadmisi, liikumisharjumust, hinnangut oma kehalistele võimetele ja eesmärkide püstitamist edaspidiseks.*
 5. *Võiksid olla mingid nädalavahetuste spordipäevad, millel osalemine arvesse läheb. Kui on olemas kohustuslike tundide kuunorm (nt 20 tundi kuus) ja õpilane ei ole haige olnud, peab ta selle normi ulatuses kehalise kasvatus tundides, treeningutel ja spordipäevadel osalema.*
 6. *Teha topelttunde, ehk kehaline võiks olla kaks tundi järjest.*
 7. *Teooria tunde sisse panna ning teha õpetajatele selles vallas rohkem koolitusi.*
 8. *Viia kehalist kasvatust koolimajast välja kaasata kogukonnad näiteks õpetajad, perekond liikumisse.*
 9. *Väga suur hulk õpetajaid tuleb lihtsalt välja vahetada.*
- (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Kehalise kasvatus muutumine Liikumisõpetuseks

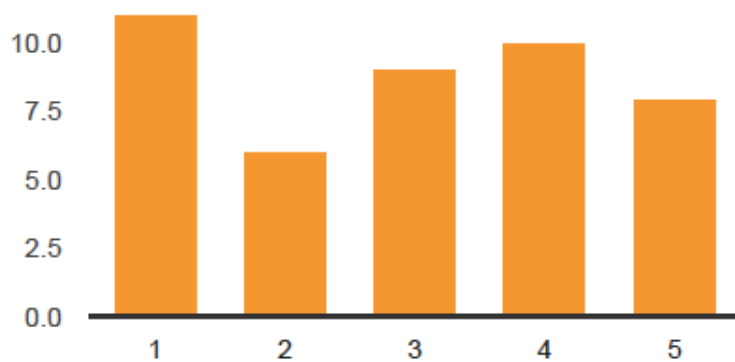
Esitasime küsimuse, kas pooldate kehalise kasvatus aine muutmist Liikumisõpetuseks sellisel viisil, et aine muutub laiapõhjalisemaks liikumisharidust andvaks aineks ning on selgelt välja toodud teadmised ja oskused, milleni iga kooliastme lõpuks õpilasel on vaja jõuda? Vastused jagunesid järgnevalt:

ei ole üldse nõus:	1	3	6.8%
	2	1	2.3%
	3	6	13.6%
	4	10	22.7%
olen täiesti nõus:	5	24	54.5%

Kehalise kasvatuse tasemetöö

Esitasime küsimuse, kas kehalises kasvatuses võiks olla sarnaselt mitmetele teistele õppeainetele kooliastme lõpus tasemetöö? Vastused jagunesid järgnevalt:

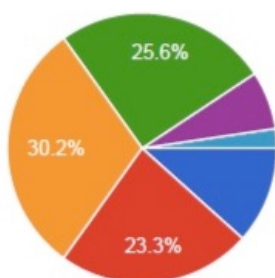
	2	6	13.6%
	3	9	20.5%
	4	10	22.7%
olen täiesti nõus:	5	8	18.2%

Seoses tasemetööga tehti ka üks ettepanek: *“Tasemetööd ma väga ei poolda, sest minu arust on peamine eesmärk ikkagi saada kõik lapsed liikuma. Teadmised on kasulikud, aga ma pole veendunud, et kui ma lapsena teaksin, mida süüa pean ja kui palju südamelihast või muid lihaseid treenima, et ma siis teen ka seda. Ehk oleks parem uurimistöö?”* (Liikumisfoorumi eelne küsimustik 2016)

Liikumisfoorumi-järgse küsitluse kokkuvõte

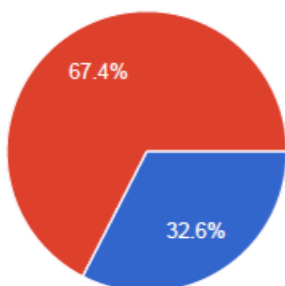
Kokku vastas küsitlusele 43 inimest.

Vanus

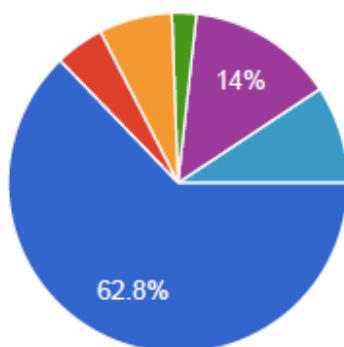
18-30	5	11.6%
31-40	10	23.3%
41-50	13	30.2%
51-60	11	25.6%
61-70	3	7%
71-80	1	2.3%

Sugu

M	14	32.6%
N	29	67.4%

Amet

kehalise kasvatuse õpetaja/treener	27	62.8%
kooli direktor/huvijuht/õppealajuhataja	2	4.7%
ülikooli dotsent/teadur/lektor	3	7%
spordiliidu esindaja	1	2.3%
ametnik/ekspert/spetsialist	6	14%
muu	4	9.3%

Maakonnad:

Tartumaa - 12
 Pärnumaa - 5
 Harjumaa - 11
 Võrumaa - 2
 Raplamaa - 3
 Lääne-Virumaa - 4
 Viljandimaa - 4
 Põlvamaa - 2

Milline Liikumisfoorumil välja öeldud idee peaks uues ainekavas rakenduma

Liikumisfoorumil välja öeldud ideedest, mis võiksid rakenduda, nimetati järgnevaid:

1. Arvestuslik hindamine erivajadustega lastele.
2. Rootsi näitel eesmärgipõhine hindamine.
3. Kehaliste võimete monitoorimine. Selle hulgas nimetati ka kuuperitesti ja peeti oluliseks õpetajate pädevust vastavalt tasemele õpilasele treeningut soovitada.
4. Idee liikumisõpetusest – teadmised ja oskused liikumisharjumuse kujundamiseks.
5. Laste võimekuse ja vajaduste arvestamine individuaalselt.
6. Koostöö kehalise kasvatuse tunni ja spordiklubide vahel.
7. Teiste õppeainete lõimimine.
8. Tuua vahetundidesse rohkem liikumist (k.a. õues).

9. Võistluste ja võistluslikkuse vähendamine.
10. Kohustusliku ujumise sisseviimine ainekavasse.
11. Õpilaste üldvõimete üle-Eestilise andmebaasi loomine.
12. Põhiliikumise oskuste kaudu spordialade õpetamine.
13. Õppeainesse rohkem mängulisust.
14. Õpetajakoolituse viimine Soomega samale tasemele.

Kõige enam mainiti Rootsi näidet, lausa viiel korral.

Suuresti oli Rootsi näite mainimine seotud hindamisega, mis oli vastajate seas paljuesinev viide, et hindamist on vaja muuta. Hindamist tõid välja lausa kaheksa vastajat.

Populaarsuselt teine oli monitooring koos tervishoiutöötaja kaasamisega, mida mainiti kuuel korral.

Samuti leidis poolehoidu liikumisõpetuse laiem eesmärk elukestva liikumisharjumuse tekitamiseks, millest kirjutati kahel korral. Sealjuures mainiti lisaks õpilaste oskuste arendamist sel viisil, et nad oskaksid ise liikumisharrastusega tegeleda.

Laiematest vastustest nimetati selle küsimuse all riiklikul tasandil arusaamist ainekava uuendamise olulisusest ja ainekava kaasajastamise soodustamist ning toetamist.

Üks vastaja arvas, et enne reformidega alustamist on vaja kõigepealt paika panna õpetaja staatus, sest tema arvates räägitakse palju õpetaja kohustustest, ent mitte õigustest.

Milline Liikumisfoorumil välja öeldud ideed ei ole mõistlik uues ainekavas rakendada

Kui eelmise vastuse all oskasid kõik midagi välja tuua, siis selle küsimuse alla vastati mitmel korral “ei oska öelda”.

Siiski toodi välja mõned punktid, mis ei peaks rakendust leidma:

1. Kujundav hindamine.
2. Liigne detailsus ainekavas.
3. Rootsi näide.
4. Arvestuslik hindamine – ei ole õpilasi motiveeriv.
5. Liiga range hindamine.
6. Ainekava liiga lahjaks laskmine.
7. Hindamine normide põhisel.
8. Ujumise mahtu pole vaja suurendada – liigne transpordile ja riietumisele kuluv aeg.
9. Spordiklubide treenerid ei tohiks anda kehalise kasvatuse tunde.
10. Sooneutraalsus on liiast.
11. Võistlusteks ettevalmistus ei tohiks olla kehalise kasvatuse eesmärk.
12. Võistlustest loobumine.

Kõige enam toodi välja hindamist erinevate aspektidega, mida ei oleks mõistlik ainekavas rakendada. Küll toodi välja, et hindamine ei tohi olla liiga range, ent öeldi ka seda, et hindamine ei tohi olla liiga kergekäeline. Mitmes vastuses kõlas, et hindamine ei tohiks olla pelgalt arvestuslik-mittearvestuslik.

Vastuoluliste arvamustena mainiti veel, et kehaline kasvatus ei peaks võistlusteks ette valmistama, sama kui teine vastaja pidas oluliseks koolispordi võistluste ettevalmisust kehalise kasvatuse raames.

Kahel korral toodi selle küsimuse all ka välja eelmise küsimuse ühte populaarsemat vastust ehk Rootsi näidet. Vastuolulisena arvati ühel korral, et Rootsi näide on liiga karm ja ebaõiglane, kuid teisel korral, et Rootsi näide on liigne ideaal, mida on Eestis raske rakendada. Üks vastaja avaldas arvamust, et teiste riikide mudelid ei pruugi sobida Eesti lastele.

Kuidas peaks õpilase areng olema testitud/monitooritud

Selle küsimuse all said vastajad ise välja pakkuda monitooringutele ja testidele lahendusi:

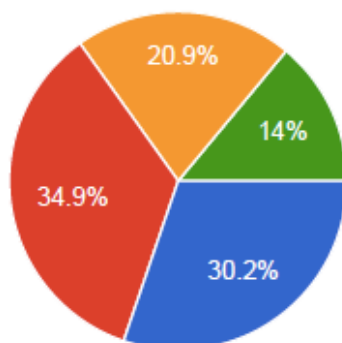
1. Klassi lõpus teatud baasoskuste testid erinevates spordialades.
2. Individuaalsed testid, kasutades õpilase nutiseadmeid.
3. Õpilaste eneseanalüüsid.
4. Iga kooliastme lõpus lihtsad testid, mis määravad ära hindamistaseme.
5. Õpilase liikumispäevik.
6. Normatiivide seostamine kehamassiindeksiga.
7. Ülevaade olulistest kehalistest võimetest.
8. Jooksutestid, et saada tagasiside kiiruse ja vastupidavuse kohta. Lisaks mõned jõuharjutused.
9. Sügiste ja kevadiste tulemuste võrdluse vahe.
10. Eurofit testid.

Kui täpsemalt ei kirjutatud oma ideed välja, siis paar inimest vastasid “nagu Rootsis või Soomes”.

Kolmel korral mainiti normide vajalikkust, et oleks, mille poole püüelda. Teisalt jällegi rõhutati viiel korral individuaalset lähenemist ehk õpilase tulemuste võrdlemist tema enda varasemate tulemustega.

Lisaks kirjutati, et testid peaksid olema kooliastme lõpus kohustuslikud. Veel mainiti, et teste ei tohiks hinnata. Samuti peeti vajalikuks, et testid oleksid üleriigiliselt ühesugused ja tervishoiutöötajad peaksid olema testidesse kaasatud.

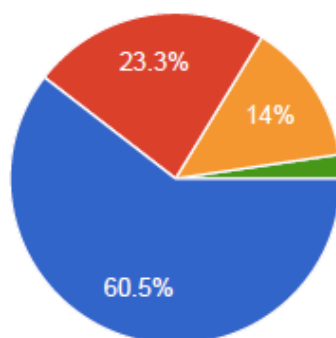
Hindamissüsteemi eelistused

numbrilist 1-5 süsteemis	13	30.2%
tähelist A-E süsteemis	15	34.9%
arvestatud-mittearvestatud	9	20.9%
muu	6	14%

Esitasime küsimuse, millist hindamissüsteemi eelistate ja saime ülalolevad vastused. Kõige enam eelistatakse A-E süsteemis tähelist hindamist ja seejärel 1-5 süsteemis numbrilist hindamist.

Kaasamine Liikumisfoorumil

oli võimalusi ja ma ka kasutasin neid	26	60.5%
võimalusi oli, aga ma ei soovinud sõna võtta	10	23.3%
ei olnud piisavalt võimalusi	6	14%
ei oska öelda	1	2.3%

Küsisime, kui võrd rahule jääd Liikumisfoorumil võimalusega osaleda aruteludes, oma arvamus välja öelda ja küsimustele vastused saada. Suurem osa vastajatest, 26 inimest kasutas võimalusi. 10 inimest märkas võimalusi, ent ei soovinud sõna võtta, ning 6 inimest arvas, et võimalusi ei olnud piisavalt.

Millised teemad panid Liikumisfoorumil eriti kaasa mõtlema

Toon välja vastused kõige enam vastatud kordade järgi. Mõned vastajad tõid välja mitu ettekannet ja mõned ei valinud konkreetselt välja ühtegi ettekannet.

1. Rootsi näide – 13 korda
2. Soome näide – 10 korda
3. Kõik ettekanded – 6 korda
4. Merike Kulli ettekanne – 2 korda
5. Maret Pihu ettekanne – 2 korda
6. Rühmaettekanded – 2 korda
7. Vääna-Jõesuu näide – 2 korda
8. Viljandi gümnaasiumi ettekanne – 1 kord
9. EOK ettekanne – 1 kord
10. Mihkel Leesi ettekanne – 1 kord
11. Muud arutlevad vastused

Millised ettekanded andsid vähem uut infot

1. Mihkel Leesi ettekanne – 6 korda
2. Vääna-Jõesuu ettekanne – 3 korda
3. Merike Kulli ettekanne – 2 korda
4. EOK ettekanne – 1 kord
5. Soome ettekanne – 1 kord
6. Ei oska öelda/kõigis oli oma sõnum

Lisaks toodi kahel korral välja, et rühmaaruteludeks jäi liiga vähe aega.

Kas teie seisukoht ainekava puuduste kohta muutus/ei muutunud

Väga vähesed vastajad tõid konkreetselt välja, kas nende seisukoht ainekava puuduste kohta muutus või ei muutunud. 6 inimest kirjutasid, et nende arvamus ei muutunud, ja 2 inimest kirjutasid, et arvamus muutus.

2 vastajat kirjutasid, et praegune ainekava on väga hea ja midagi ei peaks muutma.

Rohkem toodi endiselt välja puudusi:

1. Hinded ja hindamine.
2. Üldsõnaline ja laialivalgus.
3. Liigne spordialade kesksus ja orientatsioon normide täitmisele.
4. Vähe kaasaegseid alasid.
5. Liiga suur maht ja liigne detailsus.
6. Õpilaste arengut arvestatakse vähe.
7. Kehaliste võimete monitooring on puudu.

Ettepanekutena toodi välja:

1. Uue ainekava väljatöötamisse peaks kindlasti tooma vana ainekava arendajad.
2. Õpetajad vajavad koolitusi, tuge ja abi, et uut ainekava rakendada.

Millist muutust ootate kehalise kasvatuse kaasajastamisest

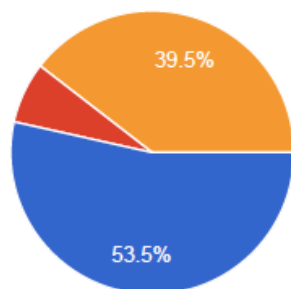
Vastused saab kategoriseerida järgnevalt:

1. Õpetajad jälgivad õpilaste arengut individuaalselt.
2. Õpilane hakkab mõtestama, mida ja miks ta teeb ning seab isiklikke eesmärgid.
3. Liikumistund motiveerib õpilasi.
4. Õpetajaid koolitatakse, et muutusi sisse viia.
5. Hindamist muudetakse.
6. Nõuded kehtestatakse üleriigiliselt.
7. Liikumistund lõimub teiste õppeainetega.
8. Aktiivsusmonitorid võetakse kasutusele.
9. Õpilaste teadlikkus liikumise olulisusest suureneb.
10. Kehalist kasvatust ja võistlustel käimist hakatakse eraldi käsitlema.
11. Kehalise kasvatuse õpetaja imago paraneb.
12. Õppeainest kaotatakse spordialade põhisisu.
13. Keelustatakse vabastustõendid.
14. Saadakse rahalist tuge vajalike tugisüsteemide tekitamiseks.
15. Õppeaine nimetatakse ümber liikumisõpetuseks.
16. Alklassides suurendatakse liikumise mahtu.
17. Uus ainekava peab motiveerima ka õpetajaid arenema.
18. Arvestatakse erivajadustega õpilastega.

Kõige enam toodi välja ootust, et õpilased oleksid motiveeritud liikuma ja et liikumistund motiveeriks õpilasi elukestvalt liikuma.

Ühe ettepanekuna kirjutati, et õpilasi võiks premeerida liikumisharrastussündmustest osavõtmise eest.

Kas soovite edaspidi olla ainekava protsessi kaasatud

jah	23	53.5%
ei	3	7%
ei oska öelda	17	39.5%

Nendele, kes vastasid "jah", oli lisaküsimus, kuidas nad soovivad olla kaasatud.

Vastused kujunesid järgnevalt:

1. Töörühmas
2. Aruteludes
3. Arvamust avaldada
4. Liikumisfoorumil

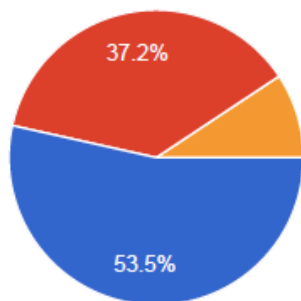
5. Pilootprojektis
6. Praktikuna nõu anda
7. Kommenteerida uue ainekava dokumenti
8. Sooviks saada infot ainekava uuenemise progressi kohta

Kõige rohkem vastati, et ollakse valmis töörühmas ja/või aruteludes osalema. Teise vastusena kirjutati kõige enam, et ollakse valmis arvamust avaldama, sealjuures täpsustamata, millises vormis seda soovitakse teha.

Üks kommenteerija vastas eriti põhjalikult:

“Ma sooviksin osaleda sellises grupis, mis vaatab kohe kaugele. Me ei peaks soomlaste sabas sörkima. Tervisemonitooringu teema peaks kohe arendama sellisele tasemele, et me ei peaks tunnist sekunditki kaotama andmete sisestamise peale ja andmete töötlus jääb ka suures osas tarkvara kanda. Kindlasti peaksime tegema koostööd arstiteaduskonnaga, et tõhus andmebaas tekitada. Teine oluline teema on koostöös riigiga ja omavalitsustega liikumispaikade arendamine. Põnev õuesliikumise keskkond toetab meie tegelikku liikumisharjumuse kujundamist. Street workout, parkuur, ekstreemsport, õuefitness, ronimiskeskused, discgolfipargid jne. on kaasaegne noori paeluv keskkond. Loomulikult ka tänavakorvpall, võrkpall. Kui me ei saa lapsi ja noori pärast tunde õue, siis ei parane ka laste tervis.” (Liikumisfoorumi järgne küsimustik 2016)

Kas jäite Liikumisfoorumiga rahule

väga rahul	23	53.5%
pigem rahul	16	37.2%
pigem rahulolematu	4	9.3%
väga rahulolematu	0	0%

Selle küsimuse juurde palusime kirjutada ka põhjenduse, millest pooled olid kiidusõnad korraldusele, ent sisse tuli ka teisi arvamusi:

1. Minu kui lasteaia liikumisõpetaja jaoks on väga oluline teada, mida oodatakse kooliteed alustavalt lapselt liikumisvaldkonnas.
2. Rühmaaruteludeks oli liiga vähe aega antud, oleks soovinud põhjalikumalt arutleda. Samuti oleks tahtnud osalejatega niisama vestelda. Head mõtted tulevad esile just pauside ajal.
3. Teema oli intrigeeriv ja vajaks rohkem aega. Kõik läks väga kiireks.

4. Rühmatöodes tuli vähe põnevaid ja uuenduslikke ideid.

Negatiivsetest aspektidest mainiti peamiselt ajanappust kogu foorumil ja eriti rühmaaruteludes.

Lisa 2. Liikumisfoorumi kava. Osalusvaatlus Liikumisfoorumil

2.12.2016, Tartu

11.10-11.35 Uus ainekava: paberilt reaalsusesse. Rootsi näide. Helen Heblom, kehalise kasvatus õpetaja ja Rootsi Kehalise Kasvatuse Õpetajate Liidu juhatuse liige

Põhipunktid:

1. Õpilastes arendatakse muuhulgas kommunikatsioonipädevusi.
2. Rahuldava (E) tulemuse saamiseks on vaja väga palju järjepidevat tööd eha. Hinne saadakse alles kursuse lõpus.
3. Oluline edutegur ainekava muutmisel – õpetajaid koolitati välja. Ühtlasi soovitus mitte teha koolitusi paralleelselt, kui uut ainekava on juba hakatud rakendama, vaid eelnevalt koolitused ja seejärel rakendamine.
4. Õpilased on Rootsis õppeprotsessi kaasatud.
5. Foorumil elavdas omavahelist diskussiooni Rootsi õpetajate palgakõrgenduse teema, kuidas Rootsis saadakse palgakõrgendust selle järgi, kui palju jagavad õpetajad kogemusi teiste õpetajatega.

11.35-12.05 Soome riiklik kehalise kasvatus ainekava. Mikko Huhtiniemi, doktorant, M.Sc., Jyväskylä Ülikool

Inglisekeelne ettekanne pani inimesed sosistama, sest tundus, et paljud ei saanud inglise keelest aru.

Põhipunktid:

1. Soome uues ainekavas pole ühtegi spordiala mainitud. Sinna on märgitud ainult eesmärgid, mida peab õpilane saavutama.
2. Arendatakse fundamentaalseid liikumisoskuseid (näiteks viskamine, mis aitab tegeleda rahvastepalli, võrkpalli ja korvpalliga)
3. Füüsilise võimekuse testid on kohustuslikud kõigile 5. ja 8. klassi õpilastele. Kooli arst saab enda kätte laste füüsilise võimekuse testi tulemused ja peab vestluse nii õpilase kui ka lapsevanematega. Samuti on need tulemused kehalise kasvatus õpetaja töö aluseks.

12.15-12.45 Ülevaade kahelise kasvatus kaasajastamise protsessist. Maret Pihu, Tartu Ülikooli kehalise kasvatus didaktika lektor

Mida rohkem rääkis Maret Pihu uue ainekava suundadest, seda enam hakkasid inimesed omavahel rääkima. Oli näha nii kaasa noogutavaid nägusid kui ka kulmukortsutajaid. Esimeste hulk ületas siiski viimased. Samuti oli saalis üks kolmandik inimesi, kes tundusid pealtnäha neutraalse suhtumisega ja kuulasid ettekannet rahulikult.

13.30-13.40 VUNK programm, Merike Kull, Tartu Ülikooli liikumislabor

Selle ettekande järel tekkis elav arutelu, mis tekitas ka väikest vastuseisu “tore, et te niimoodi teete, aga meie koolis ei saa nii ideaalset pilti olla”.

13.55-14.10 Liikumine koolipäeva jooksul koolijuhi vaatenurgast. Eddi Tomband, Vääna-Jõesuu kooli direktor

Eddi Tomband näitas ettekande raames filmi liikuvast koolipäevast, mis oli väga inspireeriv. Kogu saal naeris ja kõik vaatasid huviga. Samas tekitas video palju küsimusi, mille hulgas oli vastakaid arvamusi.

Ühelt poolt kiideti koolijuhti inspireeriva keskkonna loomisel, end esines ka mentaliteeti “teil on väike kool, muidugi saate nii teha”:

14.10-14.55 Rühmaarutelude ettekanded ja diskussioon

Monitoorimine:

- Hea, kui tekib üleriigiline andmebaas laste füüsilisest võimekusest.
- Testid peavad olema lihtsad. Selleks on ka vaja ühtset juhendit, juhendamisi ja koolitusi õpetajatele.
- Positiivne oleks, kui õpetajad saaksid andmeid koe tunnis tahvlisse sisestada, sest muidu nõuab monitoorimine õpetajate lisajakulu.

Võistlused:

- Kehalise kasvatuse tund võiks võistlusteks ette valmistada, aga see ei tohi olla ainueesmärk.
- Koolil võiks olla koostöö spordiklubidega.
- Võistlustel käimine aitab kaasa sotsialiseerumisele.
- Võistlustel käimine ei tohi olla õpetaja prioriteet ega toimuda teiste õpilaste arvelt.
- Mõte – Helsingis on koolidevahelised võistlused keelatud.

Hindamine:

- Tähteline hindamine on kõige enam heaks kiidetud.
- Samas lapsevanemad ei pruugi mõista uut mudelit.
- Erivajadustega lastel peaks olema arvestuslik hindamine.
- Valikainel gümnaasiumis võiks samuti kasutada arvestuslikku hindamist.
- Kujundavas hindamises kasutab iga õpetaja erinevat sõnastust – seega on vaja luua ühtne süsteem üle riigi.

Siit edasi tekkis tuline arutelu:

- Lisaks tagasisidele võiks hindamine anda ka edasisidet.
- A+ hinne võiks olla eriti tublidele õpilastele.
- Hindamissüsteem võiks olla üle-riigiliselt seotud treeningpäevikuga – ideaalis võiks see olla elektrooniline süsteem, mis läheks pärast ka perearstile.
- Kas ehk ei peaks õpilaste soorituste ajal hindama hoopis pulssi ja taastumist?
- Kõige enam poleemikat tekkis asjaolu, et Rootsis on erivajadustega lastele ainult kaks hindamistaset: rahuldav ja hea. Miks erivajadustega lapsed ei saa väga heale hindele sooritada?

Ühiskond:

- Kehalise kasvatuse õpetaja peab olema ühiskonnas väärtustatud.
- Peab tekkima elukestev liikumisharjumus ja rõõm liikumisest.
- Liikumisest on vaja saada eduelamus.
- Terve inimene = valmisolek tööks ja kaitseks.
- Terve ja liikuv inimene on lojaalne riigikodanik.

Mina viisin läbi ühiskonna-teemalist arutelu. Diskussioonis osales viis inimest, kes kõik mõtlesid aktiivselt kaasa ja olid valmis kohapeal arutlema. Algselt võeti endale mõtlemisaega, et ise mõtted sel teemal selgeks saada ning paberile panna ja seejärel selgitati oma mõttearendusi ka teistele. Õhkkond oli väga positiivne ja toetav.

Lisa 3. Artiklite kommentaarid

1. http://arvamus.postimees.ee/3929501/maret-pihu-mille-eest-lastele-kehalises-kasvatuses-ueldse-hindeid-pannakse?utm_source

Maret Pihu: mille eest lastele kehalises kasvatuses ÜLDSE hindeid pannakse?

1. detsember 2016

Kokku 13 kommentaari

Esimene kommentaar viitas sellele, et mõnel spordialal üleriigilise edu saavutanud õpilane ei peaks kehalise kasvatuse tunnis muudel spordialadel võistlema ega harjutama: "Vabariigi meister akrobaatikas ei peaks teistega tunnis võidu sangpommi tõstma".

Teine kommentaar tõi välja, et kui teistes õppeainetes pannakse hindeid, siis on vaja hindeid panna ka kehalises kasvatuses, sest see pole teistest ainetest väheolulisem. Kommenteerija avaldas arvamust, et ainult hinded saavad noori liigutama panna: "Ainus viis tänapäeva hõlpuühiskonna noori end liigutama panna ongi hinded".

Kolmas kommentaar tuli uuesti esimeselt kommenteerijalt, kes tõi veelkord selgemalt välja, et trennilapsed ei peaks kehalises kasvatuses käima.

Neljas kommenteerija arvas jällegi, et hindamise peaks ära võtma kõigilt õppeainetelt, kus on vaja füüsilisi või vaimseid oskusi (st ka muusikaõpetuselt ja kunstiõpetuselt).

Viies kommentaar tuli jällegi esimeselt kommenteerijalt, kes tõi välja, et nõustub mõttega, kuidas hinded ei ole parimaks motivaatoriks. Samas ta rõhutas, et kui ilma hindamiseta ei saa, siis tuleb hinnata ka lapse üldist arengut ja tahtmist kaasa teha.

Kuues kommentaar vastas ühe lausega: "Igasugune tegevus toimub tulemuse saavutamiseks".

Seitsmes kommentaar toetas ideed, et iga klassi kaupa peaksid olema paika pandud eesmärgid, kui heas vormis peaks vastavas eas lapsed olema. Siiski pooldas kommenteerija ka hindamist, nende samade minimaalsete normide järgi, mis vastavale eale on kohased.

Kaheksas kommentaar toob võrdluse muusikaõpetusega, kuidas viisi mitte pidavatele õpilastele pannakse kehuasid hindeid, aga neid ei tohiks tegelikult sel viisil hinnata.

Üheksanda kommentaarina lisab eelnev kommenteerija ise, et tema õepoja tunnistusel on muusikaõpetuse hinne tunnistusel kõige kehvem.

Kümnes kommenteerija on otsekohesem: "Kust üldse tuleb mõte, et hinded on

premeerimise ja karistamise vahend?". Ühtlasi arvab ta, et kui inimene ei pea viisi, siis ta ei laulagi eeskujulikult.

Seepeale vastab kaheksanda kommentaari kirjutaja uuesti kaks kommentaari, milles viitab, et laps ei tohiks end halvasti tunda kaasasündinud viisipidamatuse pärast ja selle pärast poleks vaja last karistada. Ta lisab, kuidas konkreetne õpetaja paneb hindeid õpilastele nägude järgi.

Artikli viimane ehk kolmeteistkümmes kommentaar aga püstitab küsimuse, miks lastele üldse hindeid pannakse. "Et lapsi nutma panna?" Ja viimaks kirjutab resoluutselt: "Ei hinnete enne gümnaasiumi!"

2. http://sport.postimees.ee/3940435/kehalise-kasvatuse-ainekava-uueneb-pohjalikult?_ga=1.256257230.476055581.1468522206

Kehalise kasvatuse ainekava uueneb põhjalikult

9. detsember 2016

Kokku 4 kommentaari

Esimene kommentaar tunnustas ainekava uuendamise algatust, ent tõi välja oma selge seisukoha, milliseks ei tohiks õppeaine muutuda. "Ei noh, iseenesest tore algatus. Aga põhilise peab tegema hea ettevalmistuse saanud õpetaja. Kui ta ei oska leida õpilasele jõukohast tegevust ilma kedagi päris ära kägistamast ja sandistamast, siis lihtsalt nii on. Samas kehalist kasvatust ei saa ka päris naljategemiseks pöörata, sest nii ei täida asi oma eesmärgi." Ta tõi näite, et need, kes kehalises kasvatuses niisama jalutavad, ei saa sõjaväes hakkama.

Teine kommentaar keskendus surfamisele ja tõi paralleeli, et füüsilise ettevalmistuseta pole surfilaua mitte midagi teha.

Kolmas kommentaar tegi selge ettepaneku uurida välja põhjuse, miks on tänapäeva lapsed palju nõrgemad ning koostada seejärel sportlik õppeprogramm, taastamaks laste kehaline võimekus.

Neljas kommentaar oli sarnaselt teisele kommentaarile ühe ala põhine ehk toetas vehklemise õpetamise sissetoomist ainekavasse. Siit ka ettepaneku põhjendus: "Vehklemise eeliseks teiste alade ees on see, et see arendab tähelepanuvõimet, meelteteravust ning selles edukas olemine nõuab enamuses ainult tehnikat, mis on õpitav."

3. <http://novaator.err.ee/v/tervis/2c2f951c-1671-40a4-86ce-d2910a12cd81/sporditeadlane-kuidas-peatada-laste-liikumisaktiivsuse-langust>

Sporditeadlane: kuidas peatada laste liikumisaktiivsuse langust

13. detsember 2016

Artiklil puudusid kommentaarid.

4. <http://sport.postimees.ee/3955663/opetajad-teevad-mis-suudavad-et-kehka-oleks-lahe>

Õpetajad teevad, mis suudavad, et "kehka" oleks lahe

23. detsember 2016

1 kommentaar

Kommenteerija tõi välja, miks kehaline kasvatus ei meeldi füüsiliselt vähem võimekatele õpilastele. "Füüsiliselt vähem võimekate laste jaoks ei saa ta lahedaks enne kui lõpeb pidev võrdlus (ja sellega kaasnev alaväärsustunne) nendega kes oskavad ja suudavad."

5. http://valgamaalane.postimees.ee/3983545/valga-opetaja-ponevad-tunnid-on-aeratanud-taehelepanu-uele-eesti?utm_source

Valga õpetaja põnevad tunnid on äratanud tähelepanu üle Eesti

19. jaanuar 2017

Artiklil puudusid kommentaarid.

Lisa 4. Töö autori poolt ainekava muutuse kommunikatsioonil kasutatud sõnumid ja nende väljatöötamiseks kasutatud materjalid fookusgrupi uuringust

Väljavõtted fookusgrupi analüüsist (Pihu, Pruks, Aksen, 2016):	Sõnumid:
<i>"Kehalise kasvatusesega seotud positiivsete märksõnade näitel juhiti tähelepanu nii kehalise, füüsilise kui sportliku aktiivsuse olulisusele ning värskes õhus viibimise headusele, samuti füüsilisele võimekusele, kehahoiule ja liikumisrõõmule ning kehalise kasvatuses seotusele tervisega. Arvati, et kehalise tund aitab kujundada lapse suhtumist enda kehasse ning laiemalt liikumisse."</i>	Liikumisõpetuse õpetaja staatus muutub ühiskonnas selgelt olulisemaks – ta ei ole enam ainult õpetaja, vaid inimese liikumisharjumuse arendaja, võib isegi öelda tervisesaadik.
<i>"Mõned õpetajad märkisid, et alati ei mõista teised aineõpetajad, et ka kehalise kasvatuses õpetaja töö on nõudlik. Arvatakse stereotüüpselt, et lapsele antakse lihtsalt pall kätte ja ise minnakse kohvitama. Stereotüüpselt suhtutakse ka kehalise kasvatuses õpetajate riietusse (nt eeldatakse, et õpetaja on alati dressides, üllatatakse kui õpetaja ei ole dressides)."</i>	Liikumisõpetuse õpetaja staatus muutub ka koolis tähtsamaks, sest need õpetajad valmistavad füüsiliselt ette teadmishimulisi õpilasi. Mitmed uuringud on tõestanud, et laste liikumisaktiivsus ja õpivõime on tihedas korrelatsioonis.
<i>"Õpetajad olid üsna tugeval seisukohal, et lapse negatiivse suhtumise taga kehalises kasvatuses võib olla mõne lapsevanema negatiivne kogemus kehalise kasvatusesega, mis kandub lapsesse edasi."</i>	Muutus on vajalik, sest on vaja välja murda kehalise kasvatuses kui ebameeldiva õppeaine kuvandist, mis on tekkinud aastakümnete jooksul.
<i>"Positiivsest küljest koorusid välja kehalise</i>	Liikumisõpetuse tund eristub teistest

<i>kasvatuse mängulisus ja mitmekülgsus, samuti loovus aga ka võimalus õpilastel üksteisega vabamalt suhelda.”</i>	tundidest märgatavalt. Liikumistunni suur pluss on mitmekülgsus ja mängulisus – kasutame seda eelist liikumisõpetuse tunnis veelgi enam.
<i>“Seoses ainekava ja õpetamisega mainiti heast küljest ainekava paindlikkust ja mitmekesiseid võimalusi tundide läbiviimiseks ning kooli enda võimalust ainekava täiendada, samuti hinnati pigem heaks õpetajate arenguvõimalusi.”</i>	Õpetajad arenevad ka ise liikumisõpetuse tunni raames.
<i>“Arutelus positiivsete tegurite üle ilmnes, et lapse rõõm liikumisest ja õpetaja jaoks füüsiliste võimete areng, mis on õpilase juures nähtav, on õpetaja jaoks tähtsad. Kaasalöövad ja aktiivsed õpilased rõõmustavad õpetajaid.”</i>	Õpilased teevad liikumisõpetuse tundides aktiivsemalt kaasa ja see rõõmustab õpetajaid.
<i>“Õpetajaid motiveerib õpilastelt saadav positiivne elamus (sh rõõmsad näod ja hääled) ja võimalus silmaga arengut näha. Õhinat ja innustust nii õpetajas kui lapses tekitab see, kui laps avastab, et ta on võimeline mõnda ülesannet, mängu vms hästi tegema.”</i>	Õpetajate motivatsioon muudkui suureneb, kui õpilased saavad tunnist rohkem positiivseid elamusi.
<i>“Samuti leiti, et kui laps puudub üle 50% tundidest, siis kuigi tunnid tuleb individuaalse õppekava alusel järele teha, karistatakse sellega nii õpetajat – õpetajale on see lisatöö.”</i>	Õpetajad ei pea enam lisatunde tegema, kui õpilased ei puudu tundidest ja seega ei pea tunde järele tegema.
<i>“Seoses baasoskuste ja õige tehnika omandamisega viidati, et õigem oleks kui algusest peale annab kehalise kasvatuse tundi eriaineõpetaja (ja mitte klassiõpetaja). Praegu on see kooliti erinev: osades koolides annab algklassides tundi klassiõpetaja ja osades kehalise kasvatuse õpetaja.”</i>	Liikumisõpetuse tundide ja õpetajate tase koolides ühtlustub ja muutub kõrgemaks.
<i>“Kuigi programmi, ainekava olemasolu peeti heaks, siis toonitati, et kehalises on keeruline plaani punktuaalselt jälgida, sest tingimused on muutlikud (nt heitlik ilm, laste haigestumine) – seega tuleb ka loominguiline olla ja plaane, kavu jooksvalt ümber teha.”</i>	Õpetajad saavad olla tundides loominguilisemad ja saavad plaane vastavalt (välistele) muutustele ise kohandada.
<i>“Arvestatud ja mittearvestatud hindamissüsteemi pooldati seetõttu, et hinnete põhjendamine vanematele ja teistele on kohati väga paljunõudev õpetaja jaoks (nt vaieldakse selle üle, miks just see hinne). Õpetajate kogemuse järgi võib ebaselge</i>	Õpetajad ei satu enam konfliktidesse lapsevanemate ega juhtkonnaga, kui nad ei pea selgitama, miks keegi teatud hinde sai.

<i>hindamine tekitada probleeme suhtluses lapsevanemate ning juhtkonnaga. Mitmed õpetajad on olnud olukorras, kus lapsevanem (või juhtkond) nõuab õpetajalt selgitust kehalises kasvatuses pandud kehvema (viiest madalama) hinde eest, sest lapsevanemate ootus on, et kehalises kasvatuses saadakse viisi."</i>	
---	--

Positiivsete sõnumite kujundamisel tuleks ära kasutada õpetajate välja toodud sõnad, motivaatorid:

Tabel 1. Õpetajate arvates kõige olulisemad positiivsed märksõnad.

Positiivsed märksõnad (kõige olulisem)		
Tartu	Rakvere	Tallinn
füüsiliste võimete areng	terved eluviisid/* tervis	õues õpe
rõõm liikumisest, puhkus ajutööle	liikumine, sportlik tegevus	stressivabastav
lapsed saavad ennast välja elada (rühmatööd)	liikumisrõõm	liikumine (2 korda)
võidurõõm (enda üle)	sport ja liikumine on vahva/õpilased on üldiselt positiivselt meelestatud	kui märkad edasiminekut, arengut lastes, vanemates
õpilased	mitmekülgus	liikumisrõõm

Allikas: fookusgrupi intervjuud.

Lisa 5. Intervjuu Tervise Arengu Instituudi eksperdi Leila Ojaga

Milline võiks ideaalis olla kehalise kasvatus tunde roll eluaegse liikumisharjumuse kujundamisel?

Ennekõike peab olema õpetuslik. Kui tahame eeldada, et õpilane teeb midagi iseseisvalt, ja elukestev liikumisharjumus on iseseisev tegevus, siis tunnikäsitus peab olema õpetuslik. Nüüd on erinev diferentseerituse koht, kui meil on niivõrd erineva tasemega õpilased, siis siin on võtmesõnaks individuaalsus – igale õpilasele tema võimetekohane õpetus õpetaja poolt. Aga selliseid õpetajaid meil ei ole ette valmistatud ja see on kõige suurem küsimus, kuidas õpetajad sellele tasemele viia. Niisamuti on vaja kaasata tunnist vabastatud õpilasi – kasvõi anda kätte A4 paber õpilastele, et kirjutada liikumisalade kohta. Või anda

ülesanne “siin on varbsein, nuputa mulle tunni lõpuks kolm viisi, kuidas sa sinna üles saaksid”.

Laiem teema on õpilaste tervislik seisund, nende vabastamine ja selle info vahendamine kooli ja lastevanemate vahel. Sellist olukorda, kus õpilane on kehalisest kasvatuses vabastatud septembrist maini, ei tohi olla. Õpetaja võiks aktsepteerida sellist perearsti väljastatud tõendit, kus on kirjas “välistatud ja kaasavad tegevused” ehk välistatud on need ja need tegevused ning lubatud on need ja need tegevused.

Millised on praeguse kehalise kasvatuses ainekava puudused, mis takistavad eluaegse liikmisharrastuse kujundamist?

Arvamusi ja oletusi ning tegureid võib olla väga erinevaid, kuid millised need tegelikult on, me ei tea. Sest sellised alusuuringud puuduvad. Eesmärk ei ole olla ainult kehaliselt aktiivne, vaid eesmärk on see, et õpilane oleks oma keha tundev teadlik inimene, kes oskab iseendaga hakkama saada. Kehaline kasvatus peaks olema ka lõdvestav ja vaheldust pakkuv tegevus igapäevaelus. Eesmärk on ka see, et õllekõhuga meesterahvas võiks oma õllekõhu vajadusel maha lihvida, või et naisterahvas oleks piisavalt paindub, piisavate oskustega, et perele rõõmu pakkuda. Aga see on oma keha tundmise küsimus. Need punktid, mis puudutavad oma keha tundmist, on tegelikult ka praegu kehtivas riiklikus õppekavas sees. Miks õpetajad aga seda ei hooma, siin on põhjus palju laiem kui koolisisene käsitus. Kehalise kasvatuses tagasihoidlik renomee koolis on puhtalt Haridus- ja Teadusministeeriumi hoiakute tulemus. HTM-il pole juba aastaid huvi, kuidas ja millistes tingimustes töötavad meie kehalise kasvatuses õpetajad, milline on õpilaste tase ja milline on järelvalve tööle.

Kui ma näen seda paksude armeed, kes ei jõua oma jooksusid ära teha, siis nad peaksidki jääma suvetööle ja seal me siis võtame need õpilased ette. Kasvõi on vaja rääkida õpilastele, et lisada teadmiste osa juurde näiteks selle kohta, mida süüa. Kui riik ei väärtusta, siis kuidas õpetajadki jaksavad väärtustada.

Kogu selle aluseks, mida me tahame muuta, peab olema alusuuring, mis hindab asja üheselt. Aga meil puuduvad objektiivsed alusuuringud, mis on argumendiks ja väiteks ka nendele õpetajatele, kes arvavad, et kõik on suurepäraselt korras.. Praegu võib olla õpetajate seas väga suur vastuseis, sest alles me muutsime ainekava. See ei ole sugugi representatiivne, kui on võetud aluseks väike uuring Tartu lähedalt, seda tulemust on väga keeruline laiendada. On vaja uurida õpetajate seas, mis on ainekava puudused. Ja

vanus on väga suur tegur õpetajate juures – seega on vaja uurida, kuidas muutuvad õpetajate arvamused vastavalt vanusele.

Me teame, et kehalise kasvatuse õpe on vilets, aga mis osa sellest õpetusest? Sellist pilti meil pusles pole. Kaugelt vaadates näeme, et laud on sassis, ent seal on kindlasti väga kasulikke materjale. Mis on see, mis on ainekavas valesti? Ma oletan, et ei tööta õpetajate täiendkoolitus ja ei tööta õpetaja professionaalsuse küsimused. Õpetust enda keha tundmiseks ei ole. Mida õpetaja tõmbleb, kui keegi teda ei kontrolli. Õpetaja on täpselt nii mugav, nagu tal lastakse olla.

Kui riik ei pane kohustust teha tasemetööd kehaliste võimete kohta, siis peaks õpetajal ja koolil olema endal niipalju arusaamist, et seda tuleks jälgida.

Millised on konkreetsed tegurid, mis peaksid tooma uue ainekava juures kaasa muutuse?

Noor peaks olema terve ja peaks teadma, mida ta peab tegema, kui tal on mingi terviseprobleem või kui ta tahab iseseisvalt harjutama minna. Õpilastesse on vaja anda juurde motivatsiooni liikumiseks ja tuua elulisi näiteid juurde – näiteks võrkpalli on suvel rannas sõpradega lahe mängida. Õelda, miks mingi tegevus on kasulik oskuse tasemel – tunnen oma keha ja iseennast, mul on käte ja jalgade koordinatsioon. Praktiline põhjendus peab olema juures.

Õpilastele on vaja aega ka iseseisvaks harjutamiseks ja anda koduseid ülesandeid. Regulaarsus on tähtis ja see teadmine tuleb õpilasteni viia. Koduseid töid on vaja anda just neile, kes trennides ei käi.

TerVe uuring on üks väheseid uuringuid Eestis, mis on rahvastiku põhine ja sealt tuli välja, et ainult 5% kehalise kasvatuse õpetajatest on õpilastele füüsilise liikumise osas eeskujuks. Ainult 5 protsenti! Treeneritest nimetasid eeskuju 28%. Treenerid on pühendunud ja tegelevad õpilastega individuaalselt. Õpetajad võiksid võtta sellest šnitti, sest järelikult on need märksõnad, mis aitaksid ka õpetajatel olla eeskujuks.

Aga konkreetsed tegurid... Tuleb luua ühtne süsteem – nii koolis kui ka kooliväline. Süsteem, mis puudutab aktiivseid vahetunde ja koduseid ülesandeid. Selle kõrval peaks olema integreeritud õpetus.

Lähtekohaks peaks olema Eestis kujunenud vajadus, millisena tahame näha last kümne aasta pärast – et ta oleks terve, heas vormis ja iseseisvalt aktiivne. Seega tuleb anda noortele piisavat õpetust, piisavalt aega iseseisvaks harjutamiseks, ohtralt tagasisidet

tegevuste kohta ja kontrollida tema taset.

Ka edaspidi jäädakse kõike tegema läbi erinevate spordialade. Kes midagi muud välja mõtleb, peab saama Nobeli preemia. Sel juhul peaks see olema klubispordi põhine õpe või võtame terviseradade läbimised. Aga võimlemine, akrobaatika on nii igikestvad alad, mis põhinevad absoluutselt kõigel – kehakool, tasakaal, tunnetus – kui ka noored käivad mägedes suusatamas, siis läbi nende spordialade saadakse mäesuusatamiseks vajalikud oskused. Kuidas siis saame võimlemise ära jätta. Või alad, mis põhinevad vastupidavusel – läbi jooksu ja suusatamise saame vastupidavuse.

Kui õpetajad on jäänud puntrasse kinni õpisisusse, siis tuleb õpetajaid järele aidata. Kas või töövihikutega. Ja aidata neid täiendkoolitustega. Spordialadest me ei pääse nagunii, vaid küsimus ongi selles, kas jääme neisse spordialadesse kinni või õpetame spordialasid hoopis millekski enamaks. Spordialad on ainult vahendiks vastupidavuse ja kehaliste võimete arendamiseks.

Kas te näete vajadust aine nime muutmiseks liikumisõpetuseks?

Arvestades, et ainekava on pidevalt muudetud, siis kui seekordne muudatus on hästi triviaalne, siis mingist hetkest on jõulisemat lähenemist vaja. Läheme jõulisemalt peale ja lähenemegi uue vaatega. Kui ma aga vaatan ainekava dokumenti, mis siia on kirja pandud, siis ma ei näe uudset lähenemist. Et liikumisõpetus oleks prioriteet alates lasteaiast ja kui koolis on tegevused, siis oleks sellesse haaratud kogu kool. Ja et oleks lähenemine igast õpilasest lähtuv. Ma ei ole kindel, et kui muudame padjapüüri, ka siis sisu muutub sulepadjaks või jääb endiselt vatipadjaks.

Liikumisõpetus peaks puudutama erivajadustega lapsi, koostööd perearstidega, lapsevanemate kaasatud tunnist puuduvate laste puhul.

Spordipedagoogilisest vaatevinklist on lasteaias liikumisõpetus, mis olemuselt sobib täiesti oma konteksti – õpetus liikumise tasemel ja vilumuste tasemel. Kuidas palli põrgatada jne. Kui koolis ei anta juurde teadmist, iseseisva liikumise teadmist, mis võiks olla laiem, siis...see on võib-olla minu jaoks selline semantiline tähendus, aga minu jaoks on liikumisõpetus kitsam ja kehaline kasvatus laiema tähendusega. Kehaline on hoopis laiem.

Millised on ohud, millesse võib ainekava rakendamise protsess takerduda? Kuidas nendest ohtudest hoiduda?

Ideed ei suudeta maha müüa rahastajale ja idee ei leia võimalikult laia kandepinda. Eelmine kord oli takistuseks poliitiline kontekst. Praegu tundub, et poliitiline seis ei sega, sest ministeeriumis peaks olema oma inimene, kes kommunikeerib seda edasi. Eesmärk on üks, aga rõhuasetused, mida Riigikogus ehk rahastajale kommunikeeritakse, on erinev. Kehalise õpetajate puhul tuleb kasutada teisi sõnumeid – teie asi on õpetada, aga õpetamine on veidi teistmoodi ja siin on töövahendite mapp, mida saab erinevate kooliastmete puhul kasutada.

Ametnikule minevaid sõnumeid tuleb muuta vastavalt sellele, kas ta tegeleb rahandusega või sisuga. Temale tuleb rääkida õpetajate ja rahateemat pooleks ehk miks see muutus on kasulik ning tuua sisse integratsioon.

Kehalise kasvatuse suurim mure on see, et ta on kukkunud kolme suure institutsiooni vahele – Eestis ei ole ühtegi keskset institutsiooni, mis vastutaks laste tervise ja kehalise kasvatuse eest ühtselt. On Kultuuriministeerium, EOK ning Haridus- ja Teadusministeerium, ja samas ka Sotsiaalministeerium.

Lisa 6. Intervjuu kehalise kasvatuse õpetaja Pille Juusiga

Eluaegse liikumisharjumuse kujundamise võimalikkus ja kooli kehalise kasvatuse roll selles:

1. Mis on seni olnud laste liikumisharrastuse tekkimise takistusteks ja vähese liikumisaktiivsuse põhjusteks?

Minu arvates jääb väga palju laste tahtmise taha. Nutividinad on niimoodi käes, et lapsed on täiesti teises maailmas.

Samas lapsed ikka liiguvad ka. Näiteks Nike Noortejooks näitab, kuidas lapsed ikkagi liiguvad. Küsimus on pigem selles, milline protsent on ülekaalulisi ja vähese liikuvusega lapsi. Neid ei huvita, nad ei taha ega oska.

Samuti puudub neil eeskuju. Paljusid vanemaid ei huvita. Meie koolis oli juhtum, kus tütarlaps teatas, et ta läheb trenni, aga selgus, et tegelikult oli see vale ja ta ei käinudki trennis. Vanemad maksid trennitasu ilmaasjata.

Trennidesse haaratakse pearahade pärast lapsi, aga ei jälgita nende spetsiifilisi oskusi. Meie oleme küll üritanud suunata õpilasi teiste alade juurde. Aga vanemaid ei pruugi huvitada, millega täpselt laps tegeleb, peaasi, et ta üldse millegagi tegeleb.

Palju on muutunud igapäevases liikumisi. Lapsi viiakse autoga kooli uksest ukseni.

Ja ega koolid ka ei soosi, et lapsed käiksid oma koolis spordiringides. Kohe, kui tunnid on lõppenud, siis renditakse saalid välja firmadele ja gruppidele, kes maksavad. Mina näen, et see on takistus. Varem oli ikka oma koolis palju ringe.

Tallinna Reaalkoolis on oma spordiklubi loodud, millest on vanematele pakett välja pakutud – lapsevanemad teavad, et laps on kindlalt paigas ega jookse linnapeale.

2. Milline võiks ideaalis olla kehalise kasvatus tunde roll eluaegse liikumisharjumuse kujundamisel? Kui lähtuda ideaalsest olukorrast, siis mis peaks muutuma?

Mina näen, et kehalise kasvatus tund on koolis see koht, kus lapsed saavad natukenegi keha sirutada ja teha kõike, mida tund võimaldab. Kui õpetaja suudab tunni huvitavaks teha, siis ei tohiks olla ühtegi õpilast, kes ütleks, et ta ei taha seal tunnis kaasa teha.

Ideaalis peab tund põhikoolis kindlasti jääma. Gümnaasiumi kohta ma hakkan isegi varsti kahtlema. Spordiklubides on nii palju võimalusi tekkinud – palju huvitavaid treeninguid ja treeningvahendeid. Kui õpilane valib sellise liikumisvormi ja tahab seda oma raha eest teha, siis miks me peaksime seda keelama. Miks peaksime käskima, et nüüd pead kehalise tunnis olema, kui tingimused ei ole kõige paremad. Kui aga on vaja gümnaasiumis ka kehalist kasvatust hoida, siis on vaja süsteem üle vaadata, et see oleks osapooltele meeldiv.

Mina võtan ka vastutuse, et ma ei laseks kedagi tundi ennast lõhkuma. Kui trennilapsel on võistlused tulemas, siis ma ei saa näiteks rahvastepalli mängima panna, sest seal on risk vigastada saada.

Kui traumad on saadud, siis peaks juurde kirjutama, mida tohib teha, mitte ainult, mida ei tohi teha. Mina õpetajana ei saa lisaharjutusi välja mõtlema hakata, aga tooge mulle need harjutused ja panen õpilase harjutusi tegema. See ongi aga, et haridus ja sotsiaalsüsteem panevad kumbki oma rada. Kuidas panna need koos toimima?

Kui inimene hoiab end ise tervena, siis pole meditsiinis ka enam nii palju teha. Juba lasteaiast on vaja rääkida põhitõdedest.

Kindlasti ei saa rääkida, et kõik on halb, aga tase on erinev. On häid näiteid ja on halbu näiteid. Ja kurb on see, et lastevanematel on oma kehalise kasvatus tunnist halbu mälestusi, mida kantakse edasi. Ei saa võtta sellist suhtumist, et kui minul on halvasti läinud, siis läheb mu lastel ka halvasti.

3. Kuidas reaalselt saab uus ainekava panustada eluaegse liikumisharjumuse kujundamisse?

Reaalselt saab kõike teha: on koolitusi, internet on täis igasuguseid näitlikke materjale. Kõike saab, kui on vähegi huvi. Kasvõi õpetaja oma rahakoti pealt leiab võimalusi. Kui ei ole midagi muud, siis lihtsalt leitakse võimalused. Loovust ja fantaasiat on vaja. Kui näen vanemaid kolleege, siis nemad on teinekord mugavustsoonis ega enam viitsi kaasa mõelda. Ja pole ka meesõpetajaid, vaid hoopis naisõpetajad annavad poistele põhikooli lõpuni tunde. Kui end maksma panna, siis pole probleemi. Ma olen oma koolis ka öelnud, et teeks õpetajate vahetust – ma lähen poiste ette ja sina lähed tüdrukute ette. Nii saad teise situatsiooni ja teised probleemid. Pead oskama, kerge ei ole, aga see on väljakutse. Eriti siis, kui õpetaja on teatud valdkonnas tugevam, siis tasuks vahetust teha.

Olen katsetanud oma koolis, et õpilasi tundi andma panna. Üks õpilane ütles, et tahab ujumise tundi anda oma klassirühmale. Ise olin loomulikult kõrval, aga ta ei tahtnud, et mina teda segaks. Tüdrukud hakkasid kohe väga hästi ujuma. Mina õppisin laste pealt. Kui on trennilaps tunnis, siis tulekski ta tundi andma panna. Nad oskavad väga hästi tundi anda ja lastele annab see palju. Samavanuse lapse ütlemine mõjub teinekord palju paremini kui õpetaja ütlemine. Neid tunde oleme ka gümnaasiumi puhul teinud, kus ongi õpilastel ülesanne 15 minutit tundi anda. Ja siis näebki, kes saab sellega paremini hakkama.

Kehalise kasvatuse ainekava loomine:

1. Millised on praeguse kehalise kasvatuse ainekava puudused, mis takistavad eluaegse liikmisharrastuse kujundamist?

Spordialade põhisisus. Koolidel on nii erinevad võimalused. Kogu aeg ühte ja sama asja teha... Saab valida kolme pallimänguala vahel, aga miks ei võiks valida sulgpalli või tennist. Või kui koolil on võimalik teha vehklemist, siis miks ei võiks seda teha.

Kui läheme liikumisõpetuse juurde, siis peaksid olema eelkõige viisid ja oskused, kuidas liikuda.

Hindamine ei pea olema ainult see, millise tulemuse õpilane saavutab. Peab ikka lähtuma individuaalsest õpilasest. Mina lähtun sellest, kas õpilane parandab oma tulemust. Ühel hetkel peab arvestama ka ealiste iseärasustega, kas kasvukõver ja arengukõver hakkab alla minema. Kui lapsed parandavad tulemust, siis on väga lihtne saada parem tulemus.

Lapsed pingutavad ja mõtlevad kaasa, kui panna neile eesmärk ette oma tulemust parandada. Muidugi on ka lapsi, kellel on kama kaks pingutusest ja neid ei huvita ka hinne. Kusagil peab nõks ära käima, et noor saaks aru, et liikumine on tema enda jaoks vajalik. Kui läheme sinna poole, et nad analüüsiks id ise oma tegevusi ja saaksidki aru, et see on neile endale vajalik, siis usun, et oleme õigel teel.

Ainekavast lähtudes ei tohiks olla spordipäevad sunduslikud. Võiksid olla erinevad valikud, kes läheb orienteeruma, jooksmas, kõndima, discgolfi mängima. Ja ideaalis võiks saada ka lapsevanemad kaasa. Rotatsiooni korras võiks varieerida, et iga õpilane saaks erinevatest aladest maitse suhu...vahepeal kasvõi jalgrattaga sõita.

Samuti oleme arutanud koolis õpilastega, et võiksime teha ratastega tunni. Aga meil pole koolis sellist kohta, kuhu saaks rattaid panna. Ma pole riskinud lastele öelda, et pange ratas seina äärde, sest meil on ka rattaid ära varastatud.

Võistlustel käimine on ka minu meelest nii aegunud süsteem. Korjatakse muudkui punktikesi, aga tegelikult käivad võistlustel ühed ja samad näod. Need, kes käivad korvpallis, käivad ka jalgpallis, ujumas, jooksmas. See ei ole tegelikult isegi koolisport, vaid see on klubisport, sest võistlemas käivad trennilapsed. Need, kes sellele tasemele ei küündi, ei saagi võistkonda. Ja kergejõustikku ei saagi minna tegema, kui pole normi täitnud, aga tüdrukul oleks ehk soovi minna proovima.

2. Milline peaks olema liikumisõpetuse täpsustatud eesmärk? Peamised õpiväljundid?

Teadmised, oskused ja eneseanalüüs, kuidas ennast liikumises hoida. Põhikoolis peaks õpetama need alused selgeks. Gümnaasiumis võiks olla õpetajal ainult toetav roll. Ja võistelda võiks ainult põhikooli viimastel aastatel. Muud võrdlemised jäägu spordiklubidele. Peab aru saama, et pole tarvis ainult kiirete jalgadega lapsi, vaid ka neid, kellel on nutti. Sellega õpin ka meeskondlikkust. Õpetada tuleks elulisi asju, mitte ainult niimoodi, et mängime kooli. Ja niikaua ei juhtugi midagi, kuni ei seletata lahti, miks on midagi vaja teha. Üks pool on osavus, aga teine pool teadmine, millise võttega saab raskustest üle. Normi ja tulemust ei tuleks pidevalt taga ajada. Minule ei ole numbreid vaja, vaid olulisem on õpilasele endale teada anda, kuidas tal läheb. Kogu protsessi on vaja analüüsida.

Tunnis ei jõua kõike läbi võtta, mis aitaks ka silmaringi laiendada. Õpilastele meeldivad nutivahendid ja nende abil saab anda koduseid töid, et uurida erinevate asjade kohta.

Omaette oskus on ka vastuste leidmine. Õpilastele peaks ka selliseid oskusi juurde andma. Kuni iga õppeaine paneb omaette, me ei saa sellist tulemust, nagu soovime. Liikumisõpetus peaks olema integreeritud teiste ainetega. Matemaatika näidisülesanded võiksid olla näiteks seotud spordiplatsidega.

3. Millised on peamised muudatused uues ainekavas võrreldes eelmise ainekavaga?

Tuleb mõelda, milleks me kõike seda teeme ja kuidas teeme. Peame õpetama lapsed liikuma ja neid liikumisoskusi, mis panevad liikuma. Kuidas õpilane jala maha paneb ja edasi liikub jne, mitte ainult, kuidas õpilane tulemuseni jõuab.

Erivajadustega lastele on vaja luua eraldi võimalused.

Üks teema, mida kusagil kirjas pole, on õpetajad algklassides. Kui kehalist kasvatust õpetab algklassides üldõpetaja, siis rikutakse lapsed kohe ära. Oleneb õpetajast, aga rikutakse ära suhtumine ja ei saa üles ehitada järjepidevust, sest teatud tegevused jäetakse tegemata. Kui lõpuks jõutakse eriala spetsialisti juurde, siis tuleb täita tühimikud.

4. Millised on 3 konkreetset asja, mis peaksid tooma uue ainekava juures kaasa muutuse?

1. Hindamine – hinne ei ole oluline, vaid oskus, mille õpilane saab. Kujundav hindamine on küll tore asi, aga neid tekste kirjutada...igaühele ei ole antud, et neid tekste välja mõelda. Kui hindamine on, siis peaks hindamisvahemik olema pikem.

2. Spordialade põhisusest loobumine.

3. Ainetevaheliste seoste loomine – kasvõi luua võimalus, et erinevate õppeainete õpetajad tulevad kokku ja mõtlevad seosed välja. Võtavad vaheaasta ja neile makstakse palka edasi.

5. Kas te näete vajadust aine nime muutmiseks liikumisõpetuseks?

Kui nimemuutus toob midagi kaasa, siis näen sel mõtet, aga kui sisu ei muutu, siis pole mõtet nime muuta. Kui juba Zilmer mõtte välja ütles, siis hakkasin ise juba täiesti teisel tasandil kaasa mõtlema. Nüüd saan aru, mis selle suuna mõte on ja kuhu jõuda tahame. Kui kaasa mõelda, siis tegelikult on see liikumisõpetus, mida koolis teeme.

6. Kui tahame suurt kvalitatiivset muutust, kumb on parem variant - nimi +

ainekava või tegeleda ainult sisuga ehk ainekavaga?

Muuta nime + sisu ehk ainekava.

Kehalise kasvatuse õpetajate kaasamine ja kommunikatsioon:

1. Millised õppemeetodid teie kogemuse järgi aitavad kaasa selleks, et kujundada liikumisharjumusi?

Toetav õpetamine, mis suunab õpilasi, aga ei pane neid tulemuse pärast pingutama ega sunni neid võistlema. Nii jäigalt ei tohi ajada hindeid taga. Ja kui ajada ainult võistluslikkust taga, siis me ei jõua mitte kuhugi. Ainult meeskonnas võiks võistelda sellise põhimõttega, et "jess, tegime ära", mitte võidu peale.

Õpilastelt ei tohi liikumisrõõmu ära võtta ja sundida neid tegema midagi lihtsalt sundimise pärast. Meil on ka koolis õpilasi, kelle vanemad on nad sinna kooli toppinud, aga nad ei sobi taseme poolest sinna. Õpetaja peab siis midagi välja mõtlema, mida sellise õpilasega teha. Ma panin ta torbikutega mängima, et ta prooviks nendega teha igasuguseid asju. Selle lapse silmis oli rõõm. Kui talle ikkagi pallimäng ei lähe, siis ei ole vaja teda sundida seda tegema.

2. Kuidas on vaja õpetajaid uue ainekava rakendamisel toetada? Millised on teie kogemuse järgi suurimad takistused?

Tuleb rääkida ja rääkida ja rääkida. Ja leida need lapsevanemad, kellel on ühine arusaam ja kes suudavad ka rääkida. Ja siis leida kuulsused – meil on ju hea näide Tanel Padarist, kes on jõudnud spordi juurde. Samuti Tomi Rahula, kes on jalgpallikohtunik ja tänu kellele mängitakse poistekoori laagrites jalgpalli. Neid kõneisikuid on veel ja nad tuleb kokku viia. Ja muidugi leida poliitikud, kelle lapsed käivad koolis, või kes on vanevanemad, keda huvitab lapselaste käekäik. Samuti meedia aitab.

Ülikoolis peab õpetajaid juba kohe teistmoodi õpetama, kui tahame, et nad õpilasi teisiti õpetaksid. On vaja õpetada lahenduste leidmist ja ideede genereerimist.

Ma olen endale võtnud missiooni, et ma lähen iga hommik laste juurde, mitte töökaaslaste või ülemuse juurde. Niimoodi ma tahan sinna minna, mitte et ma ei lähe mingisse süsteemi ega bürokraatiasse.

Suurimaks takistuseks on õpetajad, kes toimetavad teatud joone järgi ja kes on skeptilised. Takistuseks võivad olla ka lapsevanemad, kellele ei pruugi üks või teine uuendus meeldida, aga siis on vaja võtta näiteks terve septembrikuu, et teemad selgeks rääkida.

Kutsuda lapsevanemad kooli ja anda neile koht kõik küsimused ära küsida. Ja kui siis ei küsi, siis *sorry*.

3. Millised on ohud, millesse võib ainekava rakendamise protsess takerduda?

Kuidas nendest ohtudest hoiduda?

Alguses võib võtta katsetamiseks pilootkoolid, kõigis koolides ei pruugi saada kohe korraga uut ainekava rakendada.

Kommunikatsioon on ohuks. Ainekava arendajad peaksid käima erinevates maakondades ise kohal rääkimas ja arengusuundi tutvustamas. Õpetajatelt võivad tulla ühesugused küsimused, aga samas võivad tulla täiesti erinevad küsimused. Nende küsimustega on vaja tegeleda.

Samas ei tohi paberil olla liiga pikk tekst, millesse väga paljud õpetajad ei viitsi süveneda. Tekst peab olema lühidalt kirjutatud ja tekitama huvi.

Oht on ka toetavate materjalide puudumine. Õpetajatel on vaja toetavaid materjale, kasvõi link või digikeskkond. Kõik võiks olla koondunud ühte kohta, mitte mitmesse erinevasse kanalis.

Lisa 7. Intervjuu Viljandi gümnaasiumi kehalise kasvatuses õpetajatega

Õpetajad: Kristiina Jürisson, Katrin Reinup, Ain Jürisson

Eluaegse liikumisharjumuse kujundamise võimalikkus ja kooli kehalise kasvatuses roll selles:

1. Mis on seni olnud laste liikumisharrastuse tekkimise takistusteks ja vähese liikumisaktiivsuse põhjusteks?

Ain: kodu.

Katrin: jah, kodu on kindlasti esimene asi.

Kristiina: jah, kui kodust ei tule eeskuju ja liikumine ei ole väärtus. Kõike muud on rohkem vaja, teha tööd jne. Liikumist ei seostata kodus iseenda heaoluga.

Ain: kui lapsel on kodus ees mudel, kus vanemad väärtustavad liikumist ja seeläbi tervist, siis pole kahtlustki, et lapsed suunatakse liikumise rajale. Kui aga lapsevanemad on ise kehalises kasvatuses pettunud ja leiavad, et seda ainet ei ole vaja, siis võibki olla kodu takistuseks.

Katrin: samas meie ülesanne ongi see, et mis kodust ei tule, see peaks meie poolt tulema.

Läbi positiivsuse ja sisemise motivatsiooni ja ergutamise, mitte välise motivatsiooni, mis on normid ja hinded. See tekitab hirmu. Meie suhtumise ja suunamisega on võimalik tekitada lastes huvi ja nii näemegi, et laps tuleb kusagil vastu dressides.

Kristiina: võimalused liikuda ja sporti teha on vähenenud. Lapsi tuuakse autoga uksest ukseni. Rohkem on muutunud ka see, et laps enam ei otsi võimalusi, see pole tema jaoks huviäratav ärritaja, et ta tõuseks diivanilt.

Ain: takistuseks võib olla ka valesti mõtlev kehalise kasvatuse õpetaja või treener, kes võib tekitada negatiivse suhtumise kehalisse tegevusse ja liikumisse. Õrnas eas on väga lihtne inimest traumeerida. Aga üldjuhul, meie probleem ei ole selle õpilasega, kes juba käib trennis ja liigub, vaid me peame just liikumisõpetusega toetama neid, kes ei käi trennis ja kelle liikumist kodu ei toeta. Need, kes tahavad võistelda ja norme täita, on juba leidnud väljundi treeninggruppides.

Katrin: norme saavad kõigi õpilaste jaoks asendada füüsilise võimekuse testid.

Ain: ja neid tehakse juba iseenda jaoks, et ise katsetada.

Kristiina: takistus ongi siis väljaspoolt pealesurutud konkurents, pingeridade koostamine. Kui laps näeb, et tal pole lootustki pingeridade esiotsa jõuda. Ainult mõnda üksikut panevad pingeread pingutama. Ja vähem võimekaid ei pane üldse pingutama.

Katrin: võistlemine peab olema valikuline. Kes tahab võistelda, see peab saama võistelda. Aga see peab olema valikuline.

Kristiina: ehk siis takistuseks võib olla see, kui ei arvestata erinevate vajadustega. Kui kõiki võetakse ühe mõõdupuuga. Siis ei soovi õpilased ka tunnist osa võtta.

Ain: siit jõuamegi selleni, et loomupäraselt nõrk tervis on takistuseks. Siis ei saagi see laps nii kaugele jõuda.

Kristiina: kui panna erivajadustega lapsed, näiteks kellel on üks jalg lühem, tavalisse kehalisse kasvatusse, siis nad ei saagi sealt seda rõõmu, mis paneks neid edaspidises elus liikuma. Tal ei ole võimalust leida enda jaoks sobivat liikumist, kus ta saaks ka ise edu või arengut märgata.

Katrin: praegu tehakse nii, et need lapsed pannakse kirjalikku tööd tegema. See pole ju mingi lahendus.

2. Milline võiks ideaalis olla kehalise kasvatuse tundide roll eluaegse liikumisharjumuse kujundamisel? Kui lähtuda ideaalsest olukorrast, siis mis peaks muutuma?

Ain: esimene asi on personaalne lähenemine. Jõuan iga inimesega personaalse suhteni ja temaga rääkida.

Kristiina: ideaal on selline liikumisõpetuse tund, kust laps saab endale nii oskused kui ka teadmised, tänu millele saab ta positiivse elamuse. Saab nii edu kui ka rõõmu. Aga see rõõm ei tähenda, et iga tund on meil tingel-tangel, aga ta saab rõõmu sellest, et ta kogeb edu. Ühe jaoks on edu see, et sai proovida midagi uut, ja teise jaoks see, et ta sai pinginaabrile ära teha. Ta teab, et see on koht, kus ta saab end hästi tunda. Ja lõpuks ta saab ka aru, et see on talle igatpidi kasulik.

Ain: saab koolist teadmised ja oskused ja leiab enda jaoks sobiva ala, millega vastavalt oma võimetele ja eripäradele teadlikult tegeleda.

Kristiina: pigem jah leiab endale ala, millega tegeleda, kui et leiab ala, millega ta mitte iialgi ei tegele. Miks peab inimene selleks 12 aastat 2 korda aastas hüppama kaugust, et saada teada, et kaugushüpe pole tema ala?

Ain: ja et ta saab teatud piires valida, millega ta tegeleb.

Katrin: vanemas koolieas tuleb juurde ka teadmine, et tema ise saab oma tervist paremaks ja halvemaks muuta.

Kristiina: mina õpetajana olen suunaja ja toetaja ning aitan oma õpitud teadmiste ja kogemustega. Aga tegema peab õpilane.

3. Kuidas reaalselt saab uus ainekava panustada eluaegse liikumisharjumuse kujundamisse?

Ain: valikud, hindamine, et hindamisega kedagi ei traumeeriks, aga kellel on tunnustusvajadus, see saaks tunnustuse läbi hindamise. Suuline tagasiside perioodi lõpus. Individuaalne lähenemine.

Kristiina: koostöö õpilasega. Mitte nii, et mina olen teadja ja mina otsustan. Protsess peaks olema vastastikune.

Ain: ja mitte ainult suuline tagasiside, vaid ka kirjalik tagasiside, aga mis ei sisalda numbrit. Jutt konkreetse õpilasega – mis on tal hästi, kus on vajakajäämised ja meepoolsed soovitusel, kuidas teha paremini.

Katrin: sinna juurde käib eelnevalt ka eesmärgi püstitamine. Õpilane ise püstitab kursuse alguses endale eesmärgid ja teeb enda kohta eelhindamise, millised on oskused ja kuhtahan jõuda. Kursuse lõpus õpilane analüüsib ennast, mida ta kursusel sai ja mida ta tahab veel arendada. Sinna juurde käivad ettepanekud.

Ain: õpetajal on ka võimalik sinna juurde ettepanekuid teha, mida ta soovitab. See tagasiside andmine on raske periood, aga see on vajalik periood ja meile on antud aeg, et seda tagasisidet anda.

Katrin: see on raamist väljatulemine. Samamoodi nagu öeldakse, et kehalise kasvatus tunde saab ka teisiti teha. Õpilastele saab tunniks anda sel perioodil iseseisvaid ülesandeid.

Kristiina: alguses oli see lähenemine raskem, aga kui kogu kursuse jooksul teha märkmeid, siis on palju lihtsam kokkuvõtet teha. Koostööprotsess läheb juba käima, kui kursuse jooksul märkan koos õpilasega arenguid.

Katrin: lastel on tekkinud vastutusmoment. Nad püüavad rohkem, kuna õpetajad on juba eelhindamises nende kohta midagi märganud ja nad teevad endale eelhäälestuse ära.

Ain: süsteem on olnud viie aasta jooksul muutumises, ei ole olnud staatiline. Vaid on olnud liikumises. Elu ise tingib muutused ja mõnikord on ka laste tagasiside olnud muutuse ajendiks.

Katrin: siin on ka oluline koostöö infotehnoloogia inimestega. Teeme neile selgeks, mida tahame ja nad abistavad.

Ain: kui tulla küsimuse juurde tagasi, siis ideaalis võiks olla kehalise kasvatus tunde tunniplaanis rohkem.

Katrin: mina jällegi arvan, et see tundide arv on optimaalne, sest muidu me võtame ära treeneri rolli. Ma ütlen õpilastele alati, et ma olen õpetaja, mitte treener. Mina ei pea teid treenima, vaid õpetama. Mina annan õnge ja sina pärast kooli lähed õngega ja püüad ise kala kinni.

Kristiina: ühe kohtumiskorraga kehalise kasvatus tunnis ei jõua kuidagi selle eesmärgini, mis endale püstitatakse.

Ain: poste puhul teemegi ühe näidistreeningu vastupidavus- ja jõuharjutustega ning kes trennis ei käi, see saab ülesandeks teha veel kaks treeningut nädalas.

Katrin: tüdrukutel on seesama treeningpäevik, mida on kohustus pidada 4 kuud. Alati ütlen, et seda täidetakse enda jaoks ja ollakse ka ausad enda vastu. Ja pilt on üllatavalt hea. Ja sealt saab ka teada, kui palju on ületreenimist ja valesti treenimist. Enne, kui koolist ära minnakse, anname personaalset tagasisidet. Ja isegi kui ei panda dresse selga, siis on hakatud mõtlema, et rohkem jalgsi käia. Ja mina õpetajana tunnen ka rohkem kohustust öelda, et kui liigud päevas piisavalt palju jalgsi, siis ei olegi vaja trenni minna. Et liikumine ei ole ainult higistamine spordisaalis.

Ain: eelkõige tervis, mitte kõrged sportlikud saavutused. See on meie põhieesmärk. Aga kui tunnis on sportlasi, siis nende teadmisi ja oskusi kasutame tunnis ära ja laseme neil tundi läbi viia.

Katrin: sportlaste puhul on näha jällegi seda, et neil puudub lõdvestus- ja puhkamismoment. Nende tähelepanu suuname rohkem sellele.

Kehalise kasvatuse ainekava loomine:

1. Millised on praeguse kehalise kasvatuse ainekava puudused, mis takistavad eluaegse liikmisharrastuse kujundamist?

Kristiina: meil on päris raske üldpilti näha, kuna me oleme viiendat aastat ise oma süsteemi viljelenud.

Ain: ega kehtiv ainekava pole oma olemuselt halb, aga õpetajad on vanas raamis kinni.

Praeguse ainekava alusel on ka võimalik täiesti uuenduslikult tegutseda.

Katrin: protsendid peaksid muutuma. Nagu seal on kirjas, et 75% ulatuses on vaja tegeleda selle ja sellega.

Kristiina: protsendid annavad kitsast rada minevale õpetajale erilise julguse ja õigustuse püsida oma rööpas.

Ain: normatiivide järgi ei tohiks anda hindeid või hinnanguid.

Katrin: kõrvalt olen tajunud seda, miks teistmoodi ei tehta, on kooli juhtkonna hoiak. Kui juhtkond tahab näha tulemust ja numbrit ja koolidevahelistel võistlustel käimist. Kooli juhtkonnani peaks ka jõudma teistsugune suhtumine.

Kristiina: koolidel on vajadus paista silma ja saada tunnustust avalikkuse silmis.

Katrin: need pingeread ei kajasta koolirõõmu.

Ain: jõuamegi sinna, et suuresti oleneb, millisest ajastust tuleb koolijuht. Kui ta on 60+ vanuses, siis ta ei pruugi kaasa minna uuendustega.

Kristiina: tegelikult oleneb ikkagi inimesest endast. Mõned inimesed vajavad tõuget midagi teistmoodi ja uuenduslikult teha.

Ain: jõuame ka selleni, et kõik jääb sisemise tunnetuse ja südametunnistuse teemaks, sest keegi ei kontrolli, kuidas me ainekava täidame.

Kristiina: ainekava on olnud sellise sisuga, et ega ta ei julgusta ega ka sunni tegema õpetajat midagi teistmoodi. Ja samas see ka ei karista, kui õpetajad teevad midagi teistiti.

Üleüldiselt jõuame laiemal küsimuseni, et kui ma ka teen oma tööd hästi, siis sellest ei muutu mitte midagi. Ikka saan samasuguse palga kätte.

2. Milline peaks olema liikumisõpetuse täpsustatud eesmärk? Peamised õpiväljundid?

Ain: peab julgustama õpetajaid teistmoodi mõtlema.

Katrin: peab julgustama teistmoodi tegema ja andma näiteid. Et ma ei hakka kohe ise katsetama, vaid saan millestki juhinduda.

Ain: ja uued õpiväljundid, mis on välja toodud.

Kristiina: õppekava peab olema niisugune, et õpetaja saaks aru, kuhu ta tahab õpilase välja juhtida ja miks ta midagi seal tunnis teeb. Tähtsam sellest, mida ta teeb, on tähtsam see, kuidas ta seda teeb.

Katrin: õpetus peaks olema lapsekeskne, mitte õppeaine keskne. Ma pean arendama last läbi oma õppeaine, mitte tegema lapsele kõike selgeks. Võtan eesmärgiks pädevuste arendamise – loovus, aktiivsus, sotsiaalsus. Need on esmatähtsad. Küll palliviske oskus tuleb sinna juurde.

Kristiina: õpetaja asi on panna laps märkama ja innustama muid oskusi arendama.

Ain: uus ainekava peaks määratlema ka teatud õpetajakompetentsi. Et õpetaja saaks läbi selle ainekava iseenda tegevust hinnata.

Kristiina: jah, see tuleb tagasi õpetajaks olemise juurde – mis sunnib õpetajat teistmoodi tegema. Sellist instantsi pole õnnestunud luua, mis kontrolliks. Aga võiks teha õpetaja kompetentsimudeli, mille kaudu saaks õpetaja iseennast hinnata. See on nagu peegel, mulle endale abivahend. Samamoodi hinnata nagu õpilased hindavad. Mis on mul hästi ja mida pean veel arendama.

Ain: siin võiks ikkagi abiks olla ka arenguvestlused juhtkonnaga, et arutada, kuidas ma ise näen enda arengut.

Kristiina: pigem vestleb juhtkond tavaliselt siis, kui miski on punases. Aga paari aasta tagant juhtkond ka vestleb. Seega, kui mul oleks kompetentsimudel, siis saaksin rääkida selle alusel.

Katrin: meil annavad õpilased ka tagasisidet, mida on võimalik alati vaadata.

3. Millised on peamised muudatused uues ainekavas võrreldes eelmise ainekavaga?

Ain: Et panna just väheliikuvad lapsed liikuma ja tekitada rõõmu. Sportlasel on kodu, toetav perekond, aga et rõõm tekiks ka vähe liikuvatel lastel. Mina peaksin olema see inimene, kes soovitab ülekaalulistele lastele, kuidas liikuma hakata ja et peab ka toitumist

vaatama. Mina pean olema see spetsialist, kes suunab.

Katrin: meie põlvkonnal polnud infot ja ainult kuulasime, mida õpetajad rääkisid. Aga praegused õpilased kuulevad nii palju ise juurde. Meie peame olema filtri, mis on õige ja mis vale.

Kristiina: ainekava võiks õpetajalt ära võtta sundluse olla ilmatark ja lisada rohkem julgust küsida nõu laste käest ja teha nendega koostööd. Lapsed võivadki tulla oma jõuharjutustega tundi ja me õpime ja õpetame vastastikku.

Ain: alt ülesse peaks juhtuma see, et eneseületamine järjest suureneb. Gümnaasiumis ma võiksin olla ainult vaatleja ja toetaja ning õpilane suudab ise tunniülesanded täita.

Kusjuures iga kooliastme pädevusena võiks kirjas olla ka enesejuhtimise tase. Kui palju on iga õpilane võimeline end juhtima vastavas kooliastmes.

Katrin: ja seal juures peaks olema ka füüsiline juhtimine. Näiteks selles kooliastmes areneb see ja teine füüsiline võimekus kõige rohkem. Pluss siis psühholoogiline aspekt – et ma ei pane selles kooliastmes ette teatud tegevusi, kui neil on oma kehaga vastuolu.

4. Millised on 3 konkreetset asja, mis peaksid tooma uue ainekava juures kaasa muutuse?

Ain: uus ainekava peaks lubama õpetamisse alternatiivseid lahendusi.

Katrin: hindamise juures peaks andma numbri juures ka tagasisidet ja edasisidet.

Kristiina: ainekavas peavad olema liikumispädevused ära määratud kooliastmeti ja välja toodud, mis on vastavas kooliastmes kõige olulisem.

Ain: et nagu kolmanda klassi lõpuks ma tahan, et mu õpilased vastaksid sellistele kriteeriumitele.

Kristiina: soovitusel võivad olla, aga vahendid võivad õpetajad ise valida

Ain: liikumine ei ole ainult sport ja suured sportlikud saavutused.

Katrin: keha ja vaimu tasakaal on oluline. Terves kehas terve vaim ja terves vaimus on terve keha.

5. Kas te näete vajadust aine nime muutmiseks liikumisõpetuseks?

Kristiina: jaa, muudame praegu ära liikumisõpetuseks, et hiljem ei peaks muutma liigutamisõpetuseks.

Katrin: jaa.

Ain: nimemuutus ei tohiks olla ainult vormiline kui ka sisuline.

6. Kui tahame suurt kvalitatiivset muutust, kumb on parem variant - nimi + ainekava või tegeleda ainult sisuga ehk ainekavaga?

Ain: muutuma peaks ikka nii vorm kui ka sisu, sest ainult nimi ei vii kuhugi.

Kristiina ja Katrin: jaa.

Kehalise kasvatuse õpetajate kaasamine ja kommunikatsioon:

1. Millised õppemeetodid teie kogemuse järgi aitavad kaasa selleks, et kujundada liikumisharjumusi?

Kristiina: liikumistund, mis paneb õpilasi ise mõtlema. Et õpilane ei ootaks minult valmispaketti, vaid hakkaks ise avastama.

Ain: me oleme jõudnud selleni, et kuna infot on meeletult palju, siis ütlen alati uute meetodite tutvustamisel, et see on minu lähenemine, aga analüüsi see enda jaoks läbi.

Kristiina: ja õppemeetodina aitab ka küsimuste aktiveerimine. Küsimuste-vastuste voor.

Ain: aitab ka see, kui õpilane aitab ise teist õpilast. Õpilane räägib hoopis teiste sõnadega ja niimoodi hakkavad asjad paremini välja tulema.

Katrin: tuleb küsida õpilaste arvamust, mida me täna mängime ja millega täna rohkem tegeleme. Mitte niimoodi, et ma ütlen, et kindlasti sellega täna tegeleme. Ja on võimalik panna kaks gruppi erinevaid asju tegema. Lapsed on palju motiveeritumad, kui nad saavad ise valida ja sõna sekka öelda.

Ain: mina kasutan ka erineva raskusastmega harjutusi, sest lapsed on niivõrd erineva tasemega ja ma näen selles positiivseid tendentse. Me ei saa kõiki ühte patta panna.

Kristiina: valik ka selles suhtes, et õpilane ise valib endale harjutusliku taseme – kas teen esimest, teist või kolmandat arvestust. Kati on ka teinud niimoodi, et õpilane saab endale ise võrkpallis harjutuskava kokku panna.

Katrin: üllatav on see, et õpilased panevad ise endale kõrgemad tasemed, kui mina oleksin julgenud neile panna. Näiteks taheti teha hüppest servi. Peame arvestama iga õpilast individuaalselt.

Kristiina: ja kursuse lõpus anname tagasisidet, mis kellelegi rohkem ja täpsemalt sobib.

Katrin: üks aspekt, mis alati töötab, on valikud. Kui õpilased saavad ise valida, siis tekib neil vastutus. Õpilased ise vastutavad oma valikute ja otsuste eest.

2. Kuidas on vaja õpetajaid uue ainekava rakendamisel toetada? Millised on teie

kogemuse järgi suurimad takistused?

Katrin: sama kooli õpetajad peaksid olema ühes paadis koos ühiste väärtustega. Ja juhtkonnal peaks olema ülevaade, mis on õpetajate põhiväärtused. Ja juhtkond peab õpetajaid usaldama ja toetama. Kõik õpetajad peavad olema valmis oma tõekspidamiste eest seisma.

Ain: meie juhtkond toetab meid, aga kui ei usaldata, siis ei saa niimoodi tööd teha.

Katrin: teine pool on lapsevanemad, et nemad saaksid aru, mis on liikumisõpetuse eesmärk.

Ain: ainekava peaks olema selles mõttes paindlik, et ka õpetaja saaks valida ja kujundada suurest kompotist endale sobiva õpetamise.

Katrin: oma roll on ka meedial. Lapsevanemad loevad artikleid ja neid mõjutavad need kirjutised.

Kristiina: Meedias on ka vaja näidata teist poolt, sisemist poolt. Seda poolt, mis viib tulemuseni.

Katrin: kinnistunud on hirm, et kui ei panda hinnet, siis lapsed ei õpi üldse. Ma ei mõista kust see hirm on tulnud. Ja kui ollakse kogu aeg ainult hinnete pärast õppinud, siis ei õpita hiljem midagi.

3. Millised on ohud, millesse võib ainekava rakendamise protsess takerduda?

Kuidas nendest ohtudest hoiduda?

Ain: õpetajate vastasseis tuleb esimesena meelde.

Katrin: õpetajate isiksused personaalselt.

Kristiina: kuni ei tehta ülikoolis sisseastumisel teste, kas selle aine õpetajaks sobitakse või mitte, siis ei saagi isiksusi kontrollida.

Ain: ja siit jõuame õpetajakutse õpetamiseni. Sellest on vaja tööd alustada.

Kristiina: õpetajate koolitamisel peaks ikkagi testima ka isiksusi ja looma eeldusi selleks, et õpetajad oleksid arenguvõimelised.

Ain: ülikoolis õpetamine peaks esitama küsimuse, kas tahetakse saada õpetajaks või treeneriks ja tegema need erinevad rollid, lähenemised selgeks.

Katrin: samuti on ohuks lastevanemate suhtumine.

Kristiina: ja kui riigil puudub huvi tervete kodanike vastu. Riigi huvi ja koostöö riigiga on väga olulised. Idee ja teostus peavad minema kokku ehk tegutseme selleks, et saada, mida saada tahame.

	Intervjuu 1	Intervjuu 2
Hindamine	<p><i>“Hindamine ei pea olema ainult see, millise tulemuse õpilane saavutab. Peab ikka lähtuma individuaalsest õpilasest. Mina lähtun sellest, kas õpilane parandab oma tulemust. Ühel hetkel peab arvestama ka ealiste iseärasustega, kus kasvukõver ja arengukõver hakkab alla minema.”</i></p>	<p><i>“Hindamine, et hindamisega kedagi ei traumeeriks, aga kellel on tunnustusvajadus, see saaks tunnustuse läbi hindamise. Suuline tagasiside perioodi lõpus. Individuaalne lähenemine. /---/ ja mitte ainult suuline tagasiside, vaid ka kirjalik tagasiside, aga mis ei sisalda numbrit. Jutt konkreetse õpilasega – mis on tal hästi, kus on vajakajäämised ja meiepoolsed soovitud, kuidas teha paremini.”</i></p> <p><i>“Õpilane ise püstitab kursuse alguses endale eesmärgid ja teeb enda kohta eelhindamise, millised on oskused ja kuhu tahan jõuda. Kursuse lõpus õpilane analüüsib ennast, mida ta kursusel sai ja mida ta tahab veel arendada. Sinna juurde käivad ettepanekud.”</i></p>
Õpilaste arengu monitoorimine	<p><i>“Kujundav hindamine on küll tore asi, aga neid tekste kirjutada...igapähele ei ole antud, et neid tekste välja mõelda.”</i></p>	<p><i>“Norme saavad kõigi õpilaste jaoks asendada füüsilise võimekuse testid.”</i></p>
Spordialad	<p><i>“Koolidel on nii erinevad võimalused. Kogu aeg ühte ja sama asja teha... Saab valida kolme pallimänguala vahel, aga miks ei võiks valida sulgpalli või tennist. Või kui koolil on võimalik teha vehklemist, siis miks ei võiks seda teha. Kui läheme liikumisõpetuse juurde, siis peaksid olema eelkõige viisid ja oskused, kuidas liikuda.”</i></p>	<p><i>“Pigem peab õpilane leidma endale ala, millega tegeleda, kui et leiab ala, millega ta mitte iialgi ei tegele. Miks peab inimene selleks 12 aastat 2 korda aastas hüppama kaugust, et saada teada, et kaugushüpe pole tema ala?”</i></p> <p><i>“Protsendid peaksid muutuma. Nagu ainekavas on kirjas, et 75% ulatuses on vaja tegeleda selle ja</i></p>

		<i>sellega.”</i>
Erivajadustega õpilased	<p><i>“Meil on ka koolis õpilasi, kelle vanemad on nad sinna kooli toppinud, aga nad ei sobi taseme poolest sinna. Õpetaja peab siis midagi välja mõtlema, mida sellise õpilasega teha. Ma panin ta torbikutega mängima, et ta prooviks nendega teha igasuguseid asju. Selle lapse silmis oli rõõm. Kui talle ikkagi pallimäng ei lähe, siis ei ole vaja teda sundida seda tegema.”</i></p>	<p><i>“Kui panna erivajadustega lapsed, näiteks kellel on üks jalg lühem, tavalisse kehalisse kasvatuse, siis nad ei saagi sealt seda rõõmu, mis paneks neid edaspidises elus liikuma. Tal ei ole võimalust leida enda jaoks sobivat liikumist, kus ta saaks ka ise edu või arengut märgata.”</i></p> <p><i>“Mina kasutan ka erineva raskusastmega harjutusi, sest lapsed on niivõrd erineva tasemega ja ma näen selles positiivseid tendentse. Me ei saa kõiki ühte patta panna.”</i></p>
Teoreetiline õpe	<p><i>“Teadmised, oskused ja eneseanalüüs, kuidas ennast liikumises hoida. Põhikoolis peaks õpetama need alused selgeks. Gümnaasiumis võiks olla õpetajal ainult toetav roll.”</i></p> <p><i>“Tunnis ei jõua kõike läbi võtta, mis aitaks ka silmaringi laiendada. Õpilastele meeldivad nutivahendid ja nende abil saab anda koduseid töid, et uurida erinevate asjade kohta. Omaette oskus on ka vastuste leidmine. Õpilastele peaks ka selliseid oskusi juurde andma.”</i></p>	<p><i>“Õpilane peab saama koolist teadmised ja oskused ja leima enda jaoks sobiva ala, millega vastavalt oma võimetele ja eripäradele teadlikult tegeleda.”</i></p>
Vabastustõendid	<p><i>“Kui traumad on saadud, siis peaks juurde kirjutama, mida tohib teha, mitte ainult, mida ei tohi teha. Mina õpetajana ei saa lisaharjutusi välja mõtlema hakata, aga tooge mulle need harjutused ja panen õpilase harjutusi tegema. See ongi aga, et haridus ja sotsiaalsüsteem panevad kumbki oma rada. Kuidas panna need koos</i></p>	<p><i>“Liikumisharrastuse tekkimise takistuseks võib olla see, kui ei arvestata erinevate vajadustega. Kui kõiki võetakse ühe mõõdupuuga. Siis ei soovi õpilased ka tunnist osa võtta.”</i></p>

	<i>toimima?"</i>	
Abistavad materjalid õpetajatele	<p><i>"Ma olen oma koolis ka öelnud, et teeks õpetajate vahetust – ma lähen poiste ette ja sina lähed tüdrukute ette. Nii saad teise situatsiooni ja teised probleemid. Pead oskama, kerge ei ole, aga see on väljakutse. Eriti siis, kui õpetaja on teatud valdkonnas tugevam, siis tasuks vahetust teha."</i></p> <p><i>"Ainetevaheliste seoste loomine – kasvõi luua võimalus, et erinevate õppeainete õpetajad tulevad kokku ja mõtlevad seosed välja. Võtavad vaheaasta ja neile makstakse palka edasi."</i></p> <p><i>"Õpetajatel on vaja toetavaid materjale, kasvõi link või digikeskkond. Kõik võiks olla koondunud ühte kohta, mitte mitmesse erinevasse kanalisse."</i></p>	<p><i>"Võiks teha õpetaja kompetentsimudeli, mille kaudu saaks õpetaja iseennast hinnata. See on nagu peegel, mulle endale abivahend. Samamoodi hinnata nagu õpilased hindavad. Mis on mul hästi ja mida pean veel arendama."</i></p> <p><i>"Siin võiks ikkagi abiiks olla ka arenguestlused juhtkonnaga, et arutada, kuidas ma ise näen enda arengut."</i></p>
Õppeaine nimetus	<i>"Kui nimemuutus toob midagi kaasa, siis näen sel mõtet, aga kui sisu ei muutu, siis pole mõtet nime muuta."</i>	<i>"Muudame praegu ära liikumisõpetuseks, et hiljem ei peaks muutma liigutamissoõpetuseks."</i>
Liikumisharjumuse kujundamine	<i>"Kusagil peab nõks ära käima, et noor saaks aru, et liikumine on tema enda jaoks vajalik. Kui läheme sinna poole, et nad analüüsiks isegi oma tegevusi ja saaksidki aru, et see on neile endale vajalik, siis usun, et oleme õigel teel."</i>	<i>"Üldjuhul, meie probleem ei ole selle õpilasega, kes juba käib trennis ja liigub, vaid me peame just liikumisõpetusega toetama neid, kes ei käi trennis ja kelle liikumist kodu ei toeta. Need, kes tahavad võistelda ja norme täita, on juba leidnud väljundi treeninggruppides."</i>
Lastevanemate roll	<i>"Ja kurb on see, et lastevanematel on oma kehalise kasvatuse tunnist halbu mälestusi, mida</i>	<i>"Kui lapsel on kodus ees mudel, kus vanemad väärtustavad liikumist ja seeläbi tervist, siis pole</i>

	<i>kantakse edasi. Ei saa võtta sellist suhtumist, et kui minul on halvasti läinud, siis läheb mu lastel ka halvasti.”</i>	<i>kahtlustki, et lapsed suunatakse liikumise rajale. Kui aga lapsevanemad on ise kehalises kasvatuses pettunud ja leiavad, et seda ainet ei ole vaja, siis võibki olla kodu takistuseks.”</i>
Spordipäevad ja võistlemine	<i>“Ainekavast lähtudes ei tohiks olla spordipäevad sunduslikud. Võiksid olla erinevad valikud, kes läheb orienteeruma, jooksmas, kõndima, discgolfi mängima. Ja ideaalis võiks saada ka lapsevanemad kaasa.”</i>	<i>“Võistlemine peab olema valikuline. Kes tahab võistelda, see peab saama võistelda. Aga see peab olema valikuline.”</i>
Õpetamine ja õppekava	<p><i>“Kui õpetaja suudab tunni huvitavaks teha, siis ei tohiks olla ühtegi õpilast, kes ütleks, et ta ei taha seal tunnis kaasa teha.”</i></p> <p><i>“Olen katsetanud oma koolis, et õpilasi tundi andma panna. Üks õpilane ütles, et tahab ujumise tundi anda oma klassirühmale. Ise olin loomulikult kõrval, aga ta ei tahtnud, et mina teda segaks. Tüdrukud hakkasid kohe väga hästi ujuma. Mina õppisin laste pealt. Kui on trennilaps tunnis, siis tulekski ta tundi andma panna.”</i></p> <p><i>“Kui kehalist kasvatust õpetab algklassides üldõpetaja, siis rikutakse lapsed kohe ära. Oleneb õpetajast, aga rikutakse ära suhtumine ja ei saa üles ehitada järjepidevust, sest teatud tegevused jäetakse tegemata. Kui lõpuks jõutakse eriala spetsialisti juurde, siis tuleb täita tühimikud.”</i></p>	<p><i>“Õppekava peab olema niisugune, et õpetaja saaks aru, kuhu ta tahab õpilase välja juhtida ja miks ta midagi seal tunnis teeb. Tähtsam sellest, mida ta teeb, on tähtsam see, kuidas ta seda teeb.”</i></p> <p><i>“Ainekava võiks õpetajalt ära võtta sundluse olla ilmatark ja lisada rohkem julgust küsida nõu laste käest ja teha nendega koostööd. Lapsed võivadki tulla oma jõuharjutustega tundi ja me õpime ja õpetame vastastikku.”</i></p> <p><i>“Alt ülesse peaks juhtuma see, et eneseületamine järjest suureneb. Gümnaasiumis ma võiksingi olla ainult vaatleja ja toetaja ning õpilane suudab ise tunniülesanded täita. Kusjuures iga kooliastme pädevusena võiks kirjas olla ka enesejuhtimise tase. Kui palju on iga õpilane võimeline end juhtima vastavas kooliastmes.”</i></p>

Tabel 4. Intervjuude kokkuvõte.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Stella Täht _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 23.04.1988 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
_____ Kehalise kasvatuse ainekava muutuse kommunikatsioon: Innovatsiooni
soodustamine või "auru väljalaskmine"? _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Triin Vihalemm _____,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, ____31.05.2017____ (kuupäev)

